

Indholdsfortegnelse

Introduktion.....	2
Teorier og begreber: mindekultur og erindringsteori.....	2
Kulturelle erindringer.....	3
Kulturmodellen v. Geert Hofstede.....	4
Mindesmærker og erindringssteder.....	6
Ritualstudier.....	6
6. juli Festlighederne: en erindringskulturel gåde.....	7
Analysemetode.....	9
Kildepræsentation.....	10
Fredericia Dagblad.....	10
Fredericia Social-demokrat.....	11
Fredericia Avis.....	11
Analyse: 5.-6. juli gennem tiden.....	11
Begyndelsen: 1858-1899.....	12
Krigstiden: 1919-1949.....	43
Konklusion.....	69
Litteratur.....	71
Aviser.....	71
Tidsskrifter.....	72
Internetsider.....	73

Introduktion

I resten af landet siger Treårskrigen ikke menigmand særlig meget, men i Fredericia bliver kendskabet til det afsluttende slag i krigen repeteret under festligheder hver sommer. Her husker man udfaldet fra Fredericia 6. juli 1849, der slog tyskerne tilbage fra byen og blev et vendepunkt i krigen. Under fejringen bliver krigens mindesmærker inddraget i en stor procession og talrige taler. Hvad startede som en mindehøjtidelighed for de faldne, fejres endnu og betragtes som en dag hvor byen og dens bysbørn er i centrum, trods ingen længere kan siges at have mistet en nær slægtning eller ven til krigen. Siden festlighederne, trods gentagende politisk skepsis, har holdt ved så længe, må festen antages stadig at holde en vis erindringskulturel betydning.

Det er målet for dette speciale at:

- Kortlægge hvordan 5.-6. juli festlighederne som ritual, samt de tilknyttede kulturelle erindringer og værdier, har udviklet sig over tid
- Kortlægge hvordan de tilknyttede mindesmærker over tid har skiftet betydning som ritualpladser og i brugen som erindringssteder.

Metoden vil indebære analyse af de ritualer, symboler, myter m.m. der over tid er blevet en naturlig del af 5. og 6. juli. Her spiller Landsoldaten og Krigergraven som krigsmindesmærker, symboler og ritualobjekter en central rolle. Analysen vil spænde over perioden 1858-1949, med intervaller på 20 år. Dertil kommer særlige nedslags år, i form af jubilæerne for 6. juli udfaldet. Kilderne til 5. og 6. juli festlighederne gennem tiden udgøres af lokale avisers beskrivelser af festen. De konkrete beskrivelser samt hvilke ord, der bliver brugt og hvad, der bliver fremhævet som væsentligt, kan give et indblik i henholdsvis hvordan festerne foregik og hvilken betydning, festernes traditioner og nyskabelser er blevet tillagt gennem tiden. Her vil især beskrivelser og værdier der indgår i taler fra festlighederne, der i aviserne gengives i hele eller delvise referater, spille en stor rolle. Ud fra alt dette, kan vi tegne et billede af de værdier, der ønskedes videregivet og delt. Disse fokuspunkter udelukker officielle dokumenter der måtte foreligge ift. den politiske og logistiske planlægning af 5. og 6. juli, da disse foreviser et bevidst historiebrug i planlægningen af begivenhederne. Perspektivet hentes hos deltagerne i festlighederne, da det er de værdier og den forståelse af festen som disse dyrker, der tilstræbes.

Teorier og begreber: mindekultur og erindringsteori

Jeg vil i dette afsnit præsentere de teorier og begreber, der vil blive anvendt i analysen. Forskning i mindekultur og erindring er et vidtrækkende felt, der tæller mange forskellige grene indenfor

videnskaberne. Det udgøres af mange forskellige teorier, der kan afdække forskellige aspekter af fænomenerne "mindekultur" og "erindring". For historikeren, udvider det værktøjskassen betragteligt, hvis man forstår at anvende disse teorier og begreber med blik for historiefagets principper. Mit begrebsbrug har forlæg hos de teoretikere, jeg henviser til nedenfor. Disse teoretikere har baggrund indenfor så forskellige fag som antropologi, arkitekturhistorie og religionsvidenskab. Hver især har de bidraget med at systematisere en del af mindekulturens og erindringens videnskabsfelt.

Kulturelle erindringer

For at give en konkret beskrivelse af hvad kulturelle erindringer er, hvordan de opstår og deles, samt udmønter sig i og forbinder sig til erindringssteder, har jeg valgt at benytte ægyptolog og religionsforsker Jan Assmanns og historiker John Czaplickas teorier om kulturelle erindringer. Kulturelle erindringer er, jf. Assmann og Czaplicka, erindringer om historiske begivenheder, som en gruppe trækker på. Disse erindringer kan deles af hele samfund og videregives fra generation til generation. De er grundlag for gruppers selvbillede og identitet, og de fastsætter værdier og normer, der hjælper individer til at agere og spejle sig i deres grupper. Dette værdisystem er med til at rangere den viden, der er indeholdt i de kulturelle erindringer.

Ligeledes giver erindringer os mulighed for at reflektere over fortiden fra et nutidigt perspektiv. En gruppe kan bringe sine kulturelle erindringer ind i en nutidig kontekst, for at lade medlemmerne lære af den, hvilket holder historien og den identitet, der forbindes dermed, relevant. Vidensdeling af kulturelle erindringer udmønter sig ofte i meningsfulde fysiske former. Dette kan være bøger, men ligeledes ordløse former, som f.eks. mindesmærker. Både materielle og immaterielle erindringssteder holder de kulturelle erindringer 'i live' for eftertiden.¹ Dette betyder at mindesmærker kan udgøre et stykke kommunikation, der forbindes med en historisk begivenhed, man ønsker at fastholde. Ligeledes, vil de gennem den kulturelle erindring udgøre en påmindelse om specifikke normer og idealer, som beskueren forventes at identificere sig med. Derudover åbner teorien op for at sætte gruppeidentitet i forbindelse med en fælles erindringspraksis. Den amerikanske historiker James Young foreslår, at erindringsfællesskaber i højere grad end grupper med nøjagtig de samme erindringer, bør ses som grupper med en fælles erindringspraksis. Deres tolkning af erindringsstedet er ikke nødvendigvis ens, men de er fælles om ritualerne, der opretholder erindringsstedets relevans.² Individets egne erindringer udgør altså et komplekst miks af

---

1 J. Assmann og J. Czaplicka, 1995. "Collective Memory and Cultural Identity", 125-133.

2 Anette Warring, 2011. "Erindring og Historie: Introduktion til et forskningsfelt", 15.

egne oplevelser, gruppers erindringer og samfundets officielle historiefortælling.

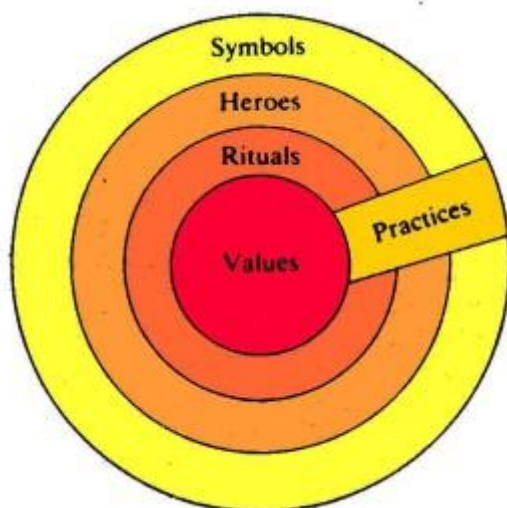
Kulturmodellen v. Geert Hofstede

Den hollandske antropolog, Geert Hofstede, har taget et nærbillede af kulturens bestanddele med en bredtfavnende model, der dækker både identitet og handling. Denne model kan bidrage med en forklaring på erindringens plads og formål i kulturen, bl.a. hvordan og hvorfor, vi erindrer.

Hofstede beskriver i det første kapitel af den store kulturundersøgelse, der udlægges i hans værk, "Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviours, Institutions and Organizations across Nations" fra 2001, hvordan et samfunds kultur er et udspring af dets kerneværdier. Han giver følgende korte definition af sit 'kultur' begreb:

"The collective programming of the mind that distinguishes the members of one group or category of people from another."³

Han betragter kort sagt kultur som en karakteristisk kollektiv måde at tænke, føle og interagere med omverdenen på.⁴ Kultur giver den delagtiggjorte mulighed for at forstå de komplekse meninger, der videregives gennem dét, Hofstede kalder kulturens praksis. Ordet 'praksis' dækker jf. Hofstede over følgende aspekter: ritualer, helte og symboler.⁵ Til grund for alt dette ligger værdierne, som set i modellen nedenfor:

Illustration 1: Geert Hofstedes figur som den tager sig ud i "Cultures Consequences: Comparing Values, Behaviours, Institutions and Organizations across Nations" (2011)

³ Geert Hofstede, 2001. *Comparing Values, Behaviours, Institutions and Organizations across Nations*, 9

⁴ Hofstede 2001, 9-10

⁵ Ibid., 4-7

Værdierne er det mest grundlæggende i det, Hofstede omtaler som vores 'mentale programmering'. De afgør vores præferencer ift. levemåde og de valg, vi træffer. Da de er indlært fra barnsben, er de ikke rationelt begrundede. Selvom alle vores værdier er vigtige for os, er nogle højere rangerende end andre. Ligeledes er nogle værdier mere individuelle og pragmatiske, og nogle mere ideologiske og samfundsomfattende. Kulturens kerneværdier synliggøres via de omkringliggende lag, der vises i modellen.⁶

I den første ydercirkel fra værdierne, finder vi 'Ritualer'. Disse beskriver Hofstede som konstruerede, sociale praksisser, der ikke har nogen dybere funktion end at fastholde kollektive sociale normer. Dette kan også indbefatte situationer, som vi ellers betragter som praktisk meningsfulde, f.eks. politiske møder.⁷

Dernæst følger den ring i figuren, der kaldes 'Helte'. Denne position giver Hofstede til de virkelige eller fiktionelle helte, der i en kultur udviser beundringsværdige karakteristika som man bør se op til. I ydercirklen, findes 'Symboler'. Dette er sociale signaler, der videregiver nonverbal information til andre i samme kultur. Dette kan være alt fra slang udtryk til logoer eller påklædning. Han placerer dem yderst, fordi de let kan overføres fra én kultur til en anden og således ikke er så afhængige af tilstedeværelsen af værdierne, som de indre cirkler. Modellen, i sin helhed, udgør et samfunds kultur.⁸

Hofstedes kulturmodel kan uden megen modificering benyttes i en analyse af mindekultur, dvs. det fænomen at der oprettes, eller udøves erindringspraksis på, et erindringssted.⁹ Dette, hvis vi accepterer at værdier ligeledes er kernen i de kulturelle erindringer, der er udgangspunktet for erindringspraksis. I forsøget på at indkapsle fortidens kompleksitet, benyttes værdiladede symboler og gestikulation, der måske, som Hofstede konkluderer ift. ritualer, ikke har nogen praktisk funktion, men som tjener til at repræsentere og fastholde en forståelse og erindring af fortiden.¹⁰ 'Helte' derimod, er et for snævert term, når det kommer til erindring. Det er ikke blot personer, men hele fortællinger om historiske begivenheder, og ofte myterne om disse begivenheder,¹¹ der er med til at forme den kollektive identitet. Dette gælder også fjendebillederne i myterne, hvormed man kan definere hvem man identificerer sig med. I brugen af Hofstedes figur, giver det således bedre

---

6 Ibid., 6-7

7 Ibid., 10

8 Ibid.

9 Erindringspraksis kalder Adriansen dog for ritualer. Inge Adriansen, 2010. *Erindringssteder i Danmark – Monumenter, Mindesmærker og Mødesteder*, 21+93

10 Hofstede 2001, 10

11 Som set i fortællingen om besættelsestiden, der ofte reduceres til en kamp mellem godt og ondt. Bryld, Claus og Warring, Anette, 1999. *Besættelsestiden som kollektiv erindring*, 69-72

mening, hvis vi udvider heltecirklen til at blive en mytecirkel.

Mindesmærker og erindringssteder

Krigsmindesmærker er ladede med betydning og formål, der kan variere alt efter gruppen der engagerer sig i dem. De bringer fortidens værdier frem i lyset for eftertiden og viser hvad og hvem, man har ønsket skulle blive husket. Det er en forbindelse til en historisk oplevelse, der for eftertiden kun kan trækkes på gennem kulturel erindring. If. Assmann kan objekter som disse ligefrem betragtes som kulturel erindring, givet form.¹² Hvorvidt et mindesmærke går hen og bliver et erindringssted, dvs. et (i dette tilfælde) materielt objekt der forankrer kulturel erindring, afhænger if. den danske kulturhistoriker Inge Adriansen af, hvorvidt der er tale om en erindring, der faktisk deles og til stadighed tilbagekaldes af et erindringsfællesskab – ellers går stedet i glemmebogen.¹³

Selve opretholdelsen af erindringsstedet er op gennem tiden med til gradvist at forandre erindringen. Jo oftere, den genskabes i hukommelsen, jo flere karakteristika påtager den sig fra forskellige tiders tolkninger.¹⁴ Således tolkes gamle krigsmindesmærker ikke på samme måde i dag, som de gjorde for 50 år siden. Et eksempel kan ses i erindringen om besættelsestiden. Historikerne Claus Bryld og Anette Warring har samarbejdet om et værk, "Besættelsestiden som kollektiv erindring" (1999), der belyser den politiske brug af den kollektive erindring om besættelsestiden, og dettes betydning for den kollektive erindring som helhed. Hvad Bryld og Warring i særdeleshed præsterer er, at forklare hvordan erindringer fra start ikke er neutrale eller objektivt korrekte. Erindringerne ses gennem en linse, der er påvirket af omstændighederne, hvorved de blev *frembragt* samt den kontekst, der erindres *fra*. Påvirkningen af erindringen vi ønsker at undersøge, starter således ikke blot ved begivenheden selv, men således også ved, hvilke store begivenheder eller folkestemninger, der allerede havde sat sit præg på samfundet.

Ritualstudier

I min søgen efter at forstå 6. juli begivenhederne som erindringspraksis, fandt jeg et muligt svar indenfor ritualstudiernes felt. Hos Ronald L. Grimes, der er hollandsk professor i ritual studier, fandt jeg beskrivelser af karakteristika, der pegede i retning af at erindringspraksis er beslægtet med ritualer. Brugen af symboler, rituelle handlinger og det cykliske aspekt i form af gentagelser af handlinger på specifikke tidspunkter, er ligeså karakteristisk for erindringspraksis, som det er for

---

12 Adriansen 2010, 11. Assmann 1995, 130-133

13 Et erindringssted kan også være et immaterielt objekt, som f.eks. En talemåde eller et navn. Adriansen 2010, 18+24.

14 Ibid., 29-31.

ritualer. En klassisk erindringspraksis vil f.eks. være, at lægge blomster på en grav hvert år på samme dag, eller når vi tænder stearinlys i vindueskarmen for at mindes Danmarks befrielse.

If. Grimes er ritualer et basalt grundvilkår for os. Vores ritualers kerne er de livs opretholdende funktioner, vi deler med dyrene, f.eks. døden, fødslen og kampen for overlevelse. Ritualer er en overlevelsesstrategi, hvorved vi forsøger at opnå kontakt og indflydelse på processer i naturen, som vi ellers ikke har megen kontrol over. Fællesnævneren for ritualer er deres cykliske, rytmiske natur og repetition.¹⁵ Ritualer følger et meningsfuldt mønster, hvorved vi søger at skabe orden og indflydelse i naturens kaos. Noget lignende kan siges om erindringspraksis. Ofte er et samfunds erindringer prægede af store begivenheder, som vi kan have svært ved at kontrollere, f.eks. krig eller naturkatastrofer. Erindringspraksis kan, hypotetisk set, handle om at forsøge at påvirke erindringen retrospektivt ved at reflektere over dens betydning i nuet.

If. Grimes kan ritualer opstå underbevidst eller spontant, eller de kan blive valgt og understøttet.¹⁶ Et vigtigt aspekt ved dem er deres iscenesættelse af værdiprægede samt symbolske handlinger og billeder. Ritualer udgør tilnærmelsesvist et separat "rum", hvor handlinger, objekter og steder, der på andre tidspunkter og i en anden kontekst ville være uden særlig magt, får en særlig funktion og betydning. Dette, da de trækker på en erindring.¹⁷ I forbindelse med dette speciale, vil disse handlinger, objekter og steder, som del af et ritual, blive sat i forbindelse med Hofstedes kulturmodel. Dette, for at belyse de bagvedliggende værdier, der udgør kernen i den kultur, ritualer har rod i. Forskellige aspekter af ritualer kan let indpasses i Hofstedes figur. Således kan objekter være symboler, og taler kan fortælle os om myter, eller udgøre et ritual i sig selv. Grimes' ritualstudier vil, i samspil med Hofstedes figur, udgøre kernen af analysens metode.

6. juli Festlighederne: en erindringskulturel gåde

Der findes selvfølgelig bøger, der fortæller historien om 6. juli festlighederne og byens mindesmærker, samt selve historien om 6. juli sejren i 1849, men ingen af disse bøger stiller dybere spørgsmål til, hvorfor disse levn af byens historie er blevet ved med at være betydningsfulde. Dette, til trods for at byens traditionsrige 6.juli festligheder snart kan fejre 170 års jubilæum og således stadig må have en betydning for byens identitet.

Det tætteste, der findes på en behandling af disse emner, er et par sider i Inge Adriansens værk, "Erindringssteder i Danmark: Monumenter, Mindesmærker og Mødesteder". Via beskrivelser af relevante begreber og teorier i starten af værket, udstyrer hun læseren med den nødvendige viden til

---

15 Grimes, Ronald L. 1982. *Beginnings in Ritual Studies*, 36-37

16 Ibid., 58

17 Assmann & Czaplicka 1995, 129

at forstå, hvad et mindesmærke egentlig er, samt hvad et erindringssted er og hvordan et mindesmærke kan kvalificere sig til at blive et. Ligeledes præsenterer hun andre begreber som ”erindringsfællesskab”, ”erindringspolitik” og ”historiebevidsthed”.¹⁸ Hendes demonstration af, hvordan begreberne og teorien skal anvendes og forstås, forklarer de vigtigste, overordnede faktorer for at kunne kategorisere et mindesmærke som et erindringssted.¹⁹ Noget af den mest centrale teori om erindringsfællesskabers og erindringssteders natur, Adriansen baserer sig på, er at erindringssteder bl.a. spiller en stor rolle indenfor erindringspolitik, samt at de i denne sammenhæng tolkes forskelligt over tid. Her henviser hun til Anette Warring, der har konkluderet det samme i en analyse af grundlovstaler. Ligeledes præsenterer hun sin egen hypotese, der omhandler erindringssteder fra 1800-1900 tallet som en påvisning af nationale, regionale og lokale erindringsfællesskaber.²⁰

Med disse tanker i baghånden, tager Adriansen læseren med ud på en tur til mindesmærker og erindringssteder i alle egne af Danmark. Ift. dette speciale, er det dog primært den vinkel hun anlægger ift. mindesmærkerne i Fredericia, der er interessant.

Det af Adriansens bog, der dedikeres til Fredericias mindesmærker i forbindelse med Treårskrigen, udgøres af informativ beskrivelse. Hun fremlægger historien om mindesmærkerejsningen efter Treårskrigen i almindelighed, samt hvorfor der blev behov for at ære de afdøde med mindesmærker, deriblandt Krigergraven i Fredericia. Hun argumenterer for, at en egentlig ”mindekultur” opstod i kølvandet på Treårskrigen, uden at beskrive præcis hvad dette indebærer, ud over at der skete en stor stigning i antallet af mindesmærker der blev rejst for de afdøde.²¹ Landsoldaten får sit eget afsnit i bogen, hvor hun beskriver dens historie samt hvorfor dette mindesmærke er noget særligt. Dette bl.a. fordi, den var det første mindesmærke over en menig soldat i Europa, samt at det ikke glorificerede krigen. Hun beskriver, hvordan Landsoldaten er blevet brugt i praksis, bl.a. som model for souvenirs og som et af mindesmærkerne på ruten under 6. juli festen. Selve festen beskrives kun i sit særpræg, dvs. som en af de få sejre, der fejres hvert år i Danmark, og i sin udførelse, med dens procession, deltagere og sange.²² Hvilken betydning, Landsoldaten og 6. juli har, nævnes kun meget overfladisk og anekdotisk.

Adriansens afsnit om Landsoldaten og 6. juli festlighederne er en udmærket introduktion til historien og udførelsen af begge dele, men bidrager ikke med en fyldestgørende analyse af hvad

---

18 Adriansen 2010, 11-25

19 Ibid., 18

20 Ibid., 27-31

21 Adriansen 2010, 90-93

22 Ibid., 95-97

disse kan fortælle os om hvordan Fredericia forholder sig til sejren 6. juli 1849, eller en forklaring på hvorfor de har haft en vedvarende betydning frem til i dag. Der er brug for en grundig analyse af hvilke værdier og tolkninger af den kulturelle erindring om 6. juli 1849 der er, og er vedblevet med at være, forbundet med Landsoldaten og 6. juli festlighederne. Herunder, hvordan 6. juli festlighederne og brugen af mindesmærkerne belyser den kulturelle erindring om 6. juli 1849, og den måde den benyttes på, fra et erindringskulturelt perspektiv. Det er blandt andet disse områder, dette speciale vil belyse.

Analysemetode

Jeg vil i dette afsnit beskrive min tilgang til analysen samt udvælgelsen af analyse materialet. Mit perspektiv på 6. juli og Landsoldaten tager udgangspunkt i Hofstede's kulturmodel, i kombination med Assmanns og Czaplickas beskrivelse af den kulturelle erindring. If. Assmann og Czaplicka er kulturelle erindringer en basis ud fra hvilken erindringsfællesskabers værdisystem formes.²³ Ud fra denne beskrivelse kan "kulturelle erindringer" placeres i en separat ring imellem værdierne og ritualerne i Hofstedes model. De ydre ringe illustrerer mindekulturen, som manifestation af værdierne og de kulturelle erindringer. Det er disse ydre ringe, som vil blive anvendt til at forstå 6. Juli festlighederne og anvendelsen af Landsoldaten i erindringsmæssig sammenhæng.

For at genkende de faktorer der udgør de ydre ringe i arbejdet med mine kilder, vil jeg benytte nogle pejlemærker og definitioner for at indkapsle begreberne "ritualer", "myter" og "symboler". Definitionen af disse bygger på Hofstedes model, men med nogle modifikationer, som beskrevet i afsnittet *Teorier og begreber: mindekultur og erindringsteori*. Derudover benytter jeg Grimes' ritualbeskrivelse, som fremlagt i førnævnte afsnit, hans klassifikationer af forskellige ritualtyper samt hans praktiske spørgsmål til ritualpladser, rituelle handlinger og rituelle objekter. Disse spørgsmål gør opmærksom på betydningsladede faktorer, der spiller ind i forberedelsen og valget af ritualpladser, samt hvilket formål centrale objekter spiller i ritualen.²⁴ Grimes' spørgsmål vil kunne åbenbare symbolske handlinger og tegn i forbindelse med 5.-6. juli festerne. Det primære fokus for analysen vil således være de bestanddele af ritualen, der udgøres af handlinger, taler og symboler. Yderligere faktorer, som musik o. lign. vil kun bemærkes, hvor det er nødvendigt for at opnå fuld forståelse for analysens primære fokuspunkter.

---

23 Assmann og Czaplicka 1995, 131

24 Grimes 1982, 21-32

Analyseobjektet vil udgøres af de største lokale aviser igennem perioden. Der er i alt tale om tre aviser, der tilsammen dækker de største politiske grupperinger i Fredericia: de konservative, venstre samt socialdemokraterne. Deres forskellige politiske standpunkter vil kunne forklare og tydeliggøre kontroversielle tolkninger og brug af den kulturelle erindring om 6. juli 1849. Ligeledes er det muligt, at deres forskellige politiske standpunkter vil betyde at yderligere information om noget, der ikke beskrives så tydeligt i én avis, evt. kan findes hos dens politiske modpol. De benyttede aviser vil have et tidsmæssigt interval på ca. 20 år, bortset fra udgivelser fra 6. juli udfaldets jubilæumsår, der vil blive inddraget, selv hvis de afviger fra intervallet. Slutpunktet for analysen er lagt ved 100 års jubilæet for udfaldet i år 1949.

Tolkning af de bestanddele af ritualerne, der åbenbares i anvendelsen af Grimes' spørgsmål, vil lægge vægt på følgende:

- Værdiladet sprog. Dvs. hvad der fremhæves som positivt, negativt eller på anden vis beskrives med værdiladede ord i talerne, der gengives i aviserne, f.eks. "modige soldater", "den smukke morgen" el. lign.
- Talernes beskrivelser af begivenhederne på 6. juli 1849
- Hvordan traditioner tager sig ud og hvilke, der frafalder eller ændrer sig.
- Ændringer over tid ift. Alt det ovenstående, samt den historiske kontekst ved tidspunktet for ændringerne!

Ved således at kombinere valget af de fysiske rammer, handlinger og symboler mv. med beskrivelsen og omtalen af disse, vil vi opnå en dybere forståelse af hvilken rolle, erindringen omkring 5.-6. juli har spillet til forskellige tider og hvordan den har udviklet sig gennem 100 år.

Kildepræsentation

I dette afsnit vil jeg præsentere de aviser, der vil udgøre specialets primære analyseobjekter. Disse vil være de tre mest udbredte politiske lokalaviser i Fredericia. Dette kan blotlægge kontroverser samt forskelle i dækningens fokuspunkter på tværs af politiske skillelinjer.

Fredericia Dagblad

Fredericia Dagblad begyndte sin udgivelse i 1890, og udgives stadig den dag i dag.²⁵ Den blev

---

25 Niels Thomsen og Jette D. Søllinge. 1991. De danske aviser 1634-1991, Bind 3:1918-1991, 442.

allerede før mellemkrigstiden det førende venstreblad i Fredericia og omegn og et populært talerør for Fredericias borgerlige. Fredericia Dagblad stagnerede i mellemkrigstiden, til fordel for Fredericia Social-demokrat, men med en del modernisering fra 1936 vendte det.²⁶ Fra 1940'erne var både nationalfølelsen og de borgerlige idéer på fremmarch, så ligeså var Fredericia Dagblad.²⁷ I dag er avisen ejet af Jysk Fynske Medier. Deres presseetiske regler, som er fælles for hele Jysk Fynske Medier, giver ikke udtryk for et egentligt politisk ståsted²⁸.

Fredericia Social-demokrat

Fredericia Social-demokrat udkom i forskellige afskygninger fra 1898 til 1971. I sin levetid ændrede avisen undervejs navn til Frit Folk(1948-1963), Jysk Aktuelt(1963-1968) og siden blot Aktuelt(1968-1971). Avisen kom ikke under 2000 trykte eksemplarer fra midten af 1920'erne, hvilket var et ganske stort antal for en lokal, socialdemokratisk avis. Indtil det generelle dyk i popularitet for den røde side af dansk politisk ideologi i 1939-1941, var Fredericia Social-demokrat en af de mest trykte og indbringende socialdemokratiske aviser i Danmark. I mellemkrigstiden var dens vækstkurve endda mere lovende end Fredericia Dagblads. Trods kurven lod til at vende fra slutningen af 1960'erne, overlevede den socialdemokratiske presse i Danmark ikke. De socialdemokratiske lokalaviser lukkede i 1971.²⁹

Fredericia Avis

Den konservative Fredericia Avis nåede at løbe i knap 100 år, fra 1849-1949. Herefter blev den solgt til Jydske Tidende. Omkring 1900 blev fornyelse i form og indhold nødvendig, men grundet manglende visioner og vilje fra ledelsen, blev avisen gradvist udkonkurreret af andre medier, først i landdistrikterne og siden i byerne. At sælge avisen til Jydske Tidende, der dermed kunne benytte den som lokal udgave, hjalp ikke. Jydske Tidendes lokale Fredericia kapitel lukkede i 1975.³⁰ I hele perioden står avisen forholdsvis svagt ift. Fredericia Social-demokrat og Fredericia Dagblad, men dens lange løbeperiode og relativt konstante oplagstal på mellem 600-900 lokale aviser,³¹ vidner om en trofast skare af konservative læsere.

---

26 Ibid., 443.

27 Ibid., 444. De Danske Aviser, 2016a. "Fredericia Dagblad". <http://dedanskeaviser.dk/newspapers/53-9>

28 Fredericia Dagblad, 2018. "Presseetik for Jysk Fynske Medier". <https://frdb.dk/artikel/171057>

29 Thomsen og Søllinge 1991, 443-445

30 Ibid., 441-442

31 Ikke medregnet søndagsaviser. Ibid., 441-445.

Analyse: 5.-6. juli gennem tiden

Den forestående analyse er løst struktureret ud fra krigsårene i starten af det 20. århundrede. Dette, eftersom krigstiden kan forventes at medføre et betydeligt skifte i opfattelsen og formålet med 5.-6. juli festlighederne, grundet deres oprindelse i sejren ved Fredericia under Treårskrigen. Analysen er således inddelt i to overafsnit, med et underafsnit for hvert 20 års 6. juli, der behandles. Disse underafsnit er yderligere inddelt i et Ritual afsnit, et Myte afsnit, og et Symbol afsnit med en efterfølgende delkonklusion. Delkonklusionen er beregnet til at opsummere det pågældende nedslagsårs særlige kendetegn, i form af strømninger, hovedemner og temaer. Analysemetoden vil basere sig på Grimes' kategoriseringer og Hofstedes kulturmodel set ud fra et erindringskulturelt perspektiv.

Begyndelsen: 1858-1899

I dette afsnit beskrives de første årtier af 5.-6. juli festlighederne, startende med 1858, hvor Landsoldaten blev opstillet. Med dette årstal som begyndelse, kan vi betragte den rodfæstede lokale tradition udvikle sig, med udgangspunkt i dens første store milepæl siden dens opstart i 1850. Det store nederlag til tyskerne i 1864 følger sejren i Treårskrigen og kommer til at sætte sit mærke på både Danmark og 6. juli.

1858

Ritualer

Processionen, som rituel handling, udgør den klare ramme for denne 6. juli. Det er denne, der udgør langt det meste af programmet, der gengives i Fredericia Avis d. 5. juli. Derudover er den eneste beskrevne begivenhed 'pausen' ved gravmonumentet på Krigergraven, hvor der er planlagt en tale og sang. Herefter bevæger processionen sig videre.³² Afsløringen af Landsoldaten er således udeladt af det trykte program, omend den får rigelig opmærksomhed i reportagen d. 7. juli.³³

Det første ritual, der vil blive behandlet i analysen, er processionen som den tager sig ud i 1858. Det er en kompleks affære, grundet dens mange meningsfulde, rituelle forskrifter. Disse kan inddeles i kategorierne: Handling og Deltagere.

---

32 Fredericia Avis, 5. juli, 1858

33 Fredericia Avis, 7. juli, 1858

Processionen er planlagt til kl. 10 og er dermed den første del af 6. juli. Med start på Rådstuepladsen indfinder alle sig i den rækkefølge, der står beskrevet på programmet. Mange af deltagerne er musikanter, tilknyttede militære forgreninger, bl.a. Brigademusikanterne og musikkorps fra bataljoner. Disse er jævnt fordelt ned gennem den første halvdel, ind imellem borgervæbningen og hvem man må formode er søstyrkerne, bare omtalt som "søfolkene". Omkring midten finder vi monumentkomitéen, som havde en hånd med i opstillingen af bl.a. Landsoldaten, derefter militære embedsmænd, den indenbys kommunalbestyrelse m.fl. På de bagerste pladser finder vi de kirkelige og almene embedsmænd, "Andre Corporationer" og til sidst lavene.³⁴ Fordelingen af de forskellige grupperinger er tydeligvis nøje planlagt, og ligeledes er, hvem der havde lov at deltage i processionen. I disse år blev 6. juli festlighederne arrangeret af byrådet og byens lav.³⁵ Disse deltog også, eftersom at de var blandt byens mest magtfulde sociale grupperinger – hvilket var almindeligt for enhver købstad i samtiden. Vi kan dog notere, at de placerede sig forholdsvis diskret, evt. for at opretholde temaet, så byen kunne vise sig som en progressiv del af den bølge af folkelighed og støtte omkring folkets magt, der gradvis vandt indpas i forbindelse med en voksende folkeoplysning, som kun tog til med forfatningskampen. Ikke desto mindre samlede lavene en vis opmærksomhed omkring sig, med deres faner og emblemer i folkemængden.³⁶

Militærets musikanter position i den forreste halvdel slår stemningen an og vil uden tvivl vække opmærksomhed, som de begiver sig ned gennem gaderne. Bag brigademusikanterne er borgervæbningen placeret.³⁷ De er de første ikke-musikanter, der ses, og således må det formodes at disse har en æresplads. Dette stemmer overens med den førnævnte folkelighed, der voksede frem i forbindelse med afskaffelsen af enevælden blot 9 år forinden og hvilken Landsoldaten selv kan siges at være et symbol på. At den almindelige borger, der er klar til at forsvare sin by og sit land på denne måde hædres med en frontposition, er bestemt bemærkelsesværdigt. Umiddelbart efter dem følger, ud over flere af militærets musikanter, soldater fra flere afdelinger samt søstyrkerne.³⁸ At de placeres efter borgervæbningen, er både en kontrast og en understøttende faktor for symbolikken. Både soldaterne og borgervæbningen er våbenføre folk uden nogen lederposition, men borgervæbningen er ikke trænede soldater. Dette understreger det "folkelige" aspekt af ritualen. Ikke desto mindre har processionen en tydelig militær karakter.

---

34 Fredericia Avis, 5. juli og 7. juli, 1858

35 De Danske Forsvarsbrødre, u.å. "6. juli komiteens arbejde". <https://www.dfb-fredericia.dk/>

36 Fredericia Avis, 7. juli, 1858

37 Ibid.

38 Ibid.

Processionen indebærer meget af det som Grimes definerer som et "ceremonielt" ritual.³⁹

Processionen er en planlagt gruppe-aktivitet, der lægger vægt på enhed, for at vise hyldest eller ærbødighed. Individet er ikke i fokus – tværtimod er processionen arrangeret efter grupper, der er del af et større optog. Den samlede gruppe omtales som "processionen". Som fanerne og bannerne, lavene repræsenterer sig ved, er det jf. Grimes typisk for en ceremoni at iføre sig sin gruppes kendetegn.⁴⁰ Således kan vi også i dag forvente, at deltagerne har været klædt i den klædedragt, der var typisk for deres fag og rang. Eksempelvis ville soldaterne have været ikklædt deres uniform. Som tidligere bemærket, er temaet for denne ceremoni "militæret". Den koordinerede bevægelse af hver gruppe, som ét væsen i en bestemt retning, understreger samhørigheden og fællesskabet, der støtter op om temaet. Borgervæbningen, kommunalbestyrelsen og lavene tillægger dog endnu et undertema til enheds-symbolikken i form af enhed på tværs af samfundets grupperinger, og magt via folket. Grimes understreger at magt ofte er et tema i ceremonielle ritualer, og at denne magt kan tage sig ud på mange forskellige måder, omend den ofte er vist til national fordel.⁴¹ Ligeledes er det if. Grimes kendetegnende, at der er konsekvenser ved ikke at slutte sig til ritualer⁴² – i forbindelse med processionen, er det let at forestille sig at det ville ses som upatriotisk eller fornærmende, hvis en gruppe sagde nej til invitationen, omend dette ikke kan bekræftes ud fra kilderne.

De konsekvenser, Grimes ser som karakteristiske for det ceremonielle ritual,⁴³ kan ses som en forstærkende faktor for det normsættende og – forstærkende aspekt af ritualerne, som Hofstede ser som ritualernes formål.⁴⁴ Processionen er uden tvivl et socialt ritual, der ift. dets formål, at mindes, kan betragtes som en erindringspraksis. Deltagerne i 6. juli, kan betragtes som del af et stort erindringsfællesskab, der deler denne praksis – på denne måde, kan den i sig selv, i dens sociale funktion, betragtes som normforstærkende. Den kan dog ikke betragtes som udelukkende normsættende eller – forstærkende. Som erindringspraksis, lader ritualer til at have ét klart formål, nemlig at styrke erindringen om en begivenhed, der har betydning for individets og gruppens identitet. På denne måde kan ritualer også betragtes som identitetsforstærkende gennem erindringsfællesskabet. Karakteren af den fælles identitet afhænger af ritualer, og dermed erindringen, værdier. Værdierne er altså kernen, der ligger indlejret i ritualer, men relationen mellem ritualer og værdier virker mere komplekst end Hofstedes teori lægger op til.

---

39 Grimes 1982, 41-42

40 Ibid.

41 Grimes 1982, 42

42 Ibid.

43 Ibid.

44 Hofstede 2001, 10

Processionen, som ritual, indebærer en række handlinger, der kan kobles op med hinanden for at have en meningsfuld funktion. Selve processionen indebærer rytmisk gang eller at gå ude af takt af en fastlagt rute. At marchere ude af takt er i dag en påkrævet del af Sørgemarchen til 6. juli, men hvorvidt den ligeledes var det dengang, er ikke nævnt i kilden. Ej heller er det i dette års aviser nævnt, hvilken type musik der blev spillet. Således kan det heller ikke vides, hvorvidt der var tale om en sørgemarch. Bevægelsen fremad indebærer ingen dans eller andre komplekse bevægelser. Der er fokus på benenes bevægelse fremad. Koordinationen af bevægemønstret understøtter samhørigheden og fornemmelsen af, at der er tale om ét væsen, der følger én stemning. Selve stemningen til processionen virker koordineret og spiller især på syns- og høresansen. Ørerne engageres af musik og lyden af skridt, appeller og kommandoer til detachementerne og synet af pynt, faner og fælles uniformer. Det er ikke hver dag, at den almene borger havde mulighed for at se militæret og borgervæbningen bevæge sig gennem gaden i samlet flok.

Det første stop, inden afsløringen af Landsoldaten, er Krigergraven (dengang kendt som Heltegraven). Denne del af rituallet indledes med en tematisk sang i form af Carl Plougs "Danmark, dine Kjempegrave".⁴⁵ Carl Ploug har højst sandsynligt ikke været valgt uden grund, da han ud over at være kendt digter også var blandt de mest fremtrædende fortalere for den fri forfatning og "Danmark til Ejderen". På denne måde slog han sig fast, som en af de mest kendte og indflydelsesrige fortalere for folkestyret og indlemmelsen af Slesvig.⁴⁶ En politik, der medførte Treårskrigen. Pastor Dines Pontoppidan, der var sognepræst ved Trinitatis kirke, holder her en tale, der fremhæver Krigergravens ophøjede position i 6. juli processionen:

"Veien til Prindsens Port, for at være Vidner til Afsløringen af "Den Danske Landsoldat"[...], kunde ikke andet end bøie herop til den store Heltegrav, for at vi allerførst, med hjerterne bøiede for Gud, kunne komme til at udsynge og udtale for taknemmelige Ihukommelse af de Brødre, som slumre i denne Gravhøi."⁴⁷

Her udtaler pastoren erindringen som et eksplicit formål. Han sætter ord på, hvorfor Krigergraven var blevet et erindringssted for de lokale. Pastoren sætter her ligeledes ord på forbindelsen mellem processionen og Krigergraven. Processionen udgør en rituel pilgrimsrejse til Krigergraven. Erindringen og erindringsstedet var en vigtig del af rituallet, som det kampklare folk opsøger med

---

45 Fredericia Avis, 7. juli, 1858

46 Aarhus Universitet, 2011. "Carl Ploug, 1813-1894". http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/carl-ploug-1813-1894/?no_cache=1

47 Fredericia Avis, 7. juli, 1858

henblik på en fælles erindringspraksis, hvilken processionen er del af. Krigergraven, som erindringssted, har selvfølgelig tæt forbindelse til mindet om de afdøde, dvs. den sørgmodige del af krigserindringen. Valget af den lokale pastor som ledende ritualfigur ved denne del af ritualet, er sandsynligvis nøje overvejet, evt. for at opnå et ritual der minder om en bisættelse eller af andre religiøse årsager. Jf. Grimes' kategorisering er der tale om et liturgisk ritual. Liturgiske ritualer påkalder en højere sandhed og en højere magt til at agere gennem udøveren. De præsenterer enkelte begivenheder og handlinger som definitive og definerende for alt og alle, der kom efter, og forvandler almene fænomener til større begivenheder.⁴⁸ Dette ser vi i talen, hvor pastoren omtaler 6. juli 1849 som et vendepunkt, der jog mørket bort fra Danmark. Grundet denne begivenhed får al efterfølgende dagligdag en vis signifikans. Pastoren forbinder, nærmest som en form for reinkarnation eller spirituel transferens, hvordan de afdøde soldater "beaandede" resten af Danmark, så disse kunne leve videre. Herefter udtrykker han håbet om, at mindet om soldaterne kan medføre at flere krigere vokser op, "skabte af Gud og baarne af Fædrenes Aand", for at forsvare den vundne frihed.⁴⁹ Disse refleksioner, der fremføres som konkrete og på den anden side spirituelle, og håb som rækker ud mod store begreber som "frihed" og forestående fødsel, er typiske for et liturgisk ritual.⁵⁰ Nu om dage ser vi det f.eks. i bisættelser, når vi håber at sjælen kommer til et bedre sted eller finder fred i himlen. Pastor Pontoppidan udtrykker håb, ligesom præster i nutidens ceremonier, og lader til at forberede sig selv og tilhørerne på noget, der kan ske, men som han ikke har nogen faktisk kontrol over. Han afslutter det med talrige velsignelser som en forsegling af ritualet.⁵¹

Processionen fortsætter til Landsoldatpladsen, hvor Landsoldaten afsløres. Her afsynges endnu en sang og afholdes endnu en tale. Denne gang af den nationalliberale politiker Orla Lehmann.⁵² Lehmann var en stor berømt i sin samtid. Han holdt en af de udslagsgivende taler i Casino d. 20 marts 1848, der medførte at ca. 15 000 mennesker dagen efter fulgtes op til kongen for at få afsat de gamle ministre og vedtaget en fri forfatning. Han blev efterfølgende del af det nye Martsministerium.⁵³ En bred folkelig indflydelse, samt Danmark til Ejderen, var blandt Lehmanns kerneværdier. Han var altså en af de mest centrale figurer for hele konflikten, der medførte Treårskrigen.

Talen er fuld af hæder og tak til militæret for sejren i 1849. Talen er også vævet med politisk

---

48 Grimes 1982, 41-45

49 Fredericia Avis, 7. juli, 1858

50 Grimes 1982, 43

51 Fredericia Avis, 7. juli, 1858

52 Ibid.

53 Aarhus Universitet ,2012. „Orla Lehmanns tale ved Casino-mødet 20. marts 1848“.

<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/orla-lehmanns-tale-ved-casino-moedet-20-marts-1848/>

indhold, især ift. sammenfaldet mellem sejren i 1849 og borgerkrigen, samt afskaffelsen af enevældet. I talen benyttes ofte "vi" og "vores", hvilket understreger talen som en fortsættelse af det ceremonielle ritual, som processionen i sig selv er. Det er oftest Danmark som samlet folk, der er omdrejningspunkt og subjekt i talen – et særligt godt eksempel, er citatet:

"[...] det Danske Folk, som intet Offer har skyet for at udfrie Slesvig [...], vil rejse sig som een Mand [...]"⁵⁴

Kun når det er enkeltpersoner eller mindre grupper, der skal have særlig anerkendelse, afviges fra enhedsbilledet. Orla Lehmanns tale er en hæderstale og afsløringen af Landsoldaten er både del af dette, men har også en dybere symbolik, som skal uddybes i 1858 afsnittet *Symboler*. Her skal nævnes at dets afsløring blev mødt af både fanfarer samt 27 kanonskud. Disse to lyde har hver deres rituelle symbolik – fanfaren er et militærsignal,⁵⁵ og de 27 kanonskud er en sørgesalut, der f.eks. har været anvendt ved Prins Henriks død i 2018.⁵⁶ På vegne af militæret modtog Oberst Steenstrup, da den daværende general var syg, Landsoldaten som et tegn på folkets taknemmelighed i en form for rituel overdragelse. Overdragelsen var et ritual af tre trin, forestået af tre repræsentanter for de deltagende grupperinger, hvor Lehmann først, på folkets vegne, overdrog Landsoldaten til Fredericia. Borgmesteren modtog og takkede på Fredericias vegne og overdrog derefter Landsoldaten til militæret.⁵⁷ Det kan bemærkes, at overdragelsen lader til at gå fra den mest generelle til den mest specifikke gruppering, der har et forhold til begivenheden som ritualet omhandler. Der er tale om en symbolsk rituel overdragelse, da statuen selvfølgelig ikke fysisk kunne flyttes og i forvejen var rejst i Fredericia. Håb og løfter blev givet på hvert trin af overdragelsen set i relation til Landsoldaten og mindet om 6. juli 1849. Steenstrup afgav, på militærets vegne det løfte, at soldaterne altid ville beskytte "Moder Danmark", hvis hun skulle komme i knibe igen.⁵⁸ Således opretholdes det militære islæt samt sørgehøjtideligheden, trods Lehmanns hæderstale, helt til enden af Processionen.

Der kan ift. denne 6. julis ritualer spores en tendens til at se fremad på baggrund af 6. juli 1849. Pastoren og Steenstrup så begge fremad og gjorde omtrent samme ønske og løfte til kende. Ritualerne til denne 6. juli kan således både ses som bagudrettede, i form af især sørgmodig erindring, krydret med en smule hæder – men ligeledes fremadrettet, som et forsøg på at stadfæste en styrke, der kan sammenlignes med den erindring, der med ritualen som erindringspraksis rodfæstes og fornys. Ligeledes kan det bemærkes, at enhed og folkelighed var i centrum, både ift.

---

54 Fredericia Avis, 7. juli, 1858

55 Gyldendal, 2014. "Fanfare".

http://denstoredanske.dk/Kunst_og_kultur/Musik/Klassisk_musik/Terminologi_noder_og_tonearter/fanfare

56 Kongehuset, 2018. "Salutering". <http://kongehuset.dk/nyheder/salutering>

57 Fredericia Avis, 7. juli, 1858

58 Ibid.

Processionen, talerne og overdragelsesritualet ved Landsoldaten. Tilhørerne var samlede som gruppe, omtaltes som gruppe, og lyttede som gruppe. Der kan givet siges at være tale om en rekonstruktion af sociale normer, udført og forstærket i fællesskab, i denne sammenhæng, jf. Hofstedes teori.⁵⁹

Myter

7. juli bringer Fredericia Avis en fuld reportage af 6. juli begivenhederne, og her sættes afsløringen af Landsoldaten i centrum som dagens hovedbegivenhed. Ligeledes fremlægges Landsoldatens formål, som netop at stå til minde om de glørværdige øjeblikke af Treårskrigen.⁶⁰

Beskrivelsen, der gives af Landsoldaten, kan fortælle os meget om de værdier, man ønsker at forbinde de "sagnomspundne helte" fra 1849 med.

Pastor Pontoppidans tale på denne 6. juli lader til at bygge på en kollektiv erindring om slaget i 1849. Pontoppidan maler et billede af et slag, der foregik mod ondskaben i mørket, til ved en særligt smuk morgenstund at ende med, at de fredericianske mænd lovede befrielse til hele Danmark ved deres sejr og offer.⁶¹ Der bruges stærke poetiske virkemidler i form af mørket, der både bruges om omgivelserne samt billedligt om fjendens "onde" gerninger, til den ny dag, der er et gammelkendt symbol på en ny start og bedre tider. Ligeledes vendte soldaterne i den virkelige verden også hjem om morgenen, men det var nok knap så håbefuldt og glædeligt, som pastoren beskriver det. Således sætter han scenen for en kamp mellem det "onde" og det "gode". Dertil kommer beskrivelsen af de danske soldater. Han lægger vægt på at alle bør huske, at de danske soldater var levende mænd, der beskrives som værende gjort af et særligt beundringsværdigt stof. Han omtaler soldaterne som "heltene"⁶², og beskriver, at der i deres blod flød fædrelandskærlighed, mod, styrke og kærlighed til kongen. Dette ligger tæt op af Fredericia Avis' beskrivelse af Landsoldatens udstråling, af "mandig kraft" og "styrke".⁶³ Her tydeliggøres den arketype, Landsoldaten er udtryk for. Ligeledes er der ingen tvivl om, at han er helten i historien. Fortællingen er en klassisk myte i dens simple komposition med ubestridte helte og skurke.⁶⁴ Der er ikke plads til kompleksitet, hvorved måske ikke alle heltene var særligt modige eller følte særlig meget fædrelandskærlighed på slagmarken. Ligeledes er der ikke plads til at se fjenden som mennesker. De er beskrevet som én entitet – "Mørket".⁶⁵ Dette er begrundet i mytens form og i dens formål. Jf. Hofstedes teori som beskrevet i

---

59 Hofstede 2001, 10

60 Fredericia Avis, 7. juli, 1858

61 Ibid.

62 Ibid.

63 Ibid.

64 Bryld og Warring 1999, 61-64

65 Fredericia Avis, 7. juli, 1858

afsnittet *Kulturmodellen jf. Geert Hofstede*, var cirklen hjem for de mytiske figurer, der var særligt beundringsværdige i kulturen. Dette er Landsoldaten, i denne myte, men en myte har en bredere betydning end blot at iscenesætte en aktør. En myte bygger på den historiske virkelighed set i retrospektiv. Den peger frem imod sin egen slutning på baggrund af historisk viden, men rækker samtidig ud over sig selv for at fortælle en historie om alment forståelige temaer og komplette modsætninger. I dette tilfælde lyset mod mørket eller ondt mod godt.⁶⁶ Det er således mytens appel, at den er i stand til på den ene side at forenkle fortællingen, fordi vi ved hvem der vandt og hvem vi holder med, men på den anden side give sig selv bredest mulig eksistentiel betydning. Aktørerne, på både den ene og anden side af konflikten, kommer til at repræsentere noget langt større end dem selv. Eftertiden kan dermed spejle sig i den forenklede, symbolske identitet, for at se ”os” og ”dem”, udtrykt i mytens karakterer.

Myten om 1849 kommer i løbet af Pontoppidans tale nærmest til at tage form af en oprindelsesfortælling, hvor soldaterne bliver forfædre til Fredericia borgerne i præstens samtid. Præsten udtrykker det håb, at erindringen om heltens bedrift vil betyde, at endnu flere helte vokser op og er villige til at forsvare Danmark.⁶⁷ Set ift. Hofstedes figur, kan vi trække en linje fra den ydre "mytecirkel" ind til værdierne, der forbindes med den kulturelle erindring. Pontoppidan videregiver en mytisk og dermed forsimplet tolkning af 6. juli 1849, der tydeliggør specifikke værdier, som han håber gives videre igennem generationerne. Denne tolkning kan træde ind og blive den af den kulturelle erindring om 6. juli, og dermed Fredericias og måske Danmarks identitet og forståelse af sig selv i en historisk kontekst. Ydermere tyder Pontoppidans myte til allerede at pege på Landsoldaten som erindringssted for 6. juli 1849, idet han benytter Landsoldaten som arketype for mytens soldater, både ved navn og dyder, men ligeledes for de soldater, han håber, vil komme til i fremtiden, som følge af mytens inspiration. Dette understøttes af sangen der synges ved Landsoldaten, hvor processionen efterfølgende gør holdt.

Sangen, hvis titel ikke optræder i artiklen, ligger tæt op ad den myte, Pontoppidan fortalte. Den inkluderer endda brugen af mørket og lyset som symboler. Teksten fokuserer på soldatens egen vilje og egen beslutning om at slås for Danmark, samt at slaget er gået over i historien som en saga.⁶⁸ At det er soldaternes egen beslutning, at gå i krig, er meget i tråd med det ønske om folkets samlede selvbestemmelse på nationalt plan, der fulgte de nationalliberales ønske om en fri forfatning et årti forinden. Ligeledes bakkes det op af Pontoppidans billede af de modige soldater, der sloges fordi de elskede Danmark. I sidste halvdel af sangen omtales soldaterne som én enkelt person, "menig

---

66 Bryld og Warring 1999, 61-72

67 Fredericia Avis, 7. juli, 1858

68 Ibid.

Mand".⁶⁹ Soldaten bliver et billede på den almene danske borger, der er villig til at slås for sit land, fordi han har et tilhørsforhold til det og føler sig ansvarlig for det. Ligeså vidt, som soldaterne her beskrives som denne fælles arketype, omtales statuen i sangen også som "et billede af sin Søn", og en gave fra folket til soldaten.⁷⁰ Arketypen cementeres her næsten bogstaveligt talt. Landsoldaten er, jf. sangen, rejst som et kollektivt billede af den menige soldat, som han huskes.⁷¹ Trods at der var gået ti år, var det endnu ikke blevet tid at lægge stoltheden og glæden ved menigmands medbestemmelse og ansvar omkring Danmarks fremtid på hylden.

Symboler

Ovenfor er det beskrevet, hvordan Landsoldaten kan være blevet gjort til et erindringssted, forbundet til den kulturelle erindring om udfaldet fra 6. juli 1849. I dette afsnit vil jeg især behandle præsentationen af Landsoldaten, der må være det centrale monument for 6. juli 1858, dvs. dagens for dets afsløring.

I Orla Lehmanns præsentation i forbindelse med afsløringen af Landsoldaten, får vi et synspunkt på både monumentets formål og hvad det kan repræsentere. if. Lehmann er Landsoldaten til for at bevare erindringen om "Folkets Glæde og Folkets Tak", fordi soldaterne havde gjort sig fortjent til at have deres minde udødeliggjort for eftertiden.⁷² Han sætter således et lidt alternativt perspektiv på Landsoldaten, fordi den if. Lehmann afspejler folkets syn på erindringen, frem for at være en påmindelse om erindringen af begivenheden i sig selv. Ligeledes er den if. Lehmann en manifestation af folkets følelser; håb, glæde og ængstelse. Han tolker Landsoldaten som et billede af det almindelige danske sind, men alligevel udstrålende ædelhed, alvor og "begejstring". Han lægger flere gange vægt på, at det er folkets donationer, der finansierede statuen.⁷³ Generelt er folket i centrum i Lehmanns omtale af Landsoldaten.

Lehmanns beskrivelse af Landsoldaten er interessant, fordi den hele tiden bevæger sig på et abstrakt plan. Perspektiverer man det over på Grimes' spørgsmål til rituelle objekter,⁷⁴ hvilket Landsoldaten bestemt må siges at være, relaterer Lehmann sig generelt til de symbolske og værdiprægede dimensioner omkring det rituelle objekt. Orla Lehmann omtaler statuen som forestillende et "jevnt

---

69 Ibid.

70 Ibid.

71 Ibid.

72 Fredericia Avis, 7. juli, 1858

73 Ibid.

74 Grimes 1982, 23-24

og simpelt Billede af Livet".⁷⁵ Trods monumentets enkle stilbillede, lader det til at Lehmann tillægger motivet en historie, som han forventer at tilhørerne kan relatere til og ligeledes ser udtrykt. Ikke desto mindre ser han ædelhed, begejstring og alvor udtrykt i monumentet.⁷⁶

Orla Lehmann nævner ikke hvorfor eller hvordan, han ser den symbolik udtrykt i monumentet. Han beskriver det som "folkeligt", bl.a. fordi at det blev finansieret via en folkeindsamling⁷⁷ – men derudover, hvis dette sættes i kontekst til den ovenstående tolkning, kan det "jævne" og "folkelige" måske findes i soldatens anonyme identitet samt hans sociale stand. Der har været megen spekulation om modellen eller inspirationskilden til Den Tapre Landsoldat, men hans identitet er ikke officielt bekræftet.⁷⁸ Statuen forestiller en menig soldat, frem for en oberst eller general. Han kunne i så fald let repræsentere enhver ung mand, man kunne se på gaden. Det er måske også det, der gør ham så inkluderende i Lehmanns tolkning.

Landsoldatens status som det første monument af en menig soldat, er i sig selv noget særligt. Den har dog, i forbindelse med senere krige, fået mange lignende monumenter i resten af verden. Ikke nødvendigvis fordi nationalliberalismen og idéen om 'folkets nation' kom senere til resten af Europa. Måske fordi krigene gav lejlighed til at mindes og sørge over 'den ukendte soldat', som udtryk for de mange. Et eksempel er The grave of the Unknown Warrior i Westminster Abbey, England. En udvalgt ukendt soldat blev begravet i 1920 under stor ceremoni, bl.a. med kongens deltagelse, som symbol på de mange britiske soldater, der mistede livet under Første Verdenskrig. Graven med det flotte sorte marmor platte kan stadig ses i kirken.⁷⁹ Et andet monument, kendt som Den Ukendte Soldat, findes i Haskovo, Bulgarien, til minde om lokale soldater, der faldt under Balkan krigene i 1912-1918. Monumentet, der forestiller en bronze soldat på toppen af en sten piedestal, blev afsløret i 1927 under deltagelse af tsar Boris III.⁸⁰ Hvad disse og andre lignende monumenter i Europa og USA, har tilfælles, er at én krop bliver valgt til at repræsentere og sætte ansigt på et ukendt antal, lig den enhed og det fællesskab vi ligeledes ser udtrykt i Landsoldaten og processionen som ritual til 6. juli. Hvad Landsoldaten dog gør anderledes end de andre, er at symbolisere den overlevende og den sejrende soldat!

At Lehmann var valgt til at tale er, som tidligere nævnt, ikke tilfældigt. En ting er, at Landsoldaten

---

75 Fredericia Avis, 7. juli, 1858

76 Ibid.

77 Ibid.

78 6. Juli Komitéen, Fredericia. 2008. "Beskrivelse af statuen". <http://www.landsoldaten.dk/sider/statuen.htm>

79 Westminster Abbey. 2018. „Unknown Warrior“. <https://www.westminster-abbey.org/abbey-commemorations/commemorations/unknown-warrior/>

80 Haskovo.info. U.Å. "The Unknown Soldier Memorial in Haskovo". <http://haskovo-online.com/content/view/12/8/lang,en/>

forestiller en menig soldat, hvilket stemmer godt overens med Lehmanns kernesag, dvs. folkestyret. En anden, er bølgegrenen som Landsoldaten på statuen holder højt. I løbet af romantikken, blev bøgen Danmarks "nationaltræ", hvorfor den bl.a. er repræsenteret i Danmarks nationalsang. Bøgen symboliserer folkestyret,⁸¹ og ligger således direkte i tråd med den "jevne" tolkning, som Lehmann omtaler. Bølgegrenen er diskret placeret alle mulige steder i løbet af 6. juli 1858. Den nævnes af pastor Pontoppidan, som noget Danmarks unge mænd bør holde højt i soldaternes navn, samt svinges i sangen af C. Ploug, der fulgte Pontoppidans tale.⁸² Det folkelige er et tema for symbolikken dette år i forlængelse af forfatningskampen fra 6. juli 1849.

Delkonklusion: 1858

Med tanke på Grimes' teori, som beskrevet i afsnittet *Ritualstudier*, om at ritualer generelt har til formål at hjælpe mennesket til at håndtere naturlige processer og livsvilkår, lader hovedtemaet for denne tidlige 6. juli til at være at håndtere tab og overlevelse, som følge af slaget ved Fredericia. På den ene side lægges der vægt på at huske de afdøde samt at vise dem respekt og taknemmelighed. På den anden side er der en stolthed forbundet med begivenheden og et fokus på at opmuntre til at løfte en arv, som både pastor Pontoppidan og Orla Lehmann refererer til. Der ses en opfattelse af kontinuitet fra slaget ved Fredericia i 1849 og frem til 1858, hvor de efterladte står som direkte arvtagere og ansvarlige for at føre sejren videre. Folkelighed er i centrum og med dét, folket, der opfattes som ét væsen. De afdøde soldater ses som én person, en arketype, der opfattes som en stamfader til samtidens danske mand, som man håber arver stamfaderens træk. Soldaten "beaandede hele det danske Folk"⁸³, og er på den måde ikke "rigtig" gået tabt. Set via Grimes' perspektiv, som førnævnt, kan dette evt. betragtes som et forsøg på at give døden mening eller udviske den, for at bevæge sig fremad. Krigen og de afdødes offer bliver herunder anvendt til at inspirere befolkningen til at agere efter specifikke værdier, der forbindes med begivenheden og de afdøde. Ritualerne, myterne og symbolerne rækker synligt alle tilbage gennem et fælles tema af fællesskab, folkelighed og overlevelse, til værdierne i kernen af Hofstedes model, om end cirklerne ikke er så ensidige som Hofstede fremlægger dem. De tegner et billede af et udpenslet narrativ, der præsenterer den kulturelle erindring om 6. juli 1849 og samtidens rolle derefter. Myterne og symbolerne er så konsistente, at den kulturelle erindring allerede på dette tidspunkt må betragtes som udbredt og ensartet, ikke bare i Fredericia, men ligeledes til den københavnske Orla Lehmann. At Den Tapre Landsoldat er udarbejdet til at understøtte denne erindring og således let bliver et passende erindringssted er, i lyset af alt dette, ikke overraskende.

---

81 Den Store Danske 2012. "bøg". <http://denstoredanske.dk/Symbolleksikon/Planter/b%C3%B8g>

82 Fredericia Avis, 7. juli, 1858

83 Ibid.

1859

Ritualer

1859 markeredes det første 10års jubilæum for udfaldet fra Fredericia 1849. Disse tidlige år ser vi allerede den generelle udformning af programmet for 6. juli festen, i nogenlunde den form som den har i dag. Fredericia Avis, der var den eneste udbredte lokalavis i perioden, udgiver programmet for 6. juli på forsiden af deres avis dagen forinden. Hvad er værd at bemærke er, at Kriegergraven lader til at have en særlig plads ved begivenhederne, som Landsoldaten endnu ikke har del i.

If. programmet skal sørgemarchen, som vi kender det i dag, begive sig af sted til Kriegergraven og Gravmonumentet kl. 10 om formiddagen, hvorefter der holdes en tale. Herefter fortsætter marchen, nu ikke længere sørgende, forbi Landsoldaten uden at gøre ophold. Ophold gøres først nede på Rådstuepladsen, hvor Bülow's buste skal afsløres.⁸⁴ Fredericia Avis kalder dagen en nationalfest for "armeen og folket".⁸⁵ I betragtning af at sammensætningen af processionen ikke rigtig har ændret sig siden det forrige år, lader det også til, at det stadig er militæret og menigmand, der er i centrum.⁸⁶

Man ænser den begyndende struktur af processionens rute, som den senere kommer til at tage sig ud, omend denne tidlige udgave kun har ét brud, før den afsluttes.⁸⁷ Dog er de samme dele af selve marchen, i form af 'Sørgemarchen' og den videre march, fra 1859 en realitet. Med tanke på Grimes' spørgsmål omkring rituelle handlinger,⁸⁸ er marchen især interessant, grundet dens faste og meningsfulde forskrifter. Det er bemærkelsesværdigt, at den altid går forud for festen, som dansen om juletræet gør, før pakkerne kan åbnes juleaften. Sørgemarchens tempo, tilhørende kropssprog el. lign. beskrives ikke i Fredericia Avisens reportage d. 7. juli, men musikken noteres som "en sørgemarch"⁸⁹, hvilket har dikteret et særligt tempo og humør. Det militære islæt, i form af processionens sammensætning og brugen af en sørgemarch i sig selv, på vejen til netop Kriegergraven, giver konnotationer til et begravelsesoptog. Dette år holdes talen endnu engang af pastor Pontoppidan. Graden af den rituelle gentagelse fra 6. juli 1858 til 1859 er bemærkelsesværdig. Inden Pontoppidan taler, afsynges endnu engang "Danmark, dine

---

84 Fredericia Avis, 5. juli, 1859

85 Fredericia Avis, 7. juli, 1859

86 Fredericia Avis, 5. juli, 1859

87 Ibid.

88 Grimes 1982, 30-32

89 Fredericia Avis, 7. juli, 1859

Kjæmpegrave", nøjagtig som forrige år.⁹⁰ Det liturgiske ritual gentager sig, hvilket ses i talen, hvor præsten omtaler 6. juli 1849 som et vendepunkt, der jog mørket bort fra Danmark. Endnu engang, er erindringerne et hovedtema for Pontoppidan. Han prædiker, at man bør holde fast i det, som er værdigt at erindre, dvs. de afdøde fra 6. juli 1849, som jf. præsten ofrede sig for de levende og for Danmark.⁹¹ Alle disse gentagelser taler til, hvor konsistent formålet med denne del af ritualen er, og at dette varer ved fra det forrige år – at sorgen, myten og erindringen stadig er del af ritualen. Pontoppidan proklamerer, nærmest som en besværgelse, at erindringen, samt at prise Gud hver 6. juli, skal Danmark aldrig glemme. Ordet 'besværgelse' benytter jeg, for at give en betegnelse til noget af det mest centrale i Grimes' definition af det liturgiske ritual – bekendtgørelsen af et ønske, i en højere magts navn, med henblik på at dette ønske skal blive opfyldt. Det liturgiske ritual er rettet mod fremtiden, ikke med henblik på at noget aktivt skal ske i øjeblikket.⁹² Først efter at der på denne måde er erindret og set fremad, kan marchen slippe sørgmodigheden og fortsætte mod festen. Sørgemarchen og talen ved Krigergraven er et godt eksempel på at sammenhængen mellem handling, tid og rum, kan være nødvendigt for at opnå det fulde billede af et ritual. Her kan Krigergraven betragtes som ritualpladsen. Jf. Grimes' spørgsmål til ritualpladser, kan mange aspekter af en ritualplads tildeles mening fra dets placering til dets arkitektur.⁹³ Krigergraven i sig selv indeholder symbolik, f.eks. i og med at der er tale om en gravhøj, der er bevidst opstillet med henblik på at ære de faldne, der blev begravet i en fællesgrav nedenunder. Med henvisning til et af Grimes' spørgsmål⁹⁴, kan det betragtes som en form for symbolsk reference. Dette kan være i reference til Danmarks tusindvis af andre gravhøje, som symbolsk set kan sættes i forbindelse med vikingebegravelser. Denne brug af en kulturel erindring om vikingerne i konteksten af 6. juli 1849 skaber en kontinuitet igennem forståelsen af Danmarks fortid, om end dette ikke yderligere berøres i talerne eller artiklen om 6. juli 1859. Der er tale om en grav, der indeholder nogen, der har del i Danmarks historiske storhed. Talerne, og sørgemarchen, har således en klar betydning, når de sættes i forbindelse med Krigergraven. Sørgemarchen kunne f.eks. have signaleret noget markant andet, hvis den var gået ud til slagmarken eller til rådhuset. Ved rådhuset, der er det næste stop, afsløres Bülow's buste efter en tale og sang og der affyres 21 kanonskud for Bülow.⁹⁵

I det ovenstående ser vi ligeledes en mængde sammenfaldende bestanddele af større og mindre ritualer, der tilsammen kan tjene som modbevis på et af Grimes' perspektiver på rituel handling: At

---

90 Ibid.

91 Ibid.

92 Grimes 1982, 43

93 Ibid., 21

94 Ibid., 22

95 Fredericia Avis, 7. juli, 1859

rituelle handlinger blot er handlinger, der ikke nødvendigvis indeholder "mening".⁹⁶ I denne forbindelse er det værd at bemærke, at Grimes lader til at have en for snæver forståelse for ordet "mening" (direkte oversat fra det engelske ord: meaning, der bruges i hans bog),⁹⁷ som noget der skal kommunikeret til andre. Selvom ritualer ikke altid forsøger at kommunikere sin mening til en tilskuer eller til andre deltagere, er det tydeligt at handlingerne er meningsfyldte og formålsrige for deltagerne, også selvom disse ikke nødvendigvis selv er klar over dette. Sørgemarchen til Krigergraven er formålsrig og skaber sammenhæng mellem ritualen og ritualobjektet. Ligeledes lægger disse handlinger op til talen, der traditionelt set holdes der. Der er tale om et sammenspil af sammenhænge, der har betydning for det fællesskab, der deltager – en betydning, som de socialt konstruerede normer, Hofstede henviser til i sin beskrivelse af ritualcirklen.⁹⁸ Handlingerne bygger på velkendte temaer fra velkendte grupper og deler temaer der er tilpassede til den erindring, der ønskes påkaldt. Alt dette har en meningsfuld sammenhæng for deltagerne.

Myter

Pastor Pontoppidan understreger i dette års tale, at de afdøde soldater gjorde et villigt offer ved at dø for Danmark. Dette siger han på tre farverige måder: At de lukkede døren for Danmarks fjender, at de tændte lys i mørket og at de glemte sig selv for de overlevende.⁹⁹ Lyset og mørket er den samme metafor, som han brugte i 1858. De to andre, er metaforer der relaterer sig til hans fortællemaner for 1859. Læg her mærke til, at de metaforer han bruger, alle omtaler aktive valg og aktive handlinger. Dette går igen i talen af borgmester Mourier, der holdt tale før afsløringen af General Bülow's buste. Her fortæller borgmesteren om soldaternes offervillighed og hvordan de nærmest trodsede fjenden ved at vinde slaget.¹⁰⁰ Disse fremstillinger lader til at gå ud fra, at soldaterne til en grad kendte betydningen og udfaldet af 6. juli 1849 – hvilket de jo naturligvis ikke kunne. Dette forstærkes af hvordan historien konsekvent fortælles i lyset af det onde mod det gode – hvor Pontoppidan for dette bruger metaforen om lys og mørke, benytter borgmesteren modsætningerne „Svig og Rænker“ mod „Ret og Sandhed“ – og selvfølgelig er det Danmarks „Ret og Sandhed“, der vinder.¹⁰¹ Myten nyder godt af bagklogskabens lys, hvorved historien kan fortælles på nærmest profetisk vis. Dette tilbageblik er udgangspunktet for, at historien om 6. juli 1849 kan naturaliseres i myteform, da det gør det muligt at fremstille de aktive valg, myten påstår at

---

96 Grimes 1982, 60

97 Ibid.

98 Hofstede 2001, 10

99 Fredericia Avis, 7. juli, 1859

100 Ibid.

101 Ibid.

soldaterne tog som "selvfølgelige" – f.eks. Ofrede de sig jo "selvfølgelig", da landet bagefter ville få fred og frihed! Hermed affejes al kompleksitet og al konflikt, udover konflikten mellem "mørket" og "lyset", som tidligere beskrevet i afsnittet *Myter* under 1858.

Som konklusion på dette, giver Pontoppidan en let reprimande til hvordan folk efter hans opfattelse generelt har en tendens til at sætte sig selv først. Han opfordrer til endnu engang at lade sig inspirere af myten, og i hvert fald at huske de, som ofrede sig for Danmark. Han konstaterer ligeledes, at han og tilhørerne altid vil være klar til at stå til tjeneste for kongen, Gud og fædrelandet.¹⁰² Myten tjener her i hans favør, eftersom omstændighederne for slaget og sejren ift. mytens "sandhed" bliver alment gældende – soldaterne træf den "rigtige beslutning", fordi det if. myten var det objektivt rigtige og derfor førte det til sejren. Historiske omstændigheder der kan have talt i den ene eller anden retning, er ikke en del af ligningen fra det perspektiv. Således kan han gøre opfordringen, som om det er en ultimativ sandhed – som det liturgiske ritual vil have det.¹⁰³ Det er interessant, at Pontoppidan i denne tale inddrager 'tjeneste' for kongen, hvilket lader til at modsige den folkelige selvbestemmelse og myndighed over Danmark, som ellers lader til at gå igen i hans omtale af soldaternes egne valg, både i 1858 og tidligere i 1859 talen.

Til forskel fra den forrige 6. juli, hvor Landsoldaten var i fokus, skifter dette i 1859 en del i forbindelse med afsløringen af monumentet til General Bülow. Her indtager han, som en form for mytologisk helt, en særplads, selv overfor Landsoldaten:

"Men hvor tapper end hver enkelt Mand var, hvor beredt han end var til at offere Liv og Blod for Konge og Fædreland, uden Fører blive selv de bedste Kræfter svage!"¹⁰⁴

Ovenstående citat signalerer, at Landsoldaten ikke kunne have vundet krigen uden Bülow. Dette tilskrives især hans godhed og solidaritet med soldaterne, hvorved de fik kærlighed og tillid til ham.¹⁰⁵ Hvad fremhæves her er altså hans lighed med soldaterne – men i de ovenstående linjer, hentydes til at 6. juli i virkeligheden er hans fortjeneste, da han var hærfører. Vi ser således to forskellige diskurser der, trods de måske ikke er helt uforenelige, fortæller historien meget forskelligt. Den hidtidige diskurs, både hos Pontoppidan samme år og i talerne det foregående år, har fremhævet Landsoldaten som den, der ved eget valg og egne egenskaber, reddede Danmark – og dagen har været til for at fejre, at menigmand vandt Danmarks sejr, samt for at mindes Den Tapre Landsoldat. I den nye diskurs, er Bülow hovedpersonen, da Landsoldaten (også i borgmesterens

---

102 Ibid.

103 Grimes 1982, 43

104 Fredericia Avis, 7. juli, 1859

105 Ibid.

udlægning omtales alle soldaterne blot som „ham“¹⁰⁶) faktisk kun var stærk og tapper på grund af Bülow's tilstedeværelse. Ligeledes var det Bülow, der sikrede sejren, da han ledte hæren. Med blik for Hofstedes figur kan vi anskue det som en kultur og en modkultur – dvs. egentlig to figurer - hvoraf den ene forsøger at blive dominerende og overløbe den anden. Der er allerede ligheder, de to kulturer imellem, ift. den kulturelle erindring om 6. juli 1849, men med forskellige helte på Danmarks side, der tilskrives forskellige værdier. Modkulturen fremhæver, at Bülow's bedste kvaliteter var hans solidaritet, der gav ham et bånd til soldaterne, men sejren og 6. juli fejringen tildeles utvetydigt i sidste ende ham – det er ham, der bør huskes som en helt. Den kultur, der i forvejen hersker ved 6. juli ritualet, fremhæver som bekendt Landsoldaten som helten, der reddede Danmark. Interessant nok benytter modkulturen nogle af de værdier, der tilfalder folkelighedsstrømningen, som myten og Landsoldaten kan tilskrives, dvs. lighed og solidaritet. Dette kan måske være et forsøg på at benytte markører og symboler, der kunne tiltale den anden kultur og gøre det nemmere for dem at forenes. Bülow's mindesmærke er ligesom Landsoldaten rejst via donationer og borgmesteren fremhæver da også, at der er tale om folkets tak, til hvem Fredericia Avis omtaler som den „af Nationen så elskede Feltherre“.¹⁰⁷ Alt dette kan signalere et svar fra den konservative klasse, der forsøger at tilbagerulle noget af den nye folkelighed ved at iblande traditionen for at hædre konger og generaler. Det var ikke alle magthaverne, der var lige tilfredse med den nye folkelighed.¹⁰⁸ Ikke desto mindre følger tanken om enhed og folkelighed endnu den kulturelle erindring om 6. juli 1849.

Symboler

Artiklen om 6. juli, udgivet 7. juli 1859, begynder med en beskrivelse af Bülow's monument's og byens andre monumenters særlige betydning. Her er det klart nationalfølelsen og sammenholdet, der er i centrum:

"[...] mindesmærker, der alle vidne om nationens kjærlighed til konge og fædreland og om den eenhed og samdrægtighed, der finder sted mellem armeen og folket."¹⁰⁹

if. Fredericia Avis, udgør monumenterne altså et visuelt tegn på et særligt sammenhold mellem hæren og folket, samt kærlighed – eller loyalitet – overfor kongen og hjemlandet. Den åbenlyse årsag til denne præsentation af monumenternes betydning er, at Bülow's monument skal afsløres og at dette er hovedattraktionen, sideløbende med processionen. Beskrivelsen vidner dog om en dybere

---

106 Ibid.

107 Ibid.

108 Adriansen 2010, 90

109 Fredericia Avis, 7. juli, 1859

betydning, som ligeledes taler for årsagen til afsløringen af monumentet i sig selv – at monumentet er et særligt udtryk for national loyalitet samt et tegn på sammenhold med militæret. Dette tema skubbes af Fredericia Avis således i front for dette års 6. juli og brugen af symbolik igennem 6. juli ritualerne understøtter dette tema.

Kriggergraven spiller fortsat en stor rolle og som beskrevet på s. 24 i ritualafsnittet for 1859, er Kriggergraven i sig selv et symbol der muligvis er beregnet til at knytte soldaterne fra 1849 sammen med vikingerne indenfor en nationalhistorisk identitetskonstruktion. På denne måde bliver soldaterne sat i forbindelse med den fælles danske historie og en fælles dansk identitet. Dette knytter bånd mellem den kulturelle erindring af de afdøde soldater og de levende, der deltager i ritualerne som erindringspraksis. Selv Kriggergraven kan altså tælles blandt de mindesmærker, der er med til at opretholde fællesskabet, som Fredericia Avis beskriver det.¹¹⁰

De afdøde soldater og deres erindring er således fortsat et hovedtema. Jeg kunne i ovenstående afsnit om *Myter* konkludere, at fortællingen om Bülow, der fulgte med afsløringen af hans buste, præsenterede en udfordring for den hidtidige diskurs omkring 1849 soldaterne – er dette også tilfældet fra et symbolsk perspektiv? På afsløringsdagen trak busten selvfølgelig mange tilskuere og mange store ord fra borgmester Mourier, men hvilken effekt bustens symbolik havde, nævner Fredericia Avis intet om. Jf. Hofstedes model er symboler en form for subtil kommunikation, der skal videregive signaler til de omkringværende.¹¹¹ Med et blik på statuens udformning taler dens symbolik et tydeligt sprog, hvorved den kan optræde som en modpol for Landsoldaten. Valget af en buste trækker på en tradition, der hidtil har været forbeholdt afbildning af overklassen. Dermed ikke sagt, at Landsoldaten ikke gjorde det samme – den var trods alt, som tidligere nævnt, den første skulptur af en menig soldat. Portrætbustens historie har dog været noget særligt, da de oftest gengiver et virkeligt individ – et, der havde magt og råd til at blive portrætteret. Det realistiske ansigt, hævede blik og den draperede klædedragt, Bülows afbildning er iklædt, giver konnotationer til busten af historiske magthavere som Louis XIV af Frankrig (specifikt Berninis buste fra 1665) og kejser Commodus af Rom (år 180-192). Den draperede klædedragt især, kan tyde på inspiration fra romerske kejserstatuer eller afbildninger af guder. Sammenlagt, tyder de stilistiske valg på at kunstneren trækker på inspiration tilbage fra en mere konservativ, royalistisk tid end Landsoldaten har udspring i. Dette er umiddelbart i konflikt med de folkelige strømninger, borgmester Mourier og folkeindsamlingen til statuen ellers søger at læne sig op af.

---

110 Ibid.

111 Hofstede 2001, 10

Delkonklusion

6. juli 1859 fortsætter langt hen af vejen samme temaer som det foregående år, omend sorgen lader til at træde en smule i baggrunden til fordel for hæder og fejring af sejren over fjenden. Fjenden afbilledes stadig konsekvent som den diametrale modsætning til „heltene“. Nævneværdige forskelle ift. 1858, er brugen af betegnelsen „Sørgemarch“ i forbindelse med processionen til Krigergraven, hvilket giver en klar indikator af formålet og stemningen ved marchen. Hermed kan denne del af ritualet sættes i klar forbindelse med Krigergraven som ritualplads og som erindringssted. Myten om 1849 gentager sig ligeledes med samme formål for erindringen og samme opfordringer til eftertiden. Den største forskel findes i inkluderingen af Bülow's buste, der virker som en konkurrent til den folkelige fortælling om 1849, omend den søger at inkludere elementer fra den kendte myte, evt. for at vinde større indpas. Bülow's fremtrædende rolle i myten, borgmester Mourier fortæller, samt bustens stilistiske træk og symbolik peger på, at den har grobund i konservative strømninger, der søger at bringe gamle traditioner omkring fejring af hærførerens rolle i sejren, ind i 6. juli fejringen. En modkultur melder sig således, ift. den ellers ensrettede og folkelige mindekultur, erindringskulturen omkring 6.juli festlighederne ellers havde tegnet til.

1879

Ritualer

Hvor processionen og afsløringen af Landsoldaten eller Bülow's buste i 1859 fyldte langt det meste af programmet, begynder egentlige festligheder så småt at tage plads fra disse. I Fredericia Avis 1879 strækker processionens plads i programmet sig kun til små 6 linjer, fra kl. 11. Herunder har flere punkter, fremhævet med fed skrift på samme vis som processionen og dennes landemærker, fået plads. Efter processionen nævnes et festmåltid på Hotel Kronprins Frederik, efterfulgt af en Udmarch til Fuglsang Skov, taler og sang, dans og fyrværkeri.¹¹² En oversigt over processionens deltagere og rækkefølge findes ikke længere. I avisen fra d. 7. juli 1879 vidner en række forsinkede annoncer om de begivenheder, som fandt sted dagen forinden – bl.a. optræden med hundekunster og pantomime i Fuglsang skov, skydning med gevær mm.¹¹³

I avisen d. 7. juli beskrives et nyt ritual, der ikke før er nævnt. 12 bataljon åbner 6. juli dagen ved at begive sig gennem gaderne, forbi alle monumenterne og blæse i trompet for at vække byen.¹¹⁴

112 Fredericia Avis, 5. juli, 1879

113 Fredericia Avis, 7. juli, 1879

114 Ibid.

Ritualet har således fået endnu et militært islæt. Ligeledes er ruten og processionens stemning ændret en smule fra de tidligere beskrevne år. Olaf Rye har nu også fået et monument, der skal passeres på ruten, inden processionen går videre til Krigergraven.¹¹⁵ Monumentet er placeret på Ryes Plads og blev opstillet i 1876. Sørgemarchen følges nu også officielt op af en Festmarch efter ritualet ved Krigergraven.¹¹⁶ Før dette behandles nærmere, vil jeg dog begynde med en analyse af årets eneste tale ved processionen, afholdt ved Krigergraven.

Hvor pastor Pontoppidans tale ved Krigergraven i 1859 var en mindetale tilegnet de, der omkom ved 6. juli 1849, benytter den nye pastor ved Trinitatis, pastor Valeur, lejligheden til i 1879 at bemærke forskellen mellem håbet og optimismen efter Treårskrigen med skuffelsen og ydmygelsen efter 1864. Han gør ligeledes opmærksom på den uenighed og håbløshed han ser følge spørgsmålet om Danmarks forsvar¹¹⁷ – et betændt emne i samtiden. Disse observationer, som Valeur mente at have gjort sig, fører til den prædiken, han holder for tilhørerne. Jf. Grimes' beskrivelse af det liturgiske ritual, forsøger han at videregive 'sandheder'.¹¹⁸ Dette år, er de sandheder generelt irttesættende og formanende. Jf. Valeur, står det grelt til. Danskerne er blevet sløve, ligegyldige overfor fædrelandet, fulde af mismod og dysterhed. Folk er ikke villige til at ofre sig for andre. Ikke desto mindre, er det alles pligt at samle sig ved Krigergraven.¹¹⁹ Denne passage er særdeles interessant fra et rituellet perspektiv. If. Valeur er der to sider til denne pligt: Den ene, er for at vise taknemmelighed overfor de afdøde soldater, der reddede Danmark. Den anden, er for at finde håb og styrke i svære tider. Til dette videregiver Valeur et fælles mantra.¹²⁰ Dette fælles mantra trækker ritualet lidt længere ind i det ceremonielle rituals sfære, understøttet af Valeurs religiøse position, som én, der af borgerne forventes at kende ret fra uret. De ceremonielle aspekter er den fælles loyalitetsbekendelse overfor kongen og troen på landets præstationer. Tilhørerne afgiver deres individualitet og egne ønsker til fordel for en leder og en sag.¹²¹ Ligeledes kan bemærkes hvordan liturgi og ceremoni smelter sammen, i pastorens brug af spirituelle argumenter for at vende tilhørerne væk fra Forsvarskonflikten. If. Hofstede er religiøse ceremonier også en type normsættende ritual¹²² og det lader også til at være, hvad vi ser her, både på den liturgiske og ceremonielle side af ritualet. De formaninger og irttesættelser, pastor Valeur afgiver, kan være med til at ensrette den lokale kultur og korrigere en kurs der ikke er acceptabel ift. det lokale fællesskabs

---

115 Ibid.

116 Ibid.

117 Ibid.

118 Grimes 1982, 43

119 Fredericia Avis, 7. juli, 1879

120 Ibid.

121 Grimes 1982, 41-42

122 Hofstede 2001, 10

kulturelle værdier. Fælles for talerne ved Krigergravene er, at de lader til at have en moraliserende funktion, der tager udgangspunkt i 1849. Set gennem både Hofstedes og Grimes' briller, får forsamlingen, der lytter, hvert år fornyet indsigt i et sæt værdier, den pågældende pastor – via sit erhverv – har rituel magt til at fremhæve som de mest eftertragtede indenfor den pågældende kontekst, samtidig med at visse egenskaber bliver skubbet ned ad rangstigen.

If. pastoren, tiltrækkes tilhørerne af befolkningens historie, fordi de føler en fælles ånd binde fortidens slægter sammen med dem – og dette, sammen med taknemmeligheden overfor dem, opmuntrer dem til at søge at gøre lignende gerninger for fædrelandet, og glemme sig selv. Sand taknemmelighed udmønter sig altså, jf. pastoren, også i handlinger, hvormed man forsøger at vise lignende dyder hos sig selv.¹²³ Igen her, prædiker han ud fra en forståelse af en højere sandhed, dvs. et liturgisk ritual. Ikke desto mindre, søger han at styre dem væk fra en politisk sag og mobilisere tilhørerne for fædrelandet, hvilket tyder på, om ikke ceremonielt ritualistiske metoder, så ceremonielle mål. Interessant nok, trods alle disse formaninger og forhåbninger, opfordrer han til sidst til tro og lydighed, både til kongen og fædrelandet, men ligeledes til Gud, der egentlig har den ultimative magt over jorden, landet og dets fremtid.¹²⁴ Både dette, samt hans påkaldelse af velsignelser til både hæren, konge mm.,¹²⁵ læner sig dybt ind til de liturgiske ritualers tradition, omkring ritualistisk arbejde og påkaldelser af en højere magt.¹²⁶ På trods af alle opfordringerne til tilhørerne, er det altså troen på Gud, der har det sidste ord.

Efter talen blev der, som førnævnt, slået an til Festmarch. Denne gik direkte til Landsoldaten, som nu havde fået sin egen sektion af ritualet. Processionen går rundt om Landsoldaten, til dennes tilegnede sang, ”Dengang jeg drog af sted”.¹²⁷ At Landsoldaten er det første stop på Festmarchen, fortæller meget om den stemning, Landsoldaten både symbolsk og som erindringssted på dette tidspunkt måtte omgærdes med. Dette, også sammenlignet med dens opstilling knap 20 år forinden, der var forbundet med en vis ceremoniel højtidelighed. Fra Krigergraven forlader den triste og sørgmodige stemning tydeligvis ritualet og bliver erstattet af fejring samt glæde. I betragtning af at processionens udformning fra 1858 har været rytmisk enhed, samt marchens militære undertoner og sangens nationalistiske præg, er der fortsat tale om et ceremonielt ritual. Sangens nationalistiske, enhedsprægede undertoner kan f.eks. ses i følgende strofer. Læg mærke til at sangen gør brug af ”jeg” og ”os”, frem for at fortælle sin historie i tredjeperson:

---

123 Fredericia Avis, 7. juli, 1879

124 Ibid.

125 Ibid.

126 Grimes 1982, 43-44

127 Fredericia Avis, 7. juli, 1879

”Vi byder fjenden trods,
vi byder fjenden trods,
når kongen er med os;
ja, når kongen er med os,
med draget sværd han står,
han snakker ej, men slår,
så dansk som han var ingen konge her i mange år.
De lader, som de tror, at han inte mer er fri,
og selv vil de dog ha' ham i det tyske slaveri;
og derfor vil jeg slås som tapper landsoldat.
Hurra, hurra, hurra!

For pigen og vort land,
for pigen og vort land,
vi kæmpe alle mand,
ja, vi kæmpe alle mand.
Og ve det usle drog,
der elsker ej sit sprog
og ej vil ofre liv og blod for gamle Dannebrog!
Men kommer jeg ej hjem til min gamle far og mor,
kong Frederik vil trøste dem med disse hersens ord:
Sit løfte har han holdt, den tapre landsoldat!
Hurra, hurra, hurra!”¹²⁸

Sangen lægger vægt på danskheden i sprog, regent, land og partnere. Rituallet kan altså ses som koordineret fejring og lovprisning af Danmark som selvstændig, sejrrig nation, sandsynligvis designet til at styrke fællesskab og nationalfølelse. Dette er jf. Grimes' kategorisering dog stadig markant forskelligt fra et fejningsritual, der er karakteriseret ved fri leg, fri udtryksfuldhed og spontanitet.¹²⁹ Brugen af Landsoldaten som ritualobjekt tyder på, at mindesmærket på dette tidspunkt er blevet et erindringssted, der kan benyttes til at genkalde den kulturelle erindring om 1849. Ritualformen, der udgør erindringspraksis for denne proces, giver os et fingerpeg både om, hvordan den kulturelle erindring om 1849 i 1879 bruges og hvordan den tolkes. Tolkningen vil blive uddybet i afsnittet *Myter* for 1879, men anvendelsen tyder på dette tidspunkt altså på at erindringen

---

128 Peter Faber, flyveblad af 10. april 1848

129 Grimes 1982, 47-50

bruges til at forstærke en kollektiv dansk identitet som stolt og selvstændig nation.

Herefter fortsatte processionen ned forbi Bülow's monument til Rådhuset, hvor der blev råbt Hurra for kongen under borgmester Jørgensens dirigents.¹³⁰ Dette er i hvert fald det tredje sted, kongen inddrages ift. dagens ritualer. Dette, trods enevældens afskaffelse knap 30 år forinden, samt det fortsatte store fokus på menigmands fri vilje og magt til at gøre en forskel for sit land. De gamle traditioner om at ære og hædre kongen som landets overhoved, lader ikke til at være uddøde endnu.

Senere på dagen følger det næste store ritual: festen i Fuglsang skov. Dette ritual vil blive kort behandlet, selvom det ikke er fokus for specialet, fordi det lader til at tage en stigende grad af opmærksomhed.

Festen i Fuglsang skov krævede en entré betaling på 35 øre, som det fremgår af programmet d. 5. juli, dog med gratis adgang for våbenbrødrene.¹³¹ Festen var således ikke så offentlig som processionen, men det ekstra fokus på veteranerne giver et fingerpeg om ritualets opmærksomhed. Et væld af taler, afbrudt af sange og musikstykker, tog de første to timer af festlighederne, der herefter blev mere løsslupne. Emnerne på talestolen var følgende; kongen, fædrelandet, folkesangen, Landsoldaten og en vidneberetning fra 1849, dvs. alle emner med dansk folkelig interesse. Ind imellem talerne blev der spillet musik eller fællessang.¹³² Festen i Fuglsang skov kan virke radikalt forskellig fra processionen, men der er faktisk i begge tilfælde tale om ceremonielle ritualer. I begge tilfælde samles store grupper af mennesker for at vise respekt og hædre noget større end dem selv, og i denne proces opgiver deres individualitet til fordel for et hele – i hvert fald midlertidigt. I dette tilfælde er deltagerne til stede som en masse, som ”det danske folk”, der lytter til taler om danske emner, hædrer kongen og fædrelandet. Dette illustreres f.eks. ved de koordinerede 9 ”hurra” råb, der beskrives efter kongens tale i artiklen fra d. 7. juli 1879.¹³³ Da talerne er slut, skifter ritualet imidlertid karakter til det kaotiske fejningsritual, som tidligere nævnt – dette er kun lettere skemalagt, og intet lyder særligt påkrævende eller obligatorisk.

Myter

Den primære kilde til 1879 tolkningen af 1849 kommer fra pastor Valeur, der traditionen tro holdt sin tale om 1849 ved Krigergraven. I dette års tale benytter han sejren i 1849 som et meget konkret eksempel på en bedre tid, end den han oplever i 1879. Metaforen om mørket bliver her også brugt af

---

130 Fredericia Avis, 7. juli, 1879

131 Ibid.

132 Ibid.

133 Ibid.

Valeur, men hvor Pontoppidan brugte den om fjenden, bruger Valeur den om Danmark selv i sin samtid. Den kulturelle erindring om 1849 bliver i myteform brugt til at påvirke samtiden, hvilket også var tilfældet i de foregående behandlede år – i dette tilfælde er forskellen blot, at fokus ikke er i ligeså høj grad på kampen mellem Danmark og Tyskland, men derimod på at forbedre Danmark selv. Skyggerne lader til at være en generel metafor for de udyder, Valeur ser i Danmark, fra den politiske splittelse, til dårlige vaner og bekymringer.¹³⁴ Han sammenligner sine bekymringer omkring forskellige aspekter af sin samtid med de samme dele af fortiden, som han anså som bedre; samtidens sløvhed og ligegyldighed med fortidens offervillighed og tro på fremtiden, samtidens ydmygelse og underlegenhed med fortidens sejr, samtidens politiske splittelse og uenighed om forsvarsspørgsmålet med fortidens fælles mål og samling om et stærkt dansk forsvar.¹³⁵ Hans sammenligning er selvfølgelig, igen, baseret på eftertidens viden – havde Danmark tabt, var det øjensynligt mindre favorable sider af Danmark, der var gået over i historien. Typisk for myter er dog, at de udfylder en funktion, uafhængigt af indholdet.¹³⁶ Således ville udfaldet af slaget i 1849 kunne benyttes som sammenligningsgrundlag i 1879, ligegyldigt om de havde vundet eller tabt, så længe krigen var blevet opfattet som mindeværdig. Ligeledes er det karakteristisk, at de værdier, Valeur fremhæver, bliver fremhævet som utvetydige, absolutte tilstande – der var fællesskab og der var tro over hele linjen, hvis man skal tro Valeur. Han opremser kort soldaternes dåd – at redde Fredericia, ”*Jyllands sidste haab*”. Herefter gør han soldaterne og krigen til et eksempel på, hvordan hårde tider kan vendes til det bedre, dvs. ved at udvise samme lydighed og være bevidst om, at man kæmper for en god, retfærdig og hellig sag.¹³⁷ Hvor soldaternes dyder i de tidligere behandlede tekster, i form af offervillighed, mod, styrke etc. blev brugt til at opmuntre og håbe på, at eftertiden ville udvikle sig lige sådan, bliver de i dette tilfælde brugt til at pointere tilhørernes mangler. Myten får stadig til dels en karakter af en oprindelsesfortælling, da Valeur henviser til at ”Folkets Aand binder Slægtled sammen”.¹³⁸

Nøglen til at ændre på situationen fremhæver Valeur, så det nærmest kan opfattes som kernen i hans tale: Tro og handling. Konkret set, at en oprigtig tro medfører handling. Valeurs tale dette år virker generelt langt mere ceremoni rituel prægnet, end de foregående års taler, ud fra Grimes’ definition. Dette, i og med at han opfordrer tilhørerne til at vågne op til dåd og tro på Gud, kongen og sagen, for at følge i fodsporene af soldaterne i 1849. Han søger at mobilisere tilhørerne til en sag, der trods at han er imod splittelsen blandt folket, alligevel bærer en snert af et politisk budskab; han nævner

---

134 Fredericia Avis, 7. juli, 1879

135 Ibid.

136 Bryld og Warring 1999, 70-72

137 Fredericia Avis, 7. juli, 1879

138 Ibid.

trods alt fællesskabet om det danske forsvar i 1849 som noget af det, der var godt i fortiden, og ser gerne, at folket skal ”være villigt til at ofre alt smaaligt for fælles enighed, hvor det gjælder Fædrelandet”.¹³⁹

Symboler

Krigergraven spiller en vigtig symbolsk rolle under pastor Valeurs tale dette år. I Valeurs tale, omtaler han Krigergraven som et sted, tilhørerne har pligt til at samles, men ligeledes et sted hvor de skal prøve at finde håb og tro på fremtiden.¹⁴⁰ At der udtrykkes en pligt til at samles ved Krigergraven for at vise taknemmelighed, er ikke nyt – pastor Pontoppidan udtrykte noget af det samme i 1858. Dette tyder på en spirituel forbindelse til Krigergraven, der binder sig op på den kulturelle erindring om 1849 – og den mere dystre side af erindringen, der relaterer sig til de tabte soldater. Det er sandsynligvis denne side af erindringen, der fastholder Krigergraven som et særligt erindringssted, som Landsoldaten ikke umiddelbart har kunnet erstatte. Dette nævnes også i Valeurs tale dette år. Den pligt, Valeur omtaler, signalerer både den erindringspraksis, der åbenbart er blevet en norm for lokalområdet ift. at omgås den kulturelle erindring om de afdøde, men er ligeledes med til at rekonstruere den kulturelle erindring. Som Anette Warring bemærker, er rekonstruktionen af en kulturel erindring på et erindringssted med til at ændre den kulturelle erindring, da den møder nye tiders kontekst og opfattelser.¹⁴¹ I 1879 møder den kulturelle erindring om 1849 et splittet Danmark i skyggen af et traumatisk nederlag. I denne kontekst bliver erindringsstedet en fysisk forbindelse til en anden tid, hvor den kulturelle erindring om 1849 bliver særligt nærværende – evt. grundet Krigergravens status som et fysisk levn fra begivenheden.¹⁴² Det er måske også derfor, den anden grund til at samles ved Krigergraven, synes at have karakter af en form for bøn eller mantra. Grunden til at Krigergraven her skulle være særlig virksom, kan selvfølgelig være grundet realiteten ved graven, frem for Landsoldaten, trods at Landsoldaten kunne være ligeså virksom i at signalere de værdier og den sejr, Valeur gerne vil at tilhørerne trækker på. if. Valeur skulle tilhørerne ved Krigergraven her kunne minde sig selv om at huske, at de bedre tider kommer igen – samt at stole på Gud og kongen. Som Valeur udtrykker det: „[...] vor Taknemmelighed fordrer Handlinger, ved hvilke vi vise, at vi ere berettigede til at holde fast ved Haabet“.¹⁴³ På denne måde kan erindringssteder, selvom de trækker på den samme kulturelle erindring og samme myter, have hver deres form og funktion ift. den selvsamme erindring.

---

139 Ibid.

140 Ibid.

141 Warring 2010, 11.

142 Fredericia Avis, 7. juli, 1879

143 Ibid.

Delkonklusion

6. juli 1879 bragte markante ændringer med sig sammenlignet med 1858-1859. På den ene side, havde en løssluppen fest fået sin markante plads på programmet. På den anden side, rakte nederlaget i 1864 samt tabet af Slesvig og Holsten stadig, 15 år efter, ind i 6. juli festlighederne. Dette medførte et helt andet behov for at markere og trække på sejren fra 1849, hvilket især kom til udtryk ved pastor Valeurs tale der, ud over at genopfriske nogle af værdierne der også blev omtalt af pastor Pontoppidan i 1859, vendte billedet på hovedet og placerede „mørket“ i sin samtids Danmark. Hvor Landsoldaten havde fået sin plads som Danmarks sejrssymbol under processionen, blev Krigergraven et sobert sted, hvor tilhørerne blev budt at se sig selv i øjnene i lyset af nederlaget i 1864 overfor et idealiseret Danmarks sejr i 1849. I denne kontekst skiftede den kulturelle erindring og brugen af den sin betydning, fra blot at være en sejrfortælling til at blive en påmindelse om bedre tider, med karakteristika der kunne og burde genskabes. Tilhørerne ved pastor Valeurs tale blev indlagt til at se i øjnene, hvor langt de var fra de dyder, de havde haft, i form af tro, fællesskab og offervillighed. Dette belyser en markant anden rolle for Krigergraven overfor Landsoldaten på dette tidspunkt i 6. julis historie.

Festen i Fuglsang skov var på dette tidspunkt begyndt at fylde meget i dagens program. Her var der lagt op til fællesskabs ritualer, der skulle forstærke identiteten som dansker. Trods den festlige overflade, var der i høj grad tale om et politisk, ceremonielt ritual, der lagde vægt på at hædre Danmarks konge og andre nationale kendetegn. Festen kunne efter talerne munde ud i en løssluppen fejring af sejren. Sejren var altså i denne del af festlighederne fortsat i højsædet, og den konfliktfyldte samtid blev skubbet i baggrunden.

1899

6. juli 1899 markerer 50 års jubilæet for slaget ved Fredericia i 1849. Dette år blev programmet således udlagt til to dage, hvoraf kun selve 6. juli vil blive behandlet her. Dette skyldes indsamlingsmetoden, der kun tog højde for aviserne tættest på begivenhederne. Disse blev, i dette tilfælde, brudt op af manglende udgivelser i dagene efter 7. juli 1899.

Ritualer

50 års jubilæet for sejren i 1849 er også det første år, hvor Fredericia Avis har selskab af to andre

aviser i denne analyse. Programmet, der som sædvanlig er printet på forsiden af 5. julis Fredericia Avis, byder på et væld af aktiviteter både d. 6 og 7. juli i anledning af 50 års jubilæet, ud af hvilke processionen kun udgør en forsvindende lille del.¹⁴⁴ Denne analyse vil holde sig til at behandle 5.-6. juli.

Der var dette år lagt op til store festligheder, med mange indbudte gæster, heriblandt de overlevende veteraner fra slaget, samt en af de mulige modeller til monumentet Landsoldaten, Christian Christiansen. Festlighederne tæller to primære feststeder, i form af kastellet og Karolinelund, hvor sidstnævnte var byens gamle park.¹⁴⁵

Fredericia Avis kalder stolt Fredericia for Mindernes By i deres første reportage, der dækker 5. juli 1899. Denne identitet underbygges af, hvordan de i samme avis bringer oprids af 6. juli fester fra tidligere tider. Der fornemmes en stolthed over 6. julis lange tradition. I reportagen af 5. juli støder vi på den første beskrivelse af Landsoldatens klargørings proces, idet det nævnes, at ”særlige hænder” skal pynte statuen om aftenen.¹⁴⁶ Dette minder om en tidligere tradition for at unge piger skulle istandsætte og pynte Krigergraven med blomster aftenen inden 6. juli. Denne tradition opstod ved at nogle unge piger allerede i 1850 selv fik idéen at istandsætte graven efter vinteren, og siden blev det en tradition d. 5 juli.¹⁴⁷

Fælles for alle tre avisers reportage af begivenhederne er, at veteranerne fra krigen iscenesættes som centrum for festlighederne. Dette til trods, var veteranerne, jf. Social-demokraten, ikke inviterede til afsløringen af Lundings monument. Jf. Social-demokraten, talte gæsterne kun en udvalgt skare.¹⁴⁸ If. Fredericia Dagblad var der tale om 600 inviterede gæster med reserveret plads, men derudover var der plads til nysgerrige tilskuere alle mulige andre steder på pladsen.¹⁴⁹ Fredericia Avis opremser nogle af de inviterede folk, der bl.a. tæller krigsminister Turen, en håndfuld generaler, en biskop og præster, Fredericias civile embedsmænd m.fl.¹⁵⁰ Af Borgmester Scharling omtales monumentets afsløring som et ”forspil” til festen. Han omtaler kongen som en veteran, så ligeledes er festen også tilegnet ham.¹⁵¹ Her ser vi endnu et forsøg på at få kongen til at fremstå folkelig ved at sidestille ham med veteranerne. Det samme kommer Pastor Bülow ind på under sin tale efter

---

144 Fredericia Avis, 5. juli, 1899

145 Ibid.

146 Fredericia Avis, 6. juli, 1899

147 Engelbrecht, Anders. 1999. *6. Juli-fester i Fredericia 1849-1999*, 29

148 Fredericia Social-demokrat, 6. juli, 1899

149 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1899

150 Fredericia Avis, 7. juli, 1899

151 Ibid.

processionen.¹⁵² Det er dog, også af denne årsag, interessant at veteranerne ikke modtog en officiel indbydelse. At de inviterede gæster generelt tæller nogle traditionelt magtfulde grupper, kan give et fingerpeg om at der er tale om et arrangement specifikt for en traditionel elite. Dette kan bakkes op af borgmester Scharlings tale, der centrerer sig om kongen som rigets beskytter og regent. Evt. kan dette være en videreførelse af noget af det konservative modspil, der også var tegn på i 1859, men dette kan ikke umiddelbart bevises.

Lig mange af de forrige taler af borgmestre og andre politikere fremstår afsløringen af Lundings monument generelt som et ceremonielt ritual. Talerne og sangene opfordrer til, at alle i fællesskab skal hylde kongen og fædrelandet samt Lunding som militærmand. Det var Oberst N.P. Jensen, der talte for Lunding ved denne lejlighed.¹⁵³ Oberst Jensen var veteran, militærhistorisk forfatter og blandt en af de mere aktive, men dog moderate, fortalere for et stærkere dansk forsvar. Han var f.eks. modstander af idéen om at gøre København til en fæstning, som den blev fremlagt af Højres Jacob Estrup, men ligeledes modstander af Venstres ”visne-politik”.¹⁵⁴ Trods at der var tale om en moderat Højremand, i hvert fald ift. forsvars spørgsmålet, lader det ikke til at valget af Oberst Jensen ville have været særligt kontroversielt. Fredericia Social-demokrat kommenterer endda, glædeligt overraskede, at der ikke var megen krigsopfordring eller krigs-fornøjelse at spore i talerne, hvilket if. Social-demokraten var usædvanligt ved Højre-arrangerede begivenheder.¹⁵⁵

Som ceremonielt ritual, med fokus på kongen og Lunding, leverer afsløringen os både i sine bestanddele og sine fokuspunkter et indblik i de værdier, det søger at bekræfte. Talernes fokus på særligt beundringsværdige nationale figurer, opbrudt af sange om Danmarks storhedstid og vilje til at kæmpe, skaber tilsammen et ritual der centrerer sig om at hædre en særlig type person i en særlig nationalhistorisk kontekst. Det overordnede nationale perspektiv lader til at findes i sangene, der iscenesætter Danmark som fællesskab. Tilhørerne deltager og lytter i respekt til dette og deltager ved at råbe ”Hurra!” når der opfordres hertil – som regel ved afslutningen af talerne - samt ved at synge med på sangene.¹⁵⁶ Dette ceremonielle ritual er således et fælles ritual hvorved deltagerne, set gennem Hofstedes kulturmodel, udtrykker og vedligeholder værdier af vigtighed for den nationale identitet som helhed – denne gang især omhandlende Danmarks fortsatte styrke og vilje til at forsvare sig selv.

For første gang siden 6. juli festens begyndelse gjorde processionen ikke holdt, hverken ved

---

152 Ibid.

153 Ibid.

154 Gyldendal. 2011. ”N.P. Jensen”.

[http://denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/Forsvar_og_politi/Officer/N.P. Jensen](http://denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/Forsvar_og_politi/Officer/N.P._Jensen)

155 Fredericia Social-demokrat, 7. juli, 1899

156 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1899

Kriggergraven eller andre af byens monumenter, om end den fortsat passerede de sædvanlige mindesmærker. Sørgemarchen blev alligevel spillet undervejs.¹⁵⁷ Strukturen af processionen lyder altså til at blive opretholdt, trods talerne først blev afholdt ved dens afslutning på festpladsen. Den sidste tale efter processionen, er noget mere personlig end de forrige og denne er tilegnet veteranerne. Den afholdtes af herredsfoged Becher, der selv var gammel veteran fra Treårskrigen, men som dog aldrig kom til at deltage i slaget 6. juli ved Fredericia, da hans skib ankom for sent. Ikke desto mindre fortæller han levende om, hvad han og de andre oplevede, da de ankom til byen efter slaget.¹⁵⁸ Valget af herredsfoged Becher er naturligt, fordi han fungerede som kongens lokale repræsentant på herredstinget og oveni købet selv var veteran. Således kunne han tale som ligemand med veteranerne, men også som en person af status og et kendt ansigt i lokalsamfundet. Via disse positioner, kunne han bringe sin egen kulturelle erindring om 6. juli 1849 op og sætte den i perspektiv foran et lyttende fællesskab, overfor hvilke han havde fået mandat til at tale, være repræsentativ og i praksis fungere som en frontfigur – et subjekt – under ritualen. Hans erindring er personlig, men trækker på sin vis på den samlede kulturelle erindring om 6. juli 1849. Her kan tænkes på de mytiske fortællinger, vi er blevet præsenteret for ved analyserne af de forrige årtier. Han taler indforstået om at ”noget stort” var foregået på halvøen om Fredericia, men fortæller aldrig hvad.¹⁵⁹ Det er forventet, at tilhørerne ved det og kan forestille sig det. Den første hentydning, han herefter benytter, er de sårede der bæres væk fra krigsskuepladsen¹⁶⁰ – et symbol på krigens rædsler, lig det, der findes på H.W. Bissens bronzerelief ved Kriggergraven. Dette følges op af jublen efter sejren, der gav mening til de rædsler, han lige så; at fædrelandet er vigtigere end den enkelte.¹⁶¹ Hvad Bechers fortælling viser, er hvordan den enkeltes erindring kan spille sammen med hele gruppens samlede kulturelle erindring, og det officielle narrativ. I dette tilfælde, er den enkeltes, dvs. Bechers, narrativ med til at forme begge sidstnævnte, men afhænger også af den kulturelle erindring, der er delt af både Becher selv, samt tilhørerne – og hans konklusion er afhængig af, at både han selv og tilhørerne til en grad er enige om det samme officielle narrativ, dvs. at fædrelandet er vigtigere end den enkelte.

Efter endnu en middag, var der dømt fest og underholdning hele aftenen indtil fyrværkeriets affyring. På mange måder, minder disse festligheder blot om de foregående år i Fuglsang skov efter talerne og sangene. Programsat underholdning som lysbilleder, tableauer (dvs. historiske

---

157 Fredericia Dagblad, 5. juli, 1899

158 Fredericia Avis, 7. juli, 1899

159 Ibid.

160 Ibid.

161 Ibid.

figuropstillinger) og musik var tilbudt.¹⁶² If. Fredericia Dagblad var dagens publikum dog af en særlig støbning, som i hvert fald ikke kunne se sig tilfredse med en hvilken som helst type useriøs underholdning grundet dagens alvorlige anledning.¹⁶³ Fredericia Dagblad, der er analysens borgerlige avis, lader her til at vurdere dagen med en anderledes seriøsitet, end både Fredericia Avis og Fredericia Social-demokrat. Hvor Fredericia Avis blot beskriver det ”nydelige” fyrværkeri og den begejstring, der mødte aftenens underholdning og Fredericia Social-demokrat vælger at ignorere aftenens mere løsslupne festligheder til fordel for et ønske om, at freden også kunne få sine fester, vælger Fredericia Dagblad at fremhæve folkets bevidsthed om dagens traditionelle vigtighed. Ud fra deres politiske ståsteder kan dette tilskrives avisernes forskellige holdninger til forsvars spørgsmålet, som 6. juli kan anvendes som symbol på.

Myter

Ved 50 års jubilæet kom talrige idealfigurer i spil. Kongen og Lunding var især i fokus, i forbindelse med Lundings monumentets afsløring, og kongen igen ved talen på festpladsen. Begrundelsen for at hele to taler dedikeres til kongen er, if. talerne selv, at han er en veteran, lig 6. juli festlighederne andre æresgæster.¹⁶⁴ I borgmester Scharlings korte tale listes kongens særligt beundringsværdige ”Kardinaldyder: Retfærd, Troskab og Fromhed.”¹⁶⁵ Pastor Bülow lader os i starten af sin tale vide, at han var blevet bedt specifikt om at tale for kongen. Vi kan ud fra dette udlede, at komitéen der stod bag 6. juli på forhånd havde planlagt, at kongen skulle hædres. Pastor Bülow blev sandsynligvis udvalgt grundet den religiøse forbindelse mellem Gud og konge, der stadig kan spores i eksempelvis regenternes mantraer, deri blandt Christian 9's eget ”Med Gud for ære og ret.”¹⁶⁶

Pastor Bülow tager udgangspunkt i en talemåde, først sagt af salmedigteren B.S. Ingemann; ”Det gaar i Verden saa sælsomt til, - men vil jeg trøstigt sjunge: - Det gaar dog som Vorherre vil, - med gamle og med unge!”¹⁶⁷ da han fortæller historien om Christian 9, fra han var dreng og til han blev konge. Med historien lægger Bülow i hovedtræk vægt på kongens elskværdighed, samt hans vilje til at stille sin militære kunnen til rådighed for kong Frederik 7. Denne vilje til selvopofrelse blev som tidligere nævnt efterlyst blandt befolkningen i pastor Pontoppidans tale 20 år forinden. Til forskel

---

162 Fredericia Avis, 7. juli, 1899

163 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1899

164 Fredericia Avis, 7. juli, 1899 og Fredericia Dagblad, 7. juli, 1899

165 Fredericia Avis, 7. juli, 1899

166 Aarhus Universitet. 2012. „Christian 9., 1818-1906“. <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/christian-9-1818-1906/>

167 Fredericia Avis, 7. juli, 1899

fra i 1879, er der dog denne gang ikke tale om en reprimande til befolkningen, men at kongen bliver fremhævet som en helt og et ideal på baggrund af enkeltbegivenheder i hans levetid, der kan sættes i forbindelse med større begivenheder på landsplan.¹⁶⁸ Det er heller ikke, som det ellers var de foregående år, som sådan pastoren selv der beskriver kongen som værende en god rollemodel. Det er tværtimod de tidligere kongers ord og respekt for Christian 9., som de videregives gennem pastorens fortælling, der tjener som blåstempling af kongen som 'helt'. I det afgrænsede tids- og kontekstuelle perspektiv, fortællingen dækker, bliver det kongens relation til de tidligere konger og Christian 9's valg om at slutte sig til under Frederik 7's faner i 1849, der bliver udslagsgivende for, at Gud, jf. pastor Bülow, vælger ham som den næste konge.¹⁶⁹ Det meget afgrænsede tidsperspektiv og den snævre kontekst giver historien myte-lignende karakteristika, da det tjener til at fjerne kompleksiteten fra fortællingen, så andre faktorer der kunne have bidraget til valget af kongen ikke kommer til at spille ind. På denne måde bliver kongen både mere relaterbar samtidig med, at titlen som veteran bliver mere prestigefyldt. Historien om kongen tjener til at understrege, at der er tale om en „Veteranfest“, som Fredericia Avis kalder det.¹⁷⁰ Dette til trods, er det bemærkelsesværdigt, at det er kongen der udgør hovedpersonen, og ikke den menige veteran, „Landsoldaten“, som var midtpunkt for talerne for 20 og 40 år forinden.

Hvad dog er meget lig situationen i 1859, er oberst N.P. Jensens tale om Lunding. Denne har lighedspunkter med talen ved afsløringen af Bülow's monument. Det er en kronologisk fortælling om forsvaret af Fredericia by i 1849 og igen i 1864, frem til at Lunding til sidst måtte lade byen kapitulere og rømmes. Lunding tildeles æren for hele Fredericias forsvar, hvor den menige soldat træder i baggrunden.¹⁷¹ Opmærksomheden er rettet mod Lundings gode egenskaber: Han er loyal overfor sin konge og sit fædreland, han er pligtopfyldende og streng, hensynsløs og stædig, men alligevel højttaget og skaber tryghed for sine soldater. Han er desuden hårdtarbejdende og offervillig, men samtidig helt og aldeles jævn.¹⁷² Mange af disse virker måske bekendte for læseren; offervilligheden er, som nævnt i ovenstående afsnit, hvad blev efterspurgt i pastorens tale i 1879 og „jævn“ er den beskrivelse, Orla Lehmann gav Landsoldaten, som beskrevet i afsnittet for 1858. Loyalitet eller troskab, som det benævnes blandt kongens kardinaldyder, er ligeledes en kvalitet der før er blevet tilskrevet den menige soldat. Beskrivelsen af Lunding lægger vægt på Lundings egne valg her iblandt, at han stred imod at kapitulere, til han blev nødt til at give efter. Denne

---

168 Ibid.

169 Ibid.

170 Ibid.

171 Fredericia Avis, 7. juli, 1899

172 Ibid.

selvstændighed og stædighed fremstilles som noget positivt frem for som ulydighed.¹⁷³

Mange af de værdier, der tidligere forbandtes med Landsoldaten, går således igen i 1899, men påmønstres nu medlemmer af en elite. Kongen og Lunding beskrives begge på måder, hvorved de kan virke mere relaterbare. Deres egenskaber tager de med sig ind i deres meget forskellige fortællinger om 1849 og i Lundings tilfælde, 1864, hvor de udgør heltene. Trods de forskellige fortælleformer, hvor kongens er meget kort og som ovenfor beskrevet, bærer myte-træk, og fortællingen om Lunding er meget detaljeret og nuanceret, har de den lighed at heltene udviser karaktertræk, der fremstilles som beundringsværdige. Dette år er det ikke længere den almindelige soldat, der er idealet, trods at 50 års jubilæet omtales som veteranernes fest – det er elitære figurer, der til dels gøres mere relaterbar for den almene mand.

Symboler

Dette år var det især Lundings monument, der som symbol tiltrak sig opmærksomhed. Det bliver af Fredericia Avisen listet som et ud af tre monumenter, Fredericia besidder, der skal påminde om tre forskellige aspekter af byens krigsminder. Hvor Krigergraven og Landsoldaten henholdsvis skulle påminde om de faldne og om sejren, skulle Lundings monument påminde om udholdenheden under krigen.¹⁷⁴ Læg her mærke til, at Bülow's buste ikke står nævnt som et af byens mindesmærke. Der kan selvfølgelig være flere grunde til det; én værende, at den ikke har fået status som et erindringssted og derfor ikke har opnået nogen større kulturel betydning, jf. Inge Adriansens teori om erindringssteders holdbarhed¹⁷⁵, en anden værende, at Fredericia Avis fra politisk hold er modstander af dens symbolik. Sidstnævnte virker ikke sandsynligt, da Lundings monument på flere områder lader til at stamme fra lignende tankesæt. I begge tilfælde er det en specifik, magtfuld enkeltperson der mindes og mindesmærkerne trækker på traditioner fra enevældens tid frem for at bryde med dem, som Landsoldaten gjorde det. Obeliskens som udformning har f.eks. rødder helt tilbage i det gamle Ægypten, og er siden blevet brugt i talrige mindesmærker før enevældens afskaffelse, f.eks. Frihedsstøtten udenfor København. Denne meget traditionelle udformning stemmer overens med den eksklusivitet, afsløringsritualet kunne tilskrives. Både udformningen og ritualets metode, samt valget af en Oberst som symbolets motiv, lader til at række tilbage til en tid før afskaffelsen af Enevælden.

Hvorvidt Lundings monument ville gå i glemmebogen, som Bülow's her kan have gjort, kunne på

---

173 Ibid.

174 Fredericia Avis, 7. juli, 1899

175 Adriansen 2010, 18

sigt komme til at afhænge af om monumentet stemte overens med samfundets kulturelle erindring om begivenheden. Hvis mindesmærket var bygget over noget, der ikke harmonerede med offentlighedens samlede kulturelle erindring, ville det ikke blive brugt eller husket, jf. Inge Adriansen.¹⁷⁶ Det er her, Bülow's monument kan have fejlet, hvor Landsoldaten og Krigergraven opnåede succes. På forhånd, placerer Fredericia Avis Lundings monument i samme kategori som disse to succesfulde mindesmærker, men hvorvidt den rent faktisk får den betydning, kunne Fredericia Avis ikke vide på forhånd.

Delkonklusion

50 års jubilæet for 6. juli 1849 blev på forhånd lagt ud som veteranernes fest. Dette til trods, blev ikke meget af programmet på 6. juli 1899 egentlig dedikeret til den almindelige veteran. Processionen, samt de mindesmærker der sædvanligvis fungerede som ritualplads, trådte i baggrunden, til fordel for afsløringen af Lundings monument samt taler på festpladsen. Ligeledes trådte Landsoldaten som mytisk helt tilbage, til fordel for Lunding og kongen som dagens hovedpersoner. Veteranerne fik dog en tale af en af deres egne, trods han ikke havde deltaget ved slaget 6. juli 1849. Et tilbagevendende fænomen for 1899, var den indforståede brug af den kulturelle erindring, der fordrede at tilhørerne delte en opfattelse af, hvad der var foregået i 1849 samt betydningen af begivenheden. Mange af værdierne fra tidligere gik igen i form af offervilje og troskab overfor fædrelandet, men disse blev nu især præsenteret som egenskaber tillagt kongen og Lunding. De ceremonielle ritualer, der hædrede fædrelandet og opmuntrede til national loyalitet, var det gennemgående ritualistiske tema, hjulpet på vej af de mange taler og sange. Kongens og Lundings fremtrædende rolle, samt afsløringen af Lundings monument understøtter en konservativ tendens, der mindede om den, der viste sig under afsløringen af Bülow's monument. Ligeledes blev kongen og Lunding forsøgt gjort relaterbare ved brug af sammenligninger med almindelige befolkningsgrupper, som den „jævne“ Landsoldat og veteranerne. Fredericia Social-demokrat opfattede begivenheden som en velfortjent tak til veteranerne, men som meget forskellig fra den tone og de handlinger, Højre sædvanligvis rakte i veteranernes retning – således signalerende, at Højre var hovedansvarlig for denne begivenhed og at de sædvanligvis var større fortalere for krig, end de udviste ved denne begivenhed.¹⁷⁷

---

176 Ibid.

177 Fredericia Social-demokrat, 7. juli, 1899

Krigstiden: 1919-1949

Dette afsnit dækker den første halvdel af 1900-tallet, frem til 100 års jubilæet for udfaldet fra Fredericia 6. juli 1849. Nedslagene der gøres, vil utvivlsomt være præget af de store verdenskrige. Hvor Første Verdenskrig fandt sin slutning lige før 1919, får afsnittet 1939 nedslagspunkt i begyndelsen af 2. Verdenskrig. 100 Års jubilæet i 1949 finder sted få år efter besættelsestiden, hvor udfaldet fra 6. juli 1849 kunne spejle sig i en ny frisk krigserindring. Disse historiske omstændigheder vil være i front i behandlingen af de pågældende nedslagsår.

1919

Ritualer

I 1919 ser vi igen omtrentligt den udformning af begivenhederne, som de kendes fra i dag. Morgenritualet på 6. juli starter med en kanonsalut af 27 skud, lig den på s. 17 beskrevne sørge-salut. På dette tidspunkt er både Krigergraven, Landsoldaten og samtlige andre mindesmærker hidtil beskrevet beklædt med kranse udført af frivillige kvinder fra byen.¹⁷⁸ Traditionen, der startede som en æresbevisning tiltænkt Krigergraven i 1850, har således udvidet sit område betragteligt og er i 1919 blevet en naturlig del af 6. juli. Dette ritual er et godt eksempel på de spontant opståede ritualer, Ronald Grimes omtaler.¹⁷⁹ At dette ritual holder ved kan tyde på, at den mening og de værdier, som ritualet byggede på til at starte med, fortsat er en del af den kulturelle erindring og derfor er blevet en del af den erindringspraksis, der forbindes med 6. juli.

Processionen går til Krigergraven til lyden af sørgemarchen. Krigergraven er det første stop, hvor pastor Jens Christian A. Manniche dette år holder tale. Ved Krigergraven afsynges ”I Danmark er jeg født”, hvilket ligger tæt op af det tema, Manniche også med sin tale slår an.¹⁸⁰ Manniches tale er et liturgisk ritual, med fokus på Danmark som helhed. Manniche udlægger Bissen som en nærmest profetisk figur, der forudså de kvaler og de omvæltninger, Danmark kom ud for efter 1849, i udformningen af sine to mindesmærker. Den symbolik, Manniche tilskriver dem, skal jeg komme nærmere ind på i nedenstående *Symboler* afsnit. Til en start skal det nævnes, at Manniche ser dem som indbegrebet af en ægte danskhed og som udtryk for krigene om Sønderjylland, fra start til den genforening, der stod til at finde sted i 1919.¹⁸¹ Mængden af lag, der optræder i Manniches brug af

---

178 Fredericia Avis, 7.juli, 1919

179 Grimes 1982, 36-37

180 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1919

181 Ibid.

Kriggergraven og Landsoldaten i denne situation, er interessant: Han benytter dem, på baggrund af sin viden om deres oprindelige historiske kontekst, til at reflektere over den serie af begivenheder, som Treårskrigen godt nok var del af, men hvoraf mange slet ikke var sket endnu, da mindesmærkerne blev opstillet. Han læser altså ny mening ind i mindesmærkerne, på baggrund af senere oplevelser, men med udgangspunkt i deres oprindelige betydning og den kulturelle erindring, der på forhånd var knyttet til dem. Jf. Inge Adriansens teori, er det ikke usædvanligt, at tolkningen af mindesmærker ændrer sig over tid.¹⁸² Det som gør Manniches tolkning så interessant er, at han lader til at læse tolkningen ind retrospektivt, som om senere tiders oplevelser lå indlejret i mindesmærkernes betydning fra start. Dette ligger også i tråd med, at der er tale om et liturgisk ritual. Lig Pontoppidan, så han 6. juli 1849 som en dag, der besejlede Danmarks fremtid. Dette specifikke liturgiske træk, hvormed 6. juli 1849 opnår status af en form for ”skæbnedag”, har været vedvarende typisk siden Pontoppidans tale i 1858. Manniche ser også Landsoldaten og Kriggergravens ”profetiske” kvaliteter som et tegn på dette i og med at de har udgangspunkt i 1849 og jf. Manniche, bærer tegn på den efterfølgende tid.¹⁸³ Mere end nogen tidligere pastor, henvender Manniche sig til Gud på tilhørernes vegne i slutningen af sin tale. Først ved at takke for tidligere velsignelser – sandsynligvis i forlængelse af det ”hjemvendte” Sønderjylland, som han nævner umiddelbart før det. Derefter beder han, på vegne af tilhørerne, om yderligere velsignelser til hele folket. Her henvender Manniche sig direkte til en højrestående magt, hvilket er det klareste eksempel på et liturgisk ritual hidtil. Manniche leder et ritual ud fra det indforståede princip, at han og tilhørerne er enige om at der eksisterer en højere magt og at denne højere magt påvirker verdens gang. Ligeledes er det indforstået, at ritualet vil påvirke den højere magt til, på sigt, at give et ønsket resultat. Tilhørerne går derfra med en tro på, at en højere magt er blevet kaldt til at agere på deres vegne, for at påvirke ellers upåvirkelige tilstande i en favorabel retning. Dette er det liturgiske ritual i en nøddeskal.¹⁸⁴

Efter ritualet ved Kriggergraven går turen til Landsoldaten. Her tager inspektør N.M. Jensen ordet. Det fremgår ikke i nogle af de tre aviser fra året, hvad Jensen er inspektør for, men ud fra titlen at dømme sidder han i en lokal lederstilling. N.M. Jensens tale fremlægges på meget forskellig vis, de tre aviser imellem. Her lader 1. Verdenskrig til at have sat sit mærke på, hvad aviserne vil bringe og hvordan de vil forholde sig til taler om krigen og dens soldater. Fredericia Dagblad lader til at bringe det mest fyldestgørende referat af talen, hvor det meste er inkluderet. Både Fredericia Avis og Fredericia Dagblad omtaler, at der har været skrevet om ”grusomheder og vildskab”, som

---

182 Adriansen 2010, 11

183 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1919

184 Grimes 1982, 43-45

soldaterne under 1. verdenskrig skulle have udført.¹⁸⁵ Fredericia Dagblad skriver, at Jensen udtaler hvordan soldaterne i 1849 gjorde "sit arbejde og sin pligt" og at han håber at hans egen samtids unge ville være ligeså beredte på at sætte livet på spil, hvis det blev nødvendigt.¹⁸⁶ Denne udtalelse er ikke med i Fredericia Avis. Fredericia Social-demokrat kommenterer dog på selvsamme udtalelse, hvilket vil sige at der må være tale om en udeladelse fra Fredericia Avis. Fredericia Social-demokrats kritik er skarp og lader os dermed vide, at der kan have været tale om en kontroversiel udtalelse. De mener, at ungdommen bestemt må have lært, på baggrund af 1. verdenskrig, at det ikke er værd at drømme om at dø på slagmarken.¹⁸⁷ Inspektør N.M. Jensens tale er et tydeligt eksempel på et ceremonielt ritual ud fra de hertil anvendte parametre. Han lader til at forsøge at fremstille det som en værdig national sag at samles om, at mønstre de unge hvis der igen skulle komme krig – men denne retorik lader ikke til at vinde indpas i de socialdemokratiske og konservative kredse, at dømme efter deres behandling eller mangel på samme, af emnet i deres aviser. Fredericia Social-demokrat var allerede i 1899 tydeligt utilfredse med, hvad de opfattede som krigs-begejstring hos Højre.¹⁸⁸ Denne modstand mod krig lader ikke til at være blevet mildnet af 1. verdenskrig.

Processionen finder sin afslutning ved Bülow's monument. Her trådte forhenværende borgmester Scharling til og talte om Bülow. Talen var kort, men inddrog den samtidige politiske kontekst på sigende vis. Bülow og sejren i 1849 blev fremhævet som den troværdige leder, der hjembragte en sejr som "en kraftig Aabenbaring af dansk Folkeand". Til gengæld, havde Bülow jf. Scharling siden hvilet i "dansk Jord, men under tysk Herredømme".¹⁸⁹ Dette bliver taget op igen af redaktør Andreas Grau, der holder den store tale ved festen på Kastellet om aftenen.¹⁹⁰ Andreas Grau, der var redaktør ved Dybbøl-posten, blev utvivlsomt valgt på baggrund af sit store aktivistiske arbejde for at bevare et dansk sindelag i Mellemslesvig samt for at oppe stemmerne for en genforening med Danmark.¹⁹¹ Graus tale er en fejnings og hæderstale i anledning af genforeningen med Sønderjylland. Meget af den indeholder elementer, der minder om tidligere tiders myter om 1849 og skal således behandles i nedenstående afsnit, *Myter*. Ud over dette, er der opfordringer til, at det

---

185 Fredericia Avis, 7. juli, 1919. Fredericia Dagblad, 7. juli, 1919

186 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1919

187 Fredericia Social-demokrat, 7. juli, 1919

188 Fredericia Social-demokrat, 7. juli, 1899

189 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1919

190 Ibid.

191 Grænseforeningen – for en åben danskhed. U.Å. „Grau, Andreas, 1883-1935, redaktør“.
<https://www.graenseforeningen.dk/node/4028>

danske folk skal tage ansvar for det nye genforenede Danmark.¹⁹² Lig hvad N.M. Jensen forsøgte, prøver Grau i dette ceremonielle ritual at samle tilhørerne om en fælles sag, omend hans ordvalg er anderledes. Han opfordrer ikke til krig, men til sammenhold, ”thi dette ny Danmark skal vi bære”.¹⁹³ Han samler tilhørerne om danskheden, og om at fejre danskheden, idet han taler om at ”vi” ser frem til en fremtid, hvor Danmark har et stærkere sammenhold og elsker alt dansk.¹⁹⁴ Lig Orla Lehmann, der gik på talerstolen i 1858, omtaler han i stort set hele talen sig selv og hele Danmark som et ”vi”. I det ceremonielle rituals kontekst, har han og alle tilhørerne opgivet deres ”jeg” til fordel for at blive del af et større sammenhold, og tænke sig selv ind i konteksten af denne større sag.¹⁹⁵ De eneste ”de”, er Sønderjyderne og Tyskerne – og Sønderjyderne bliver alligevel til sidst en del af vi’et. Både Grau og Scharling støtter op om at gøre sønderjyderne til en del af ”vi”’et, som nationale helte. Scharling omtaler Grau og de dansksindede som havende udkæmpet en national kamp for at vende tilbage til Danmark og Grau omtaler de danskere, der var tvunget til at kæmpe på tysk side under 1. verdenskrig, som havende kæmpet for det danske fællesskab ved at holde fjenden væk fra den danske grænse.¹⁹⁶ Denne diskurs bliver en del af det fælles ritual, og kan være med til at påvirke fremtidens kulturelle erindring om genforeningen med Sønderjylland.

If. Fredericia Social-demokrat stod soldaterne udenfor festlighederne dette år.¹⁹⁷ Soldaterne, ”Landsoldatens efterkommere”, blev hensat til at holde vagt ved forskellige indhegnede områder om Kastellet, der også dette år var festplads, i stedet for at deltage i festlighederne.¹⁹⁸ Hvad Fredericia Social-demokrat her kommenterer på, kan behandles ud fra Grimes' spørgsmål til særlige roller indenfor ritualen.¹⁹⁹ Militæret spillede selvfølgelig fortsat en særlig rolle under langt det meste af 6. juli, især i forbindelse med processionen, hvor de udgør midtpunktet. Ligeledes spiller krig og soldater også ofte en rolle i talerne, omend den i 1919 lader til at være blevet mere perifer og ikke længere i så høj grad handler om Fredericias soldater specifikt. Efter processionen og talerne lader soldaternes rituelle rolle til mere eller mindre at ophøre. Hvorfor dette er tilfældet, er svært definerbart, men der lader til at være et skel mellem den ceremonielle og liturgiske bestanddel af 6. juli og tidspunktet hvor byen ”slippes løs” til fejring. Her ophører soldaternes officielle rituelle rolle og derefter lader den til at være undefineret. Ligeledes kan der siges at være en markant

---

192 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1919

193 Ibid.

194 Ibid.

195 Grimes 1982, 42

196 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1919

197 Fredericia Social-demokrat, 7. juli, 1919

198 Fredericia Social-demokrat, 7. juli, 1919

199 Grimes 1982, 28-30

uoverensstemmelse mellem rollen som soldat, i uniform og på geled, og fejningsritualet, der handler om udtryk og løsslupenhed.²⁰⁰ Man kunne selvfølgelig give dem fri, men så ville de ikke længere være genkendelige symboler. De ville forlade rollen som ”soldat”.

Myter

Den centrale myte for 1919 var utvivlsomt myten om det hjemvendte Sønderjylland. Emnet går igen gang på gang igennem dagens taler. Redaktør Andreas Grau giver dog den absolut mest udførlige beskrivelse af genforeningen, og her gør han brug af mange fortæller træk, som før har været anvendt i myten om 6. juli 1849.

Grau fortæller os om tiden hvor Sønderjyllands danske har levet ”i skyggen”, som nu endelig forsvinder, så det ”lysnar”.²⁰¹ Graus fortælling om årene under tysk herredømme kan paralleliseres over på den nyere, kendte fortælling om Danmarks besættelsestid, de ”fem forbandede år”. Den diskrete modstand mod den tyske overmagt går igen, både i myten om besættelsestiden og i Graus fortælling. Begge steder er der en stille kamp for at bevare det danske, og en ”modstandsbevægelse”. I Graus fortælling tager denne form af missionærer, der går ud og opmuntrer borgerne til at stemme for at blive danske igen, samt i kampen for at bevare det danske sprog og kultur.²⁰² Ligheden mellem disse fortællinger, kan tyde på en tendens indenfor dansk mytetradition, evt. fordi vi, som Assmann og Czaplicka beskriver, i lignende situationer kan benytte vores kulturelle erindringer om fortiden til at give mening til senere tiders kriser.²⁰³ Vores kulturelle erindringer om fortiden er også med til at forme vores selvforståelse som gruppe og som nation.²⁰⁴

Aspekter af denne selvforståelse kan spores helt tilbage til Pontoppidans tidligere beskrevne myter om kampen på 6. juli 1849. Hvor Pontoppidan i 1858 og 1859 brugte ”mørket” til at beskrive den tyske fjendes onde gerninger, benyttede Grau skyggen om det tyske herredømme og om den stemning, der fulgte tabet af Slesvig i Danmark.²⁰⁵ Lyset blev af både Pontoppidan og Grau brugt som en metafor for en ny tilstand, efter at tyskerne har forladt Danmark. I Graus tale bliver lyset dog en overvejende national ting, der forbindes med ”den danske sejrssol fra 1849”, og ”den lange,

---

200 Grimes 1982, 47-49

201 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1919

202 Ibid.

203 Assmann og Czaplicka 1995, 130-133.

204 Ibid.

205 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1919

lyse Danske dag”.²⁰⁶ Her trækkes en tråd tilbage gennem den kulturelle erindring til 1849, der stadig lader til at stå som et symbol på dansk sejr og noget, der kan genvindes. ”Nat” spiller ligeledes en rolle hos både Pontoppidan og Grau. Hos Pontoppidan er natten indbegrebet af kampen mod mørket, da det var på det tidspunkt, kampen foregik. Hos Grau er der tale om en billedlig nat, da de sønderjyske danskere måtte kæmpe for Tyskland under 1. verdenskrig – omend han understreger, at selv da kæmpede de, for at Danmark ikke skulle blive nødt til det.²⁰⁷

Myten om kampen mellem Tyskland og Danmark i 1849 og myten om besættelsen af Sønderjylland har således mange ligheder. I begge tilfælde er der tale om et afgrænset tidsrum, der begynder med mørket. Det er kampen mod mørket eller skyggen, for at genvinde og/eller bevare det danske. Vores helte er de modige danske borgere, der med ”håb og tro” sejrer, som Grau udtrykte det.²⁰⁸ Håb og tro, især på kongen og Gud, er som bekendt nogle af de værdier, Pontoppidan og især Valeur har lagt megen vægt på. Lyset, i form af den opgående sol eller et tændt lys i mørket, markerer konfliktens afslutning til Danmarks fordel og en ny tid kan tage sin begyndelse.

Danmark er stærke, jf. Grau, og de havde opnået et sammenhold ved udsigten til en genforening. Nationalfølelse fremhæves som en kvalitet hos sønderjyderne. Ift. handlinger, der prises, findes pligten, samt at bevare troen og håbet. Alt dette ses dog i forlængelse af en meget dybere liggende værdi: Kampen for Danmark. Det er det danske, der skal bevares, det danske, der skal elskes og Danmark, der skal herske over dansk jord. Håb og tro, var selvfølgelig vejen til sejren, jf. Grau, men det man kæmpede for, var Danmark og at hjemvende til Danmark.²⁰⁹ Det nationale tilhørsforhold må fremhæves som mytens mest grundlæggende værdi, fra myten og ind til midten af Geert Hofstedes figur.

Symboler

Dette år var Krigergraven og Landsoldaten i centrum, i samspil og dualitet. Pastor Manniche og N.M. Jensen benyttede dem begge i deres taler, hvor de to mindesmærker blev knyttet sammen som hinandens modstykker. N.M. Jensen omtaler Krigsmindesmærket og Landsoldaten som noget særligt for fredericianerne, fordi de ”viser den danske Soldat i Sorg og i Glæde”. Landsoldaten bliver af Jensen beskrevet som arketyperen for alle unge soldater i 1849, der var pligtopfyldende og havde en offervilje, som Jensen håber, at ungdommen i hans egen samtid kan leve op til. De blev

---

206 Ibid.

207 Ibid.

208 Ibid.

209 Ibid.

aldrig grumme eller primitive.²¹⁰ På denne måde står Krigergraven og Landsoldaten således stadig, for Jensen, som symboler på et ideal, repræsenterende pligtoplevelse og offervilje for fædrelandet. Et ideal fra en fortid, som han gerne så, at hans egen tid skulle leve op til.

Manniches tolkning af Krigergraven er mere tosidig og kompleks. Hans beskrivelse dækker over flere sider af erindringssteders funktion som bindeled mellem generationer og samfundets kulturelle erindringer. Som Manniche beskriver det, kan erindringsstedet bruges til at vise taknemmelighed eller på anden måde forholde sig til fortiden. På et andet plan kan kulturelle erindringer bruges til at reflektere over samtiden, eller over fortiden fra et samtidigt perspektiv, hvilket Manniche giver udtryk for, når han ved Krigergraven ser tilbage og ser 6. juli 1849, som et vendepunkt for Danmarkshistorien. Hvor Manniches tolkning bliver rigtig interessant, er da han tolker Krigergraven og Landsoldaten som udtryk for, at Bissen kunne forudse Danmarks fremtid og inkorporere den i sine monumenter.²¹¹ Manniche tolker henholdsvis Landsoldaten som et udtryk for Danmarks sejrstrus og overmod, efter sejren i 1849 – foden på kanonen er det fysiske udtryk, Manniche her bringer op. Krigergraven tolker han som det efterfølgende nederlag, hvor Danmark mister Sønderjylland. De to soldater, er Danmark, der lægger deres faldne kammerat, Sønderjylland, ”Danmarks lyse Haab”, i graven.²¹² Her benyttes lys-metaforen igen, som den gjorde i Graus myte. Sønderjylland er, jf. Manniche, også det lys, der senere skulle vende hjem fra graven igen.²¹³ I lyset af genforeningen, skifter Landsoldaten jf. Manniche tolkning igen, og fremtræder nu som Sønderjylland, der vender hjem fra fangenskab. Han vifter bølgegrenen, der jf. Manniche symboliserer Danmarks bøgeskove, ”fredens tempel”.²¹⁴ Hvad Manniche her beskriver, er et godt eksempel på de skiftende tolkninger, som skiftende tider jf. Inge Adriansen kan tillægge erindringssteder.²¹⁵ Manniche bringer den umiddelbare fortids tolkning op og lader den så skifte i lyset af udsigten til en genforening med Sønderjylland. Hans tolkninger i retrospektiv, binder Krigergraven og Landsoldaten sammen, så de fortæller én samlet historie.

Delkonklusion

---

210 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1919

211 Ibid.

212 Ibid.

213 Ibid.

214 Ibid.

215 Adriansen 2010, 29-31

Det nationale ”vi” var den absolutte hovedperson ved 6. juli 1919. Dette sammenhold dækkede over Danmark som helhed, i forventningen om det tabte Sønderjylland, man så frem til skulle vende tilbage. Talerne ved pastor Manniche og redaktør Andreas Grau fremlagde genforeningen som noget nær en skæbnedag, med forbindelser tilbage til 1849. Det blev fremlagt som en sejr, der skulle genvindes og ved pastor Manniche som opfyldelsen af en profeti. Fællesskabet om det særligt danske eller genvindelsen af det danske, var i front i nærmest alle talerne. Danmark og det danske blev anskuet som et lys i mørket, hvor Tyskland til gengæld stadig stod som en grim skygge over Danmark. En specifik tale ved inspektør N.M. Jensen gjorde sig bemærket, da den tog en kontroversiel tilgang til Danmarks forsvar, på baggrund af 1. verdenskrigs nylige afslutning. Han forsøgte, lig tidligere tiders taler, at opmuntre de unge til at ville gå i krig for Danmark, hvis det gjaldt ligesom soldaterne i 1849. Fredericia Social-demokrat erklærede sig meget uenige, og Fredericia Avis bragte slet ikke udtalelsen. Trods det nationale tema ved årets festligheder, var opfordringer til fremtidig krig således langt væk. Ift. Krigergraven og Landsoldaten kan en begyndende tendens til nytolkning af erindringsstederne og de tilhørende kulturelle erindringer ses, i lyset af de sidste 60 års krige og konflikter. På den ene side blev 1849 anskuet som begyndelsen på alle de efterfølgende konflikter, og Krigergraven blev af Manniche fremhævet som symbol på 1864. På den anden side udgjorde Landsoldaten et symbol på en idealtilstand, man gerne så genoptaget. Med Sønderjylland tilbage i folden, lod det til at der var en konsensus om at lyset kunne vende tilbage til Danmark.

1939

Ritualer

På 90 års dagen for 6. juli udfaldet, kom festlighederne til at dele højtideligheder med den omfattende indvielse af Fredericias nye havn. Således deler de to store begivenheder også sidepladser og er flettet sammen i artiklerne. Fredericia Avis omtaler det selv som „naturligt“, at havnefesten, med dens positive syn på fremtiden, kædes sammen med „mindefesten“ for 6. juli slaget 1849.²¹⁶ 7. juli 1939 omtaler avisen den som „Den store minde- og fremtidsdag i Fredericia“ og borgmester Frantz Hansen beskriver i havnens indvielsestale, hvordan dagen blev valgt med henblik på netop at ære fortidens minder og samtidig bygge videre på Fredericias fremtid. Der er således en vis opfattelse af historisk kontinuitet forbundet med dagen, hvilket understreges af resten af Frantz Hansens tale, hvori han beskriver byens historie i store træk op til havnens tilblivelse.²¹⁷ I

---

216 Fredericia Avis, 6. juli, 1939

217 Fredericia Avis, 7. juli, 1939

Dagen lader til at være orienteret mod fremtiden på baggrund af en ofte bagudskuende identitet og selvopfattelse, som ”Mindernes by” - et tilnavn kongen brugte om byen under sit besøg på netop denne dag²¹⁸ og som også blev brugt af Fredericia Avis i 1899.²¹⁹ Derudover, er havneindvielsens taler og aktiviteter dog ikke relevante for 6. juli traditionerne, da de i høj grad centrerer sig om havnen. Traditionelle dele af 6. juli ritualerne har stadig sin plads og sin betydning i nærmest uændret form. Disse tæller kanonsalutten, processionen og aftenens fyrværkeri. I forbindelse med disse, ses også en helt anden side af 6. juli festen, der forholder sig til samtidens politiske situation og slet ikke nævner havnen.

For første gang byder Fredericia Avis på en visuel beskrivelse af sørgemarchens rituelle handlinger. Ved sørgemarchens begyndelse sænkede deltagerne deres faner og tog deres hatte af.²²⁰ Den melankolske stemning lader således også til at blive udtrykt i en sænket kropsholdning og en ydmyg respekt. Med refleksion baseret på Grimes' spørgsmål til rituelle handlinger²²¹, kan vi overveje, hvordan handlingen er med til at understrege den stemning og den betydning, som ritualet tillægges. Den lader til at styrke den simulation af sorg, som Sørgemarchen i forvejen projicerer. Det er muligt, at der er tale om et ceremonielt ritual, der skal opretholde national solidaritet, samt opretholdelse af den kulturelle erindring om 1849, dens helte og ofre, via erindringspraksis. Gentagelse af ritualet, er som sagt med til både at vedligeholde den kulturelle erindring samt at opretholde erindringsstedet. Hertil kan nævnes, at de vedvarende konflikter der fulgte Treårskrigen i form af 1864, 1. Verdenskrig, genforeningen med Sønderjylland i 1920 etc., ligeledes har gjort en sammenkobling med 1849 oplagt og relevant for eftertiden.

Talen ved krigergraven foretages, traditionen tro, af Trinitatis' pastor, som dette år er Holger Petersen. Siden Pontoppidans tale i 1858, er Holger Petersen den første, hvis tale ved Krigergraven i så høj grad eksplicit behandler **erindringen** om 6. juli 1849 som emne. Han slår ligeledes et gennemgående tema for dette års 6. juli festligheder an hvilket er, at fortællingen om den menige soldat igen har en central placering, omend perspektivet er rykket fra Landsoldaten til de faldne i Krigergraven. Det er jf. Petersen de faldne, der sørgede for at 6. juli blev husket og det er deres minde, der bød fremtiden at tage ansvar. Den mening, Petersen tillægger erindringen, er dog først og fremmest taknemmelighed, til de afdøde og til deres familier.²²² Umiddelbart virker pastorens tale mest af alt moraliserende. På den anden side spiller den liturgiske ritualformel stadig en rolle,

---

218 Ibid.

219 Fredericia Avis, 6. juli, 1899

220 Fredericia Avis, 7. juli, 1939

221 Grimes 1982, 30-32

222 Fredericia Avis, 7. juli, 1939

omend rollen i 1939 virker mere diskret end i 1919. Det optræder allerede i begyndelsen af pastor Petersens tale, da han proklamerer ære over mindet om de afdøde fra 6. juli 1849 og ære over deres familier. Proklamationerne får besværgelsens karakter lig de af Pontoppidans proklamationer fra 1859, der beskrives på s. 23-24. Som leder af det liturgiske ritual forventes han, jf. Grimes' teori, at have adgang til en højere sandhed, som han kan proklamere til og for tilhørerne.²²³ Det er med denne autoritet, han udtaler sig om den pligt og den taknemmelighed, hans samtid føler ved mindet om de afdøde. Han omtaler sig selv og tilhørerne som et „Vi“, hvilket også signalerer hans plads som repræsentant. Det liturgiske aspekt af ritualet ligger også gemt i de citater, Petersen benytter af henholdsvis Charles Dickens og af B.S. Ingemann. Charles Dickens skrev:

„Herre, bevar min Hukommelse frisk! Et Ønske om og en Bøn om, at det, som vi – ogsaa igennem vort Folk – oplever, aldrig blot må blive døde Minder, men maa kunne tilskynde os. Baade hvor de skal advare os og kan opmuntre os.“²²⁴

Og Petersen fortsætter med citatet af Ingemann:

„Bevar os fra Udslettelsens Døm og vis os, hvorfra vor Frelse kom.“²²⁵

Begge citaterne har karakter af en bøn, der i dette tilfælde lader til at omhandle minderne om 6. juli 1849. Via citaterne beder Petersen, på vegne af sig selv og tilhørerne, Gud om at bevare minderne om 6. juli 1849 – dagen, der sandsynligvis også udgør stedet, „hvorfra vor Frelse kom“.²²⁶ Denne dag spiller en særlig rolle af flere årsager, jf. Petersen. Først, havde den jf. Petersen en stor rolle i at vække og udbrede den folkelige frihed og selvbevidsthed, som førte til folkestyret.²²⁷ Petersens tidslinje er forskubbet fra et historisk perspektiv. Den folkelige bevidsthed var mere en katalyst end et resultat af begivenhederne, der ledte op til 6. juli bl.a. ift. Enevældens afskaffelse. Petersen lader således til at sætte dagen på en piedestal, som det er typisk for det liturgiske ritual, hvilket vi også så i bl.a. Pontoppidans tale i 1858 og Valeurs tale i 1879. Den næste faktor for at dagen må holdes i hævd, er jf. Petersen taknemmeligheden og gælden til de, der døde under slaget. Minderne om dagen og de afdøde er dog også forbundet med et ansvar for fremtiden. Derfor, er mindet vigtigt at bevare, jf. Petersen.²²⁸ Petersen er altså meget bevidst om erindringens betydning for, hvordan vi opfatter os selv og hvordan vi ønsker at agere i fremtiden. Dette stemmer overens med, hvordan

---

223 Grimes 1982, 43

224 Fredericia Avis, 7. juli, 1939

225 Ibid.

226 Ibid.

227 Fredericia Avis, 7. juli, 1939

228 Ibid.

Assmann og Czaplicka beskriver at kulturelle erindringer former vores identitet og lader os lære af fortiden.²²⁹ På denne måde indskriver Petersen sig i en af de traditioner, der lader til at være mest gennemgående for brugen af den kulturelle erindring i talerne ved Krigergraven: Opfordring til at handle og forme sig med udgangspunkt i den kulturelle erindring. Som de andre år slutter Petersen af med en traditionel bøn til Gud på vegne af det kollektive „Vi“, med tak og ønske om assistance til at bevare Danmark i fremtiden. Herefter afsynges Adolph Reckes salme, „Kongernes Konge“ fra 1848, der jf. Fredericia Dagblad på dette tidspunkt er blevet den traditionelle salme for afslutningen ved Krigergraven.²³⁰ Rammerne for det liturgiske ritual lader til at have fået en ret fasttømret form, på dette tidspunkt, hvilket bidrager til den ritualiserende gentagelse.

Processionen begiver sig videre til Landsoldaten, uden nogle beskrevne ændringer i stemning eller rituelle handlinger ift. de sidste par nedslagsår. Ved Landsoldaten holdt folketingets formand, socialdemokraternes Hans Rasmussen, tale. At den socialdemokratiske formand holdt tale, var til stor tilfredshed for Fredericia Social-demokraten, der desuden mente, at 6. juli ikke længere bar så meget præg af „politisk og militaristisk Propaganda“.²³¹

Hans Rasmussens tale har, ligesom Petersens, mere fokus på de tabte ved Krigergraven, end på det gloriøse ved sejren i 1849, som det ellers var temaet op til 1919. Synet på krig som helhed lader til at være blevet fundamentalt ændret efter 1. verdenskrig. Der er ikke længere tale om noget, der skal vindes tilbage – ej heller, at grænsen skal rykkes længere mod syd. Både i pastor Petersens og Hans Rasmussens tale, er det forsvar og bevaring af det, der blev vundet i fortidens konflikter, inklusive 1849, der er fremtidsperspektivet.²³² Pastor Petersen og Hans Rasmussen trækker begge på den kulturelle erindring om 6. juli 1849 som går helt tilbage til første nedslagsår i 1858, men som tiden er gået, er nye erfaringer og nye erindringer, kommet til. Disse har fundamentalt ændret den kulturelle erindring om 1849 med dets tilhørende historiske og mytologiske perspektiv. Det er nu en ny historie, der fortælles. Rasmussen nævner ”Giftgas, Pigtraad og Bombeangreb mod værgeløs civil Befolkning” som erindringerne fra 1. verdenskrig.²³³ Disse nyere erindringer har farvet den kulturelle erindring om krigen i 1849 i et andet, mørkere lys. Dette kan illustreres i følgende citat: ”Det var jo her udenfor Fæstningsvoldene, at den store Begivenhed i dag for 90 Aar siden i en for Fædrelandet alvorlig Tid fandt Sted. En Begivenhed, som [...] ogsaa krævede det tunge Offer, som Soldatergraven paa Kirkegaarden ved Kongensgade taler til os om i sit eget tavse, men stærke

---

229 Assmann og Czaplicka 1995, 125-133

230 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1939

231 Fredericia Social-demokrat, 5. juli, 1939

232 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1939

233 Ibid.

Sprog.”²³⁴

Dette citat indgår i den første paragraf i Rasmussens tale, afholdt foran Landsoldaten, der de sidste mange nedslagsår blev forbundet med en glædelig sejr. Kort tid efter sender han sympati til de faldne på fjendens side, og omtaler, hvordan ”vi maa bedømme 6. juli udfra Datidens Forudsætninger, selvom vi nok saa stærkt kunne ønske, at de, der den Gang styrede Danmarks Statsskib, havde været kloge nok til at følge gode Raad udefra”.²³⁵ Senere tiders erfaringer lader til at have højnet respekten for de afdøde og sympatien for de efterladte, samt have mættet den kollektive lyst til krigshistorier.

De ændrede kulturelle erindringer lader også til at have haft en mærkbar effekt på den danske nationale identitet. Rasmussen omtaler Danmark som ”et lille Land”, der bør vise sig som neutralt, og som ikke ”ikke vil blande os i andre Landes Forhold”.²³⁶ Dette er et tydeligt billede på, hvordan kulturelle erindringer, jf. Assmann og Czaplicka, er med til at påvirke en gruppes identitet.²³⁷ Rasmussens beskrivelse af 1. verdenskrig, som ovenfor beskrevet tyder på, at de kulturelle erindringer har været traumatiske og ændret det syn på Danmark som sejrende krigsnation, som myterne om ”heltene” fra 1849 ellers bar med sig helt op til 1899.

Hans Rasmussen trækker alligevel, trods ovenstående, linjerne op for en ny front i konflikten om Slesvig. Den nye konflikt har dog mere karakter af en kulturkamp mellem det nye, nazistiske Tyskland og det danske mindretal i Slesvig samt grænselandet. Den nye kulturkamp kan ses i forlængelse af det fokus på danskhed og den danske nationalfølelse, der var fremme allerede i 1919. Dengang blev trådene trukket tilbage til 1849, men i 1939 lader man til at se tilbage på konflikten om Slesvig mere generelt. Erindringen ligger lige under overfladen og er tæt forbundet med værdisætningen af danskheden, der også var et tema i 1919. Kulturkampen har en slående lighed med den kamp for den danske kulturs overlevelse, som Andreas Grau beskrev i sin tale i 1919 og som sønderjyderne blev rost for at have ført under tyskernes ”herredømme” frem mod afstemningen.²³⁸ Denne kamp fortsatte i 1939 og intensiveredes jf. Hans Rasmussen som følge af at nazismen vandt magten, da nazisterne nu i højere grad begyndte at diskriminere mod det danske mindretal i grænseområdet og presse dem til at blive mere tyske samt aflægge ed til Hitler. På lang sigt ønskede tyskerne jf. Hans Rasmussen at lægge grund for en ny folkeafstemning. Således ønskede Hans Rasmussen at mobilisere arbejderne i hele landet, i retning af at støtte op om

---

234 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1939

235 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1939

236 Ibid.

237 Assmann og Czaplicka 1995, 130

238 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1919

bevarelsen af dansk kultur i Sønderjylland og hos mindretallet syd for grænsen, samt en våbenfør hær ved grænsen til at afværge angreb.²³⁹ Hans Rasmussens tale har, lig tidligere beskrevne ceremonielle ritualer, til formål at mobilisere befolkningen til at arbejde mod et fælles problem. Der er tale om ”vi” og ”vores” handlinger, gennem det meste af talen.²⁴⁰ Han henvender sig til en specifik gruppe, dvs. arbejderne, der gennem det ”vi” også tildeles et medansvar og et medejerskab over det, der skal forsvares.

6. juli-festens sidste tale, ved Bülow's monument, afholdes af Garnisonskommandant og Oberst, H.O. Hansen. Hansen trækker, i langt højere grad end Rasmussen, på historien om 1849. Hvad erindringen om 1849 tjener som, i Hansens tale, er som udgangspunkt for hans fremtidsperspektiv. Hansen understreger at Danmark altid, i højeste grad, har ønsket sig fred.²⁴¹ Denne identitetsmarkør har vi ikke før set i andre taler i nedslagsårene, men den stemmer overens med den identitet, Rasmussen ligeledes præsenterer i sin tale. Der er således konsensus om samtidens danske identitet. Dette selvbillede tager, som beskrevet i ovenstående afsnit om Rasmussens tale, sin begyndelse med den kulturelle erindring. Hvorvidt identiteten også kan påvirke den kulturelle erindring, er uvist. De beskrivelser, han giver, er ladet med ord og udtryk, der giver krigsoplevelsen en negativ klang; ”den alvorligste Prøve”, ”den tungeste Byrde”, den ”tunge Pligt”.²⁴² Det er noget uønsket, som blev lagt på det danske folks skuldre og soldaterne får især Hansens ros for at have samlet byrden op og bragt den i mål. Bülow var lederen og planlæggeren og han havde sine egne udfordringer, i at måtte beslutte, at udfaldet var nødvendigt. Hansen giver dog soldaterne æren for at have udført planerne og trukket sejren hjem.²⁴³ Det er interessant at bemærke, hvordan soldaten er tilbage i rampelyset, som han var det i især 1858 og 1879 og at anerkendelsen ligeledes skiftede karakter med den kulturelle erindring – frem for hæder for sejren, får de taknemmelighed og ros for at have båret byrden.

Efter beskrivelsen perspektiverer Hansen erindringen ind i sin samtid og en mulig fremtid, i lyset af samtidens politiske problemer. Han vurderer de karaktertræk, Bülow jf. den kulturelle erindring om 1849 besad og ønsker at disse samme karaktertræk, dvs. dygtighed, ansvarsbevidsthed og beslutsomhed, kan vise sig i hans samtids ledere, hvis truslen skulle blive alvor.²⁴⁴

Resten af dagens begivenheder var stort set tildelt havnens indvielse og andre havnerelaterede

---

239 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1939

240 Ibid.

241 Ibid.

242 Ibid.

243 Ibid.

244 Ibid.

aktiviteter. Dele af festlighederne lod til at inkorporere kendte begivenheder fra tidligere 6. juli fejnings ritualer, f.eks. dansen under asfaltballet, som havde været en del af 6. juli i mange år på dette tidspunkt, samt den sene aftens fyrværkeri,²⁴⁵ der også har været en gammel kending siden i hvert fald 1879. Trods talerne var vidt forskellige, emnemæssigt, endte dagen med at 6. julis fejningsritual gled sømløst ind i havneindvielsen.

Myter

Myten om udfaldet fra Fredericia i 1849 lader i 1939 til at have taget en markant drejning fra tidligere tiders opfattelse. I 1919 talte Grau om den ”danske sejrssol fra 1849”,²⁴⁶ men denne lader til på dette tidspunkt at være forsvundet til fordel for et fokus på, hvad der i stedet blev tabt i krigen. Både pastor Holger Petersen, folketingsformand Hans Rasmussen og oberst H.O. Hansen benytter lejligheden til at give anerkendelse til soldaterne for deres offer, både ift. de barske begivenheder, samt de der omkom. Den opfattelse af 1849 og krig som helhed, der deles på baggrund af senere tiders erfaringer, er en der fremstiller krig som et nødvendigt onde, frem for som en glørværdig bedrift. Dette illustreres bedst i oberst Hansens citat: ”[...] den alvorligste Prøve, som en Soldat nogensinde kan komme ud for – Krigen”²⁴⁷

Forskellen mellem beskrivelserne af 1849 tilbage fra 1858-1859 og den skepsis der så småt begyndte at vokse frem og nu stod i fuld flor i 1939, er markant. I begge tilfælde er der tale om en afgrænset tidsperiode, fra mødet med truslen til det var ovre, dvs. den mytiske tidsperiode. Soldaten er igen den der opfattes som kampens centrale krigerfigur, men deres rolle er ikke længere forbundet med hæder. Det er ikke længere kampklare soldater fulde af tro og håb, der villigt kaster sig i kamp med fjenden. De møder fjenden fordi de er truede og derfor tvungne. Omend fortællingen har ændret sig, går flere af de beundringsværdige værdier igen fra tidligere – i særdeleshed offervillighed og handlekraft, samt viljen til at kæmpe for sit land, når det er truet. Det er besiddelsen af disse kvaliteter og det efterfølgende offer, der tilsammen udgør det mindeværdige jf. dette års erindringsbrug.²⁴⁸ Disse specifikke værdier stemmer også præcis overens med de oftest mindede værdier, jf. Inge Adriansens undersøgelse over danske mindesmærker. Det er kampen for fædrelandets overlevelse, der er den mest mindeværdig gennem den danske historie.²⁴⁹

---

245 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1939

246 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1919

247 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1939

248 Ibid.

249 Adriansen 2010, 431-433

Fred og neutralitet er blevet de nye værdier, side om side med den danske nationalfølelse og dansk kultur, der er gået i arv som værdi fra kampen for genforeningen med Sønderjylland i årene omkring 1919. Danskhed tillægges en værdi i sig selv og opretholdelsen af dette kobles sammen med den danske kultur, som det ses i Rasmussens tale om, hvordan man bør støtte op om danskheden i Sønderjylland og syd for grænsen.²⁵⁰ Den nye identitetsmarkør, freden, som afspejles i både oberstens, pastorens og folketingsmandens tale²⁵¹ kan, som beskrevet i ovenstående afsnit om Ritualer, være et resultat af krigserfaringerne gjort efter 1849 og kan måske også påvirke opfattelsen af Danmark som krigsførende nation, når de kulturelle erindringer om 1849 bringes op. Ikke desto mindre er der en tydelig sammenhæng, hvorved krig farves i et negativt lys. Der er tegn på at den myte, der blev spundet i de tidlige årtier, begynder at gå fra hinanden – Rasmussen begynder at stille spørgsmålstejn ved den hidtidige opfattelse ved at lægge op til, at man må dømme fortiden ud fra fortidens præmisser, samt sender en respektfuld tanke til de tyskere, der faldt i slaget.²⁵² Myteformens tendenser til at fremstille konflikter, valg og resultater som naturgivne og absolutte,²⁵³ lader ikke længere til at blive betragtet som alment gældende ud fra Rasmussens refleksioner.

Symboler

Symbolerne, der benyttes dette år, er lig symbolerne, der benyttes de tidligere år. Krigergraven og Landsoldaten er jo konstanter, men bliver tolket på nye måder.

Krigergraven bliver fremhævet som erindringssted af pastor Holger Petersen. Den udmønter sig især som et erindringssted ud fra Assmann's og Czaplickas definition, som et stykke ordløst kommunikation af samfundets kulturelle erindringer.²⁵⁴ I sin tale siger pastor Holger Petersen f.eks. "Se, Stenene taler." Han opfatter de rækker af navne, der er indridset i stenene rundt om Krigergraven, som en fortælling stenene giver, om de mange forskellige mænd fra hele Norden, der kæmpede med i 1849.²⁵⁵ Også folketingsformand Hans Rasmussen fortæller om, hvordan Krigergraven "taler [...] i sit eget tavse, men Stærke Sprog" om de faldne fra 1849.²⁵⁶ Den kommunikation, Rasmussen og Petersen omtaler, lader til at binde op på den kulturelle erindring, erindringsstedet vækker i dem. Erindringsstedet vækker genklang i de, der deler den kulturelle

---

250 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1939

251 Ibid.

252 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1939

253 Bryld og Warring 1999, 61-64

254 Assmann og Czaplicka 1995, 130-131

255 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1939

256 Ibid.

erindring, hvilket giver mening eftersom de jf. Assmann og Czaplicka er et stykke information om den kulturelle erindring i sig selv. Ligeledes er der i disse erindringer tale om en begivenhed, der er med til at forme identiteten blandt gruppens tilhørere.²⁵⁷ Dette gør erindringssteder som Krigergraven til forståelige og vedkommende steder lagret med information og kulturel refleksion. At forbigående derfor ikke kan undgå at blive påvirkede, som Rasmussen udtrykker det²⁵⁸, afhænger vel nok af hvorvidt man deler relevante kulturelle erindringer – om det så blot er erindringer om en anden krig, f.eks. den senere 1. verdenskrig, som Rasmussen selv lader til at huske. Krigergraven bliver meningsfuld ved de erindringer og tanker, den fremkalder. Ligeledes er de kulturelle erindringer med til at holde Krigergraven meningsfuld og relevant som erindringssted.

Landsoldatens rolle lader, i skyggen af krigsleden og Krigergravens større rolle, til at være skrumpet hen. Ikke desto mindre fremhæves statuen stadig af Rasmussen i hans tale. I betragtning af at Landsoldatpladsen udgør ritualstedet virker inddragelsen også naturlig, hvis ikke obligatorisk. Rasmussen beskriver i sin tale Landsoldaten som ”en trofast, dansk Bondesoldat” og ikke en ”blodtørstende Kriger”.²⁵⁹ Med dette søger han at sætte Landsoldaten udenfor de soldater, man lader til at have hørt meget om efter 1. verdenskrig. Det samme forsøgte inspektør N.M. Jensen i 1919, hvor hans opfordring til fremtidens unge om at gøre ligesom Landsoldaten lod til at blive opfattet som kontroversiel. Rasmussens beskrivelse af Landsoldaten ligger da også tættere op af den neutrale linje, som han og de andre talere ellers opmuntrer til dette år, som beskrevet i 1939's afsnit om *Ritualer*, da han beskriver sværdet som noget Landsoldaten blot bærer med sig, men i den anden hånd vifter en dansk bølgegren som en ”Fredshilsen til sine medmennesker”.²⁶⁰ Det er således freden, der er den aktive handling, og sværdet lader blot til at være medbragt i tilfælde af truslen – dette leder tankerne hen på hvad Oberst H.O. Hansen sagde i sin tale: ”[...] vi har altid ønsket Fred med andre Folk [...] men har Ufreden ramt vort Land, har hver ærlig dansk Mand og Kvinde med Livet som Indsats stræbt at værne for Hus og Hjem.”²⁶¹

Landsoldatens mere fredsbetonede symbolik, som Rasmussen beskriver den, låner sig fint til emnet for hans ceremonielle ritual, dvs. kulturkampen om danskerne i Slesvig og Sønderjylland, samt beskyttelsen af grænsen. Han formår ligeledes med Landsoldaten, at binde samtidens konflikt op på den kulturelle erindring om 1849: ”Det var Kampen for Slesvig der havde kaldt ham frem for 90

---

257 Assmann og Czaplicka 1995, 125-133

258 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1939

259 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1939

260 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1939

261 Ibid.

Aar siden. Men Kampen om Slesvig er ikke forbi.”²⁶²

Han beskriver, hvordan danskerne må vende deres opmærksomhed mod grænsen, som Landsoldaten har ansigtet vendt i retning af Slesvig.²⁶³ Således bliver Landsoldaten fortsat et symbol på foretrukne danske værdier i kampen mod Tyskland, selvom kampen nu, som beskrevet i ovenstående *Myter* afsnit, foregår på en anden måde. Landsoldaten som symbol er blevet tilpasset, jf. senere tiders erfaringer og de nye idealer og værdier, der er kommet til og formår på denne måde at forblive relevant, side om side med de kulturelle værdier, der er forbundet hermed.

Delkonklusion

Trods 6. juli i 1939 måtte dele medieplads og gæster med indvielsen af Fredericias nye havn, forblev disse to begivenheder overraskende adskilt, trods at de blev omtalt som to halvdele af Fredericias ”minde- og fremtidsdag”.²⁶⁴ Talerne, der traditionen tro blev holdt ved Krigergraven, Landsoldaten og Bülow's monument, reflekterede en general modvilje til krig. Dette afspejledes af et fokus på de afdøde soldater i brugen af den kulturelle erindring om 1849 frem for at fejre sejren eller hædre soldaternes heltemod. Den menige soldat var igen i fokus og hans minde blev erindret med taknemmelighed for at have samlet kampens ”byrde” op og ofret sig for Danmark. Bülow, som hærens fører, blev hædret for at have truffet de hårde, men nødvendige beslutninger. Krigergraven fungerede her som erindringsstedet for den kulturelle erindring om 1849. Landsoldaten blev benyttet som symbol på en version af den danske soldat, som ikke tidligere er vist: den trofaste bondsoldat, som hilser alle med freds symbolet, bøjegrenen, og blot bærer sværdet med sig i tilfælde af konflikt. Han symboliserede den defensive neutralitetslinje bundet op på en fredelig nationalidentitet, som både Folketingsformand Hans Rasmussen og Oberst H.O. Hansen talte for.²⁶⁵ Ikke desto mindre fortsatte kulturkampen i Slesvig med fornyet intensitet grundet den nazistiske magtovertagelse i Tyskland. Den danske kultur var jf. Rasmussen under angreb og måtte forsvares. Som den fredelige Landsoldat symboliserede, ønskedes en væbnet kamp dog ikke, medmindre Danmark blev tvunget til at forsvare sig – ligesom i 1849.²⁶⁶ Krig var ikke længere det foretrukne middel til at opnå sit mål, men noget der burde undgås, som erfaringer fra de sidste knap 70 år havde demonstreret. Dansk kultur og dansk nationalfølelse, der stadig var en værdi i sig selv, måtte forsvares på andre måder.

---

262 Ibid.

263 Ibid.

264 Fredericia Avis, 7. juli, 1939

265 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1939

266 Ibid.

1949

Ritualer

100 års jubilæet for udfaldet fra Fredericia gør sig bemærket ved en forøgelse i antallet af ritualer, spredt ud over 5. og 6. juli. På tværs af ritualerne går enkelte temaer igen. Denne analyse af 100 års jubilæet vil centrere sig omkring disse temaer, for at nå ind til kernen af meningen bag jubilæet og dets udvikling i relation til tidligere nedslagsår.

På 5. juli klokken 10 samledes de danske, svenske og norske Soldaterforeningers procession ved Landsoldaten for at hejse alle de nordiske flag. Ud over processionerne var flere repræsentanter fra Fredericias venskabsbyer, samt oberster og majorer fra Norge og Sverige mødt op, m.fl. Efter de nordiske landes nationalmelodier var blevet sunget, blev der afholdt 4 taler af henholdsvis Borgmester Arent og Oberst Greve Trampe, efterfulgt af formanden for det Norske Soldaterforbund, Disponent Solheim, formanden for Svenska Kamratföreningerne, Oberst Wiinberg, og til sidst formanden for de Danske Soldaterforeningers Landsråd, Godsejer Dinesen.²⁶⁷ Hele ritualet fungerede som en diplomatisk opvisning eller ceremoniel demonstration af politisk enhed, med de forskellige deltagere repræsenterende de deltagende lande. Dette understøttes af deres privilegerede rituelle position, hvorved de taler på deres landes vegne, benytter ”Vi” form og taler via magtfulde politiske koncepter som f.eks. ”Nordens Vilje”.²⁶⁸ De taler, der blev afholdt, bevægede sig indenfor de samme temaer, hvor de norske og svenske frivilliges deltagelse i 1849 benyttes som baggrund. De norske og svenske frivillige har ikke tidligere udgjort et meningsfuldt kapitel i 1849 fortællingen, men i denne kontekst omskaber det hele kampens kerne; Wiinberg kalder 1849 en ”Kamp for Skandinavismen”.²⁶⁹ Oberst Greve Trampe giver ligeledes sit tak til de norske og svenske soldater, for de frivilliges deltagelse i 1849 og anerkender dermed at Norge og Sverige havde deres andel i kampen.²⁷⁰ Det sammenhold, der opbygges på baggrund af denne fælles tolkning af 1849, giver historisk belæg for det sammenhold, de tre første taler giver udtryk for ønsket om at opbygge. Borgmester Arent omtaler venskabsbyerne og hvordan disse knytter landene tættere sammen. Solheim udtrykker ønsket om, at fællesskabet mellem landene må vokse gennem 6. juli fejringen. Formålet ligger i de værdier som talerne, her især Arent, Solheim og Wiinberg, fremhæver, når de taler for et nordisk fællesskab. Ofte er disse værdier og mål vendt udad, væk fra

---

267 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1949

268 Ibid.

269 Ibid.

270 Ibid.

det nordiske fællesskab og ud mod verden. F.eks. siger Borgmester Arent: ”I den kristne Næstekærligheds Aand skal vi leve, saa Norden kan blive et Forbillede for hele Verden”. Solheim giver også udtryk for en ambition på Nordens vegne, om ”at leve i Frihed og Fred”. Han nævner specifikt ytringsfriheden som en værdi, der skal beskyttes.²⁷¹ Men hvorfor er alt dette blevet aktuelt? if. Frit Folk skulle Solheim have sagt i samme tale, at Norden ikke står synderligt stærkt overfor Stormagterne.²⁷² Et samarbejde virker i lyset af Stormagternes brillering under 2. verdenskrig aktuelt for at sikre Norden en stemme ved verdensbordet. Jf. Oberst Winneberg kunne Nordens samarbejde ligeledes udvikle sig til en forsvarspagt, skulle dette blive nødvendigt.²⁷³ Det nordiske samarbejde, der fremlægges og argumenteres for, lader til at være et umiddelbart udspring af 2. verdenskrig. Den kulturelle erindring om 1849 nyfortolkes i lyset af dette, og benyttes til at legitimere samarbejdet samt danne grobund for en fælles nordisk identitet, bl.a. baseret på en fælles relevant historisk begivenhed. Fra et ceremonielt rituel perspektiv er Norden det ny ”Vi”. Enheden brolægges med beskrivelser af værdier, der af Borgmester Arent ses som fælles for Norden; demokrati, næstekærlighed, menneskerettigheder, kristendommen og en enighed om ikke at være militaristiske.²⁷⁴ Ligeledes nævnes fred og frihed som nordiske værdier af Solheim.²⁷⁵ Der lægges således op til en fælles nordisk identitet, baseret på fælles værdier, fælles politiske standpunkter og fælles historie.

6. juli 1849 genvinder ved 100 års jubilæet en status som dansk begivenhed, som den ikke havde haft siden 50 års jubilæet. Dette signaleres allerede ved samtlige gudstjenester, der blev holdt 5. juli 1949. Disse lod til at erstatte de traditionelle religiøst-betonede taler ved Krigergraven, da samtlige taler ved processionen 6. juli blev flyttet til Stadion og Rådhusstorvet – sandsynligvis grundet processionens størrelse, der i alle nedslagsårets behandlede aviser om 6. juli udlægges til flere kilometers længde.

Jydske Tidende og Fredericia Dagblad beskriver taler holdt i tre af byens kristne kirker, Sct. Michaelis, Trinitatis og Christianskirken. I alle tre tilfælde er der tale om liturgiske ritualer. Særligt udpræget ses det ved gudstjenesterne i Sct. Michaelis og Christianskirken, hvor 6. juli 1849 karakteriseres som noget særligt på et guddommeligt plan. Pastor Andersen-Mølgaard fra Christianskirken omtalte sejren som en ”synlig Sejr, givet af Gud” og noget som Gud ikke altid

---

271 Ibid.

272 Frit Folk, 6. juli, 1949

273 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1949

274 Jydske Tidende, 6. juli, 1949

275 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1949

giver.²⁷⁶ Sct. Michaelis' sognepræst, Erik Christensen beder alle sende taknemmelighed til Gud, for det var ham, der gav sejren.²⁷⁷ Et lignende budskab gives dagen efter på Stadion i en 6. juli tale af Biskop Noack. Her kaldes sejren et Under, sammenligneligt med en bibelsk fortælling om Jesus, der får fisk til at dukke op i nettet hos fiskeren Simon Peter, efter han ikke har fanget noget i dagevis.²⁷⁸ I alle tre tilfælde fremlægges 6. juli sejren som noget gudgivent og langt ud over det sædvanlige. Ligeledes er der moralske, og spirituelle, dyder at hente i historien om 1849, if. de kirkelige ledere. Provst Aage Rørdam af Trinitatis opfordrede til, at tilhørerne igen fandt tilbage til den stemning, der havde ”besjælet” soldaterne på 6. juli 1849 og fortsætte med at forsvare arven efter dem. En spirituel lektion, sognepræst Christensen videregav til sin menighed var, at tilhørerne måtte være ligeså lydige mod Gud, som soldaterne var overfor deres overordnede i 1849, for at sejre i Livet. Soldaterne bliver nærmest spirituelle figurer, der er værd at stræbe efter at imitere. Christensen sammenligner dem endda med Jesus selv, hvor Jesus udgør alles Fører, der også ”Stred og Sejrede”.²⁷⁹ Den kulturelle erindring om 1849 trækkes af jubilæets spirituelle, rituelle ledere op på et niveau hvor det nærmest bliver en religiøs lignelse eller en bibelsk begivenhed, der kan benyttes til at inspirere tilhørerne ikke blot moralsk, men ligeledes spirituelt og religiøst. Den liturgiske magt består for kirketalernes vedkommende ikke i den magt, der kan påkaldes, men den magt der allerede ligger i fortællingen.

Biskop Noacks tale på 6. juli kvalificerer sig også som et liturgisk ritual, omend han benytter den kulturelle erindring om 1849 på en anden måde. Et fascinerende aspekt af hans tale er, at han næsten selv foretager en erindringskulturel analyse af 6. juli festen! Den markante forskel mellem hans tanker og en egentlig analyse er hans religiøse perspektiv. Noack tager i sin tale udgangspunkt i en sætning fra H.C. Andersens digt, ”I Danmark er Jeg Født”. Citatet er: ”Gud, giv dig Fremtid som han gav dig Minder!”.²⁸⁰ Ud fra dette reflekterer han over betydningen af erindringen om 1849, samt hvordan den benyttes af folk i hans samtid. Noack teoretiserer selv omkring betydningen af, hvordan vi mindes, og hans teori stemmer ret godt overens med en udledning vi kan lave ud fra Adriansen, Assmann og Czaplickas teorier om brugen af kulturelle erindringer.²⁸¹ Dvs., at de vedligeholdes og genskabes i den kontekst vi benytter os af dem. At kongen lægger vægt på, at det er de traditionelle metoder, der benyttes, har dog nok mest at gøre med de værdier, kongen tillægger

---

276 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1949

277 Jydske Tidende, 6. juli, 1949

278 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1949

279 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1949

280 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1949

281 Adriansen 2010, 11. Assmann 1995, 125-133

det ”traditionelle”, dvs. ære og hæder.

At erindre er jf. Noack en religiøst betonet handling, da både Undere som sejren i 1849, samt minderne om disse store begivenheder, er gaver fra Gud der skal påminde om Guds storhed og skabe ærefrygt. Ligeledes skal det påminde om, at det kun er Gud, der kan give en fremtid, der kan måle sig med fortiden. Derfor opfordrer han tilhørerne til at bede.²⁸² Noack mener således, at brugen af den kulturelle erindring i sig selv er brugen af en gave fra Gud,²⁸³ hvilket giver den en særlig status under det liturgiske ritual. Den kulturelle erindring bliver beviset på Gudens overnaturlige kraft. Her bliver sejren, nåden ved at overleve og Underet i sig selv de værdier, der er værd at stræbe efter.

Minister Vilhelm Buhl, der var statsminister umiddelbart efter befrielsen, talte ligeledes på Stadion ved 6. Juli. Han anskuede værdien af at bruge erindringen om 1849 på meget mere jordnær vis. Han benytter selv den kulturelle erindring, ved at gøre den til forudsætning for genforeningen i 1920. Jf. Buhl var det sejren i 1849 der gav Sønderjyderne troen på, at danskheden var levedygtig. Dette sørgede for, at de holdt deres danske nationalfølelse i live op til genforeningen.²⁸⁴ Dette er en helt ny fortolkning af den kulturelle erindring! Tværtimod, betragtede pastor Manniche i 1919 eksempelvis, i forbindelse med sin tolkning af Landsoldaten, 1849 som en tid hvor Danmark efterfølgende blev ramt af overmod og fortabt i en sejrslus.²⁸⁵ Grunden til Buhls mere positive tolkning kan evt. findes i at Danmarks grænse ikke blev rykket, som man frygtede i 1939,²⁸⁶ trods Tysklands besættelse af Danmark. Buhls brug af den kulturelle erindring er med til at forny 1849 som et succesfuldt og konsistent, kapitel i Danmarks nyere historie. Således betragter Buhl også mindet, som noget, der kan give styrke i fremtiden ved at fungere som et godt eksempel.²⁸⁷ Han opfordrer, set ud fra Assmanns og Czaplickas teori om kulturelle erindrings brug,²⁸⁸ til at lære af den kulturelle erindring om 1849, for at kunne agere efter den identitet, der er forbundet hermed, i samtiden og fremtiden. Ligeledes gives erindringsstederne, dvs. mindesmærkerne, også af Buch en betydning ift. dette, som de tilbageværende ”budbringere”²⁸⁹ af hvad vi kalder den kulturelle erindring. if. Buch gør denne erindringsbrug sig allerede relevant i samtidens politiske kontekst i

---

282 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1949

283 Ibid.

284 Ibid.

285 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1919

286 Fredericia Avis, 7. juli, 1939

287 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1949

288 Assmann og Czaplicka 1995, 130

289 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1949

tilfælde af, at folkestyret igen skal forsvares overfor et af samtidens nye diktaturstyre.²⁹⁰

På nogle punkter kan paralleller drages mellem emnerne i 1949 og nedslagsåret i 1858. I begge tilfælde, ligger kampen for Danmarks frihed og folkestyre lige under overfladen, og Danmarks stolthed over sejren i 1849 i centrum. I 1858 afspejledes dette i processionen, hvor borgervæbningen, som beskrevet, havde en hædersposition, som repræsentanter for den menige soldat og borgeren, der forsvarede sit land. I 1949 lader processionen til at være blevet en gennemført folkelig affære, der ikke blot er forbeholdt laugene og samfundets andre spidser. Her deltog alskens almennyttige foreninger, fra unge gymnastikpiger der sang og viftede med bøgegrene undervejs, til Røde Kors og de gamle soldater. Mængden af forskellige foreninger, var jf. Fredericia Dagblad svær at fastslå.²⁹¹ Processionen lader på dette tidspunkt til at have udvidet sin symbolik, til at inkorporere folket og dets værdier, gennem dets foreningsliv, frem for "blot" det militære islæt og hædring af særligt udvalgte. Om aftenen sluttedes 6. juli traditionen tro af med forlystelser og dans samt fyrværkeriet, der blev affyret ved midnat.

Myter

Hvor Kriegergraven var mere fremtrædende de forrige nedslagsår, var myten om sejren og Landsoldaten i 1949 igen i spotlyset. Som beskrevet i ovenstående afsnit, blev sejren i 1849 af flere af de religiøse talere fremhævet som en gave fra Gud. I denne kontekst lægges der heller ikke skjul på, at chancerne ikke helt var i de danske soldaters favør. Christianskirkens pastor, C.S. Andersen-Mølgaard, beskrev dette således: "Overmagten var stor, men Magt er ikke Ret, hvis den Svage beder Herren om hjælp."²⁹² For biskop Noack virkede sejren usandsynlig, men Gud greb ind med nåde for de overlevende og gav dem sejren.²⁹³ Dette billede af den usandsynlige sejr understøttes, fra et mere sekulært perspektiv, af Oberst Greve Trampe, der i sin tale på Rådhuset giver en forklaring på, hvorfor sejren ved 6. juli var noget særligt. Fra et strategisk synspunkt var en sejr ved et udfald fra en stærkt belejret fæstning simpelthen sjældent set og den faldt på lige netop det tidspunkt, hvor folkestemningen var på sit laveste. Han tilskriver sejren General Bülow's gode planlægning og den gode udførelse til de øvrige involverede, bl.a. de kendte general Rye, Moltke m.fl.²⁹⁴

---

290 Ibid.

291 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1949

292 Jydske Tidende, 6. juli, 1949

293 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1949

294 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1949

Oberstens udlægning, på trods af at han kun er én mand, kan være et tegn på at myte-perspektivet er gået i begyndende opløsning. Perspektivet på 6. juli 1849 og Treårskrigen som helhed lader til, ud fra hans perspektiv, at være blevet udvidet med mere interesse for, hvorfor det gik, som det gik, og hvorfor dagen blev så betydningsfuld for eftertiden. Oberst Greve Trampe reflekterer over sejrens forudsætninger. Sejren var ikke en "selvfølgelighed" - tværtimod kalder han det i en tale ved Flagparaden for "et dristigt Foretagende".²⁹⁵ Der nævnes ikke fordele som absolutte faktorer, f.eks. Danmarks ret mod uret eller godt mod ondt. Sejren bliver, af ham, behandlet som noget der kan og bliver forklaret. Ydermere lader det til at slagets strategiske kompleksitet og den dygtighed, der var nødvendig for udførelsen, har en egen-værdi der gør succesen fortsat beundringsværdig og interessant.

Mytens formål er som bekendt ikke at informere om historiske fakta, men at benytte den historiske begivenhed som baggrund til at iscenesætte bredere temaer, der passer til den specifikke mytes funktion.²⁹⁶ Dette blev behandlet i Myte afsnittet i sektionen om 1858, hvor jeg konkluderede at Pontoppidans tolkning af myten tog form af en oprindelsesfortælling, der skulle opmuntre til udbredelsen af Heltenes egenskaber i hans egen samtid og fremtid. Den liturgiske brug af den kulturelle erindring af sejren, som den tager sig ud i de ovenstående beskrevne gudstjenester og taler fra 1949, bevarer flere af de mytiske karakteristika. Mytens tidsperspektiv benyttes med begyndelsen, hvor alt så sort ud, hvorefter Gud greb ind, så soldaterne kunne hive sejren hjem. Ved Gudstjenesten i Sct. Michaelis, beskrives udgangspunktet ikke som grumt, men soldaternes gode kristne Lydighedsprincip ift. deres generaler, bliver fremlagt som en forudsætning for deres sejr – og en forudsætning der skal efterleves i relationen til Gud, for at man kan sejre i livet, generelt.²⁹⁷ I alle, måske bortset fra én instans, beskrives dagen som noget nær et religiøst vendepunkt, der eksemplificerer og beviser Guds magt. Dette er hvad den historiske begivenhed danner baggrund for og den funktion, myten får, som den benyttes i 5.-6. juli 1949's liturgiske ritualer. Soldaterne fremlægges i alle tilfælde som et midtpunkt for 6. juli sejren i 1849, om det så er direkte eller indirekte. Det "indirekte" tilfælde udgøres af Biskop Noack, der fremlægger situationen som et Under fra Gud, der var til for at skabe ærefrygt i de overlevende soldater.²⁹⁸ Her var det således ikke så meget soldaternes egne egenskaber, som deres reaktion, der var målet for 6. juli sejren. Fællesnævneren for beskrivelserne af soldaterne, både i de religiøse og sekulære taler om 6. juli, er

---

295 Ibid.

296 Bryld og Warring 1999, 69-72

297 Jydske Tidende, 6. juli, 1949

298 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1949

at de står som idealer til efterlevelse. De er således de primære bærere af de værdier, der i 1949 afspejles i myterne og ligger i kernen af Hofstedes kulturmodel.

Soldaten, der udgør den mest benyttede Helt i årets taler, beskrives både ud fra gamle og nye værdier. Ligeledes undergår de, i General Gørtz' tale ved Stadion, en sammenligning med den "moderne" soldats arktype. Det er muligt, at der er tale om hærens chef, General Ebbe Gørtz, der under besættelsen var ansvarlig for efterretningstjenesten og udøvelse af diskret militær modstand jf. den afsatte regerings planlægning.²⁹⁹ Det gamle "krav" om offervillighed findes stadig i General Trampes beskrivelse. Et nyt træk, der dog prises af flere talere, er den uforbeholdne soldat, der målbevidst og modigt går ind i kampen. Dette fornemmes bl.a. i General Trampes beskrivelse, hvor soldaterne kaldes målbevidste³⁰⁰ og ligeledes under gudstjenesten af provst Aage Rørdam fra Trinitatis, hvor han erindrer at hans farbror i breve beskrev, hvordan soldaterne "kæmpede som Løver" uden at holde sig tilbage.³⁰¹ Jf. General Gørtz besad den danske soldat, i hans samtid, fortsat alle de "gode Egenskaber" fra den voksne, modne Landsoldat af 1849, trods at soldaterne nu var meget yngre. Derudover fremlagde han de fordele, tiden havde givet samtidens soldat og hæren som helhed. Samtidens soldat skulle jf. Gørtz være mere selvstændig, have større viden om betjening af flere våben og kunne handle på egen hånd.³⁰² De skulle således udvise en selvstændig handlekraft, der virker stik modsat den lydighed og ærefrygt, som de tidligere nævnte religiøse talere fremlagde som nødvendige for sejren. Selvom soldaterne i 1849 og 1949 jf. Gørtz var forskellige i "Karakter og Livssyn", besad de dog også en række fælles karaktertræk i form af mod, sejhed og selvbevidsthed.³⁰³

Forskellene i værdisyn mellem henholdsvis de religiøse og de sekulære talere tyder på en stigende differentiering mellem forskellige samfundsgruppes tolkning af den kulturelle erindring om 6. juli 1849. Som beskrevet i afsnittet om Kulturelle Erindringer på s.3, kan forskellige grupper tolke erindringer og erindringssteder forskelligt, alt efter deres omgangskreds og egne erfaringer, men samtidig deltage i en fælles erindringspraksis. I dette tilfælde, kan årsagen til differentieringen måske findes i en stigende sekularisering af samfundet, hvorved de religiøse og sekulære samfundsgrupper interagerede mindre med hinanden. Differentieringsprocessen bag mere

---

299 Gyldendal. 2011. "Ebbe Gørtz".

http://denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/Forsvar_og_politi/Officer/Ebbe_G%C3%B8rtz

300 Fredericia Dagblad, 5. juli, 1949

301 Jydske Tidende, 6. juli, 1949

302 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1949

303 Ibid.

forskelligartede tolkninger af en fælles kulturel erindring er et felt der kunne bruge mere forskning.

Symboler

I 1949 er Landsoldaten fortsat tæt forbundet med soldaten som figur, men han bliver også forbundet med bredere koncepter. Landsoldaten og Landsoldatpladsen danner ritualobjekt og ritualplads for Flagparaden, hvor norske, svenske og danske repræsentanter lagde op til et fremtidigt nordisk sammenhold og en mulig nordisk forsvarsalliance på baggrund af udvalgte værdier og især på grund af 6. juli 1849, der blev fremlagt som en fælles nordisk begivenhed. Dette grundet de svenske og norske frivillige der deltog i slaget.³⁰⁴ At flaghejsningen foretages ved Landsoldaten, er således ikke tilfældigt udvalgt, men har sandsynligvis til fordel at give de andre nordiske nationaliteter en andel i Landsoldaten, der indtil nu har udgjort et udelukkende dansk symbol. Et symbol, der i nogle tilfælde har været så indbegrebet af danskheden, at han blev betragtet som det kollektive billede af Danmarks søn i 1858.³⁰⁵ Nu udvides Landsoldatens symbolik til at omfatte det nordiske fællesskab og de fælles værdier, der blev fremlagt ved Flagparaden; værdier som frihed, fred og næstekærlighed. Den norske disponent, Solheim, understøtter dette ved at love at skabe respekt om Landsoldaten, og hvad han udrettede i 1849.³⁰⁶ Således bliver kendskabet til Landsoldaten, som fælles nordisk symbol, nu uddelegeret som et fælles ansvar. Formålet med dette er sandsynligvis, som del af Flagparaden som ceremonielt ritual, at fortsætte med at gøre den kulturelle erindring om 1849 til et fælles nordisk eje, der kan understøtte en fælles skandinavisk identitet.

En meget mere dansk-fokuseret tolkning af Landsoldaten benyttes af minister Vilhelm Buhl i hans tale på Stadion. Jf. Buhl er statuen indbegrebet af den danske nationalfølelse, der blussede op i Danmark allerede inden krigen, hvilken han kalder "Aanden fra 1848".³⁰⁷ Landsoldaten er således specifikt indbegrebet af en dansk følelse, og en dansk tilstand. Buhls yderligere beskrivelse af Landsoldaten minder meget om Orla Lehmanns tale fra 1858 – måske har han fundet inspiration i den, men det kan hverken be- eller afkræftes.

Buhl beskriver statuen som "et storladent Mindesmærke og samtidig så jævnt og ligetil, saadan som vi Danske bedst synes om det".³⁰⁸ Denne dobbeltsidige beskrivelse, der både rummer stærke følelser og simplicitet, minder om Orla Lehmanns beskrivelse af Landsoldaten som både

---

304 Fredericia Dagblad, 5. juli, 1979

305 Fredericia Avis, 7. juli, 1858

306 Fredericia Dagblad, 6. juli, 1949

307 Fredericia Dagblad, 7. juli, 1949

308 Ibid.

udstrålende ”begejstring” og som et ”jevnt og simpelt Billede af Livet”.³⁰⁹ Specifikt ser Buhl dog Landsoldaten som en repræsentation af den danske Bondsoldat fra 1849, før den almindelige værnepligt blev indført. Generelt, ser han Landsoldaten som et øjebliksbillede af tiden omkring Treårskrigen – et relikvie fra fortiden, men ikke en repræsentation af noget aktuelt. Lig hvad jeg konkluderede omkring General Gørtz i ovenstående *Myter* afsnit, er også Landsoldaten som symbol på den danske soldat trådt i baggrunden, som et kapitel senere tider kan sammenligne sig med. Det udgør ikke længere en direkte perspektivering for eftertiden.

Delkonklusion

100 års jubilæet bød på en tilbagevenden til stoltheden og fejringen af sejren fra 1849 frem for et fokus på de omkomne. Dette indebar en nyfortolkning af den kulturelle erindring om 1849 på flere fronter. 1849 blev nu sat i forbindelse med genforeningen med Sønderjylland, som en forudsætning for den lykkelige genforening frem for som begyndelsen på tabet og de medfølgende konflikter. Selve begivenheden og betydningen, der blev tillagt den kulturelle erindring, blev også nyfortolket, både som et guddommeligt Under og en gave fra Gud, i forbindelse med festlighedernes liturgiske ritualer, samt som en nordisk begivenhed frem for blot en dansk begivenhed. Disse nyfortolkninger tydede på en ny opfattelse af historien om 1849 som noget, der kunne forsøges forklaret, frem for som en mytisk begivenhed. Ligeledes kunne det være tegn på samfundsmæssige forandringer, hvor differentierede tolkninger kunne opstå i grupper, der ikke længere færdedes så tæt. Nye værdier og ny symbolik viste sig, som ikke før var blevet forbundet med 6. juli 1849. Lydighed blev ved en gudstjeneste set som en forudsætning for Guds indgriben under kampen og som et ideal, der burde tilstræbes. Landsoldaten som symbol, blev sat i forbindelse med en fælles nordisk tolkning af historien om 1849, baseret på norske og svenske frivillige, der deltog ved slaget. Flere af talerne tydede på en bevidsthed om, at Danmark havde udviklet sig nok til at billedet fra 1849 ikke længere var et nøjagtigt spejlbillede af samtidens komplette nationale identitet. Ikke desto mindre, var der tale om en del af den nationale historie, der havde formet Danmark. Den kulturelle erindring var således fortsat relevant som vejledning for fremtiden og påmindelse om hvilke værdier, man tidligere havde kæmpet for.

Konklusion

5.-6. juli festlighederne bør måske, i højere grad end ét ritual, anskues som mange ritualer, der udføres i løbet af en eller to dage. Især 6. juli har vist sig at opfylde Grimes' karakteristika for et ritual ved, så vidt muligt, altid at udføre bestanddele af sit program i en specifik rækkefølge og på

---

309 Fredericia Avis, 7. juli, 1858

meget specifikke måder. Ikke desto mindre indebærer hver bestanddel af programmet, som sit eget mindre ritual, sine egne specifikke, årlige handlinger og sin egen mening, båret frem af sin egen rituelle frontfigur. Variation forekommer kun, hvis nye ritualer kommer til, eller hvis ydre omstændigheder kræver det.

Trods sin bemærkelsesværdige konsistens, har ritualerne undervejs udviklet sig, så nye bestanddele er kommet til. Det er ikke ofte, at dele falder fra. Eksempelvis gik Landsoldaten fra blot at blive passeret, til at blive et objekt man cirkledede og sang omkring, til at blive et opholdssted, på lige fod med Krigergraven. Ligeledes gik processionen fra at være en relativt eksklusiv og meget struktureret affære, til at blive et åbent og folkeligt ritual hvor mange forskellige, almennyttige foreninger kunne deltage. Den mest markante tilføjelse var festlighederne, som Fejringens ritual, der begyndte at fylde på programmet og i avisernes artikler.

Processionen som rituel handling, med dens sørge- og festmarch, samt dens stop og taler, forblev for det meste af de 100 år nøjagtig den samme. Talernes indhold var det, der ændrede sig mest fra periode til periode, påvirket af dets historiske kontekst og skiftende historiske begivenheder. Dertil kom brugen af mindesmærkerne som erindringssteder og symboler, hvilke også ændrede sig markant gennem de 100 år.

Brugen af Hofstedes figur til at strukturere analysen gjorde mig opmærksom på den tætte sammenhæng, der var mellem talerne i deres forskellige ritualformer, deres brug af den kulturelle erindring og myten om slaget på 6. juli 1849, samt mindesmærkerne som symboler og erindringssteder. Alle disse aspekter påvirkede hinanden og blev påvirkede af historiens skiftende politiske omstændigheder. Krigergraven og Landsoldaten især, var i stand til at symbolisere, og bære erindringen om, de mange komplekse sider af 6. juli 1849. Dette kunne være sinds- eller folkestemninger, store koncepter som "frihed" og "fred", samt arketyper. Disse sider af mindesmærkets symbolik og konnotationer, ændrede sig over tid.

Landsoldaten var det mest omskiftelige erindringssted. Den symboliserede i begyndelsen både folkets glæde ved sejren, sejren i sig selv og arketyper på den danske soldat, der sloges for sit land. Mytens Landsoldat var den selvsamme som arketyper. Landsoldaten var den store identitetsmarkør, der adskilte "Os" fra "Dem", i konflikten med de tyske angribere. Dette blev markeret med metaforer i myten, hvor lyset var Danmark og den danske sejr og mørket var, hvad tyskerne søgte at bringe. Disse metaforer vedblev i myten helt til 1919.

Nederlaget i 1864 lod til at være begivenheden, der satte gang i det første skifte, både ift. myten og Landsoldaten. I stedet for en aktuel sejr, man kunne være stolt af, blev myten i 1879 brugt til at vise

deltagerne i festlighederne, hvor lavt de var sunket efter tabet af Slesvig. Krigergraven blev en sober påmindelse om realiteten bag myten og et anker til fortiden.

Igennem de efterfølgende nedslagsår ændrede den kulturelle erindring sig yderligere, til et eksempel på en glørværdig fortid, der måtte genvindes og senere til et ideal, der var sværere at se i øjnene efter afslutningen af 1. verdenskrig. Her blev 1849 et eksempel på krigens grusomhed, der kunne sammenlignes med den nylige krig. Fokus skiftede til Krigergraven og til de afdøde soldater. 1. Verdenskrig medbragte et identitetsskifte, der også betød en nyfortolkning af den kulturelle erindring om 1849. Man lagde nu vægt på, at krigen mod Tyskland ikke var noget, Danmark havde ønsket, men noget, man var blevet tvunget til. Soldaterne havde valgt at påtage sig at gå i krig på Danmarks vegne. Derfor var de helte.

Brugen af den kulturelle erindring om 6. juli 1849 satte scenen for festlighedernes taler. Talerne bevægede sig indenfor de liturgiske ritualer og de ceremonielle ritualers sfære, jf. Grimes' kategorisering.³¹⁰ Indenfor disse rammer blev den kulturelle erindring brugt til så varierende ting som at styrke det nationale fællesskab, at moralisere for at hævde visse værdier og fjerne andre, at opbygge eller styrke en national identitet og at mobilisere tilhørerne til en sag. Fælles var, at der altid var et mål, der næsten altid var i tråd med, hvad der var brug for, ift. landets politiske situation. Således var Danmark som den fredselkende nation, der aldrig ønskede krigen, men blev nødt til at slås, den tolkning af 1849 og Landsoldaten der blev fremlagt og anvendt ved talerne under de ceremonielle ritualer i 1939. Erindringen om 1. verdenskrig var stadig lige under overfladen og udsigten til endnu en krig var ikke ønsket. Ved 100 års jubilæet ændrede tolkningen af 6. juli 1849 sig igen. I kølvandet på besættelsen og den efterfølgende sejr, blev 1849 ikke længere tolket som et fjernt og til dels mørkt kapitel i Danmarks historie. Ikke desto mindre var Danmarks sårbarhed åbenbart. Her blev 6. juli 1849 for første gang tolket som en fælles nordisk sejr på baggrund af de nordiske og svenske frivillige, der havde deltaget – et muligt led i opbygningen af en fælles nordisk identitet, på baggrund af en fælles kulturel erindring. For første gang ses i 1949 også en markant differentieret tolkning af begivenheden mellem talerne i de liturgiske og de ceremonielle ritualer. Et tegn på at flere grupper, med forskellige tolkninger, begynder at opstå, evt. på grund af samfundets øgede sekularisering. Ligeledes ses for første gang en egentlig interesse for at forklare og reflektere over begivenhederne i 1849. Der begynder at opstå en bevidsthed om, at samfundet har udviklet sig siden 1849, så meget at sejren dengang ikke længere kunne udgøre et fyldestgørende ideal eller eksempel for eftertiden.

Den afsluttende konklusion er, at et samfunds værdier ikke er statiske, men ændrer sig dynamisk

---

310 Grimes 1982, 41-45

med de erfaringer og den historiske kontekst, det møder. Dette gælder også, hvordan det forholder sig til sin historie. Inge Adriansens, og derigennem Anette Warrings, konklusioner omkring det erindringspolitiske brug af erindringssteder og fortidsfortolkninger, som præsenteret i afsnittet *6. juli Festlighederne: en erindringskulturel gåde*, kan bekræftes på baggrund af ovenstående analyse. Den måde, et samfund bruger og tolker den kulturelle erindring om sin fortid på bidrager til, i praksis, at legitimere politiske handlinger og en politisk kurs, ved at skabe sammenhæng mellem den nationale identitet og en nations politiske ståsteder. Der er således tale om mere end blot erindringspolitiske tolkninger af fortiden ift. en samtidig politisk kontekst. Skiftende omstændigheder vil ændre den måde, et samfund tolker sin egen fortid på, så den så vidt muligt giver mening ift. selve samfundets nuværende værdier og nationale identitet. Dette afspejles i de ritualer, symboler og myter, samfundet benytter for at bearbejde, skabe forbindelse til og udbrede en tolkning af sin egen fortid til samfundets grupper. Selvom symbolerne er de samme, vil tolkningen af disse ændre sig med tolkningen af fortiden og brugen af den kulturelle erindring vil skifte betydning, selvom ritualer i bund og grund er det samme. Den kulturelle erindring om fortiden spiller en kernerolle i den nationale selvforståelse i relation til andre nationer og den nationale identitet som helhed. Dvs., hvem vi har været og hvem vi vil være i dag.

Litteratur

Aviser

Begyndelsen: 1858-1899

Fredericia Avis, 5. juli-7. juli, 1859-1899

Fredericia Dagblad, 5. juli-7. juli, 1899

Fredericia Social-demokrat, 7. juli, 1899

Krigstiden: 1919-1949

Fredericia Avis (fra 1949 Jydske Tidende), 5-7. juli, 1919-1949

Fredericia Dagblad, 5-7. juli, 1919-1949

Fredericia Social-demokrat (fra 1949 Frit Folk), 5-7. juli, 1919-1949

Bøger

Adriansen, Inge. 2010. *Erindringssteder i Danmark – Monumenter, Mindesmærker og Mødesteder*. København: Museum Tusulanums Forlag.

Bryld, Claus og Warring, Anette. 1999. *Besættelsestiden som kollektiv erindring*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Engelbrecht, Anders. 1999. *6. Juli-fester i Fredericia 1849-1999*. Fredericia: Lokalhistorisk forlag.

Grimes, Ronald L. 1982. *Beginnings in Ritual Studies*. Washington D.C: University Press of America, Inc.

Halbwachs, Maurice. 1992. *On Collective Memory*. Chicago: The University of Chicago Press.

Hofstede, Geert. 2001. *Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations across Nations*. Californien: Sage Publications, Inc.

Nielung, Henrik. 1980. *Mindesmærker i Fredericia*. Fredericia: Lokalhistorisk Arkiv for Fredericia og Omegn.

Thomsen, Niels og Søllinge, Jette D. 1991. De danske aviser 1634-1991, Bind 3:1918-1991. ?

Qvortrup, Ulla og Engelbrecht, Anders. 2008. *Den tapre Landsoldat - Fredericia 1858-2008*. Fredericia: Lokalhistorisk Forlag.

Tidsskrifter

Assmann, Jan og Czaplicka, John. 1995. "Collective Memory and Cultural Identity" i *New German Critique*, nr. 65, 125-133. Udgivet af Duke University Press.

Warring, Anette. 2011. "Erindring og historiebrug: Introduktion til et forskningsfelt" i *temp - tidsskrift for historie*, nr. 2, 6-35.

Internetsider

6. Juli Komitéen, Fredericia. 2008. "Beskrivelse af statuen". Sidst konsulteret 8. januar 2019.

<http://www.landsoldaten.dk/sider/statuen.htm>

De Danske Aviser, 2016a. "Fredericia Dagblad". Sidst konsulteret 23. oktober 2018.

<http://dedanskeaviser.dk/newspapers/53-9>

De Danske Aviser, 2016b. "Middelfart Venstreblad". Sidst konsulteret 23. oktober 2018.

<http://dedanskeaviser.dk/newspapers/43-5>

Den Store Danske, 2012. "bøg". Sidst konsulteret 6. december 2018.

<http://denstoredanske.dk/Symbolleksikon/Planter/b%C3%B8g>

Den Store Danske, 2017b. "Forsvar – men for hvem?". Sidst konsulteret 23. oktober 2018.

http://denstoredanske.dk/Danmarkshistorien/Det_folkelige_gennembrud/Det_moderne_gennembrud_1870-90/Forsvar,_men_for_hvem

Fredericia Dagblad, 2018. "Presseetik for Jysk Fynske Medier". Sidst konsulteret 25. oktober 2018.

<https://frdb.dk/artikel/171057>

Grænseforeningen – for en åben danskhed.U.Å. „Grau, Andreas, 1883-1935, redaktør“ Sidst

konsulteret 9. januar 2019. <https://www.graenseforeningen.dk/node/4028>

Gyldendal. 2011. "Ebbe Gørtz". Sidst konsulteret 9. januar 2019.

http://denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/Forsvar_og_politi/Officer/Ebbe_G%C3%B8rtz

Gyldendal, 2014. "Fanfare". Sidst konsulteret 8. januar 2019.

http://denstoredanske.dk/Kunst_og_kultur/Musik/Klassisk_musik/Terminologi,_noder_og_tonearter/fanfare

Gyldendal, 2011. "N.P. Jensen". Sidst konsulteret 8. januar 2019.

[http://denstoredanske.dk/Dansk Biografisk Leksikon/Forsvar og politi/Officer/N.P. Jensen](http://denstoredanske.dk/Dansk_Biografisk_Leksikon/Forsvar_og_politi/Officer/N.P._Jensen)

Haskovo.info. U.Å. ”The Unknown Soldier Memorial in Haskovo”. Sidst konsulteret 8. januar 2019. <http://haskovo-online.com/content/view/12/8/lang,en/>

Kongehuset, 2018. ”Salutering”. Sidst konsulteret 8. januar 2019.
<http://kongehuset.dk/nyheder/salutering>

Westminster Abbey. 2018. „Unknown Warrior“. Sidst konsulteret 8. januar 2019.
<https://www.westminster-abbey.org/abbey-commemorations/commemorations/unknown-warrior/>

Aarhus Universitet, 2011. ”Carl Ploug, 1813-1894”. Sidst konsulteret 8. januar 2019.
http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/carl-ploug-1813-1894/?no_cache=1

Aarhus Universitet, 2012. „Christian 9., 1818-1906“. Sidst konsulteret 8. januar 2019.
<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/christian-9-1818-1906/>

Aarhus Universitet, 2012. „Orla Lehmanns tale ved Casino-mødet 20. marts 1848“. Sidst konsulteret 8. januar 2019. <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/orla-lehmanns-tale-ved-casino-moedet-20-marts-1848/>

Andet

Peter Faber, Flyveblad af 10. April 1848